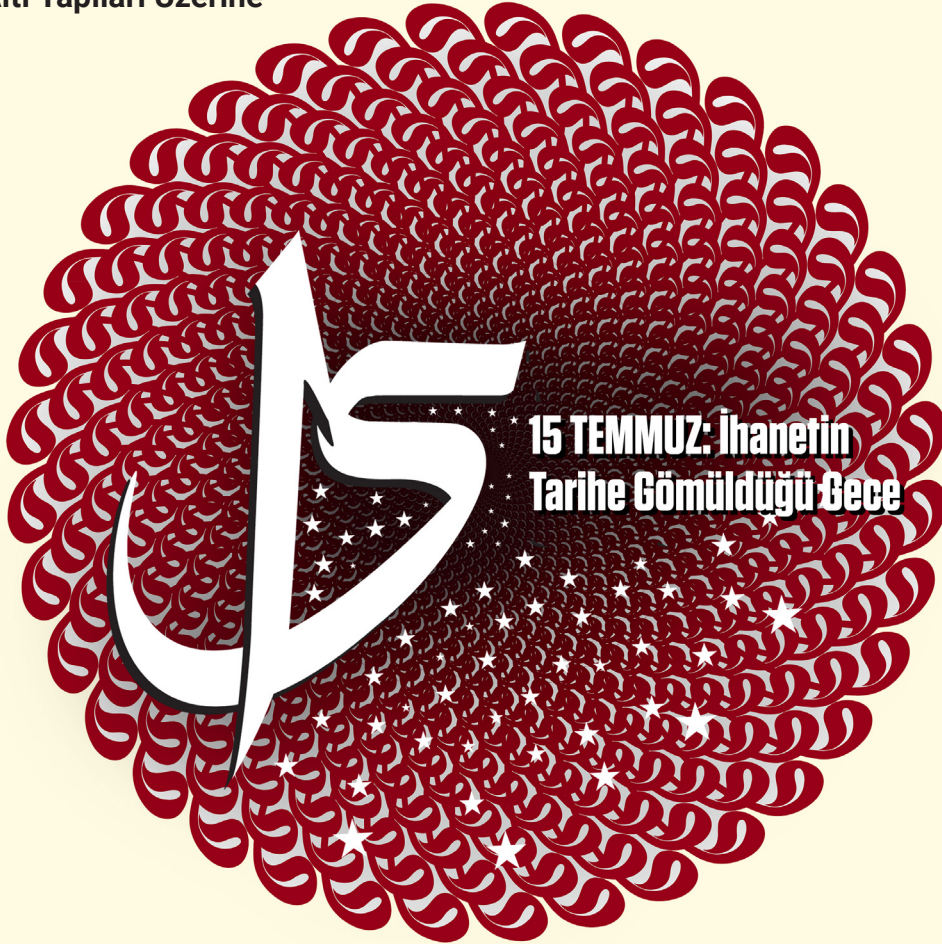

**KURBAN: Sadakat, Teslimiyet,
Kurbiyet**

**Peren BİRSAYGILI: O Hep On Yaşında;
Naci el-Ali**

**Şafak TAVKUL: Bu Âlemden
Bir Hezarfen Göçtü**

**ARZU ULAŞ ile İstanbul'un
Yer Altı Yapıları Üzerine**

29. yıl

KURBANINI PAYLAŞ

KARDEŞLERİNE YAKINLAŞ

Yurt Dışı

850 ₺

Filistin Suriye
Yemen

1.250 ₺

Yurt İçi

1.500 ₺

Ramazan ayında bağışlarınızla
yüz binlerce kardeşimize ulaştık.

**Şimdi de kurban ibadetiyle
Kardeşlerine yakınlaşma vakti**

İNSAN VAKFI
İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
"Önce İnsan"

QR Kodu ile
bağış yap

Video kayıt
sistemi

KUVEYTÜRK

İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
TR36 0020 5000 0936 4683 9000 04

insanvakfi.org.tr

0212 534 41 61 0533 570 07 93 Merkez Mahallesi Silahtarağa Caddesi No:12 Eyüp / İSTANBUL

İMTİYAZ SAHİBİ:

İnsan ve Medeniyet Hareketi
Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Bulayır

EDİTÖR

Şehnaz Fındık

YAYIN KURULU

Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

KAPAK ILLUSTRASYON

Sabahattin Kayış

GRAFİK TASARIM

Ahmet Furkan Onat

YAYIN TÜRÜ

Ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli
Yayın. Ücretsizdir

Yazı ve reklamların içerik
sorumluluğu sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı
yapılabilir.

Dergimiz sınırlı sayıda basılmış
olup, dijital versiyonuna
www.insicam.net adresinden
erişebilirsiniz.

Rahmân ve Rahîm olanın selamıyla.

Beşinci sayımızı çıkardık, hamdolsun.

Sevinçliyiz. Çünkü bir kurbana, bir bayrama, bir Kurban Bayramı'na daha eriştik. Eriştiren'e binlerce kez hamd ü sena olsun. İlk sayfalarımızda karşınıza bu konuda yazılar çıkacak. Mevzu derin ve engin olduğu için ne kadar anlatılsa bitmez. Azımızı çok görün lütfen.

Bu millet, bu topraklar tarihte ve günümüzde birçok ihanet gördü, sırtından hançerlendi. Ancak 15 Temmuz 2016 akşamında, gecesinde ve ertesi günün ilk saatlerinde yaşananların bir benzerini asla görmedi. Kelimelerin anlatmada kifayetsiz kaldığı bu ihaneti, bu ihanet çetesini gündemimize aldık. İslam'ın ve müntesiplerinin madden, manen, zihnen, kalben, ilmen nasıl iğfal edildiğini, görmeyen gözler bu vesileyle görmüş ve bilmiş oldu. Rabbimiz, ülkemizi ve insanlarımızı bu hainlerden muhafaza buyursun. Bize dinini saptıran, yamultan, eğrilten insanları görme basiret ve feraseti versin. Âmîn. O gece bütün varlığıyla hainlere karşı dimdik duran milletimizi, gazilerimizi yürekten selamlıyor, şehitlerimizi minnetle, hürmetle anıyoruz.

Kültüre, düşünceye sonsuz inanıyoruz. Kültürün, düşüncenin, sanatın, edebiyatın olmadığı bir hayat, yağı tuzu olmayan bir yemekten daha berbattır. Yavan kelimesi bile yetmez bu hayatı anlatmaya. Hava kadar, su kadar muhtaç olduğumuz bu atmosferin iki mühim simasını ağırlıyoruz bu sayımızda. Bunların ilki Filistin davasının önemli isimlerinden karikatürist Naci Ali (1938-1987). Ardında kırk bin civarında eser bırakan Naci, 22 Temmuz 1987'de Mossad'ın yaptığı suikast sonucu yaralandı, hastanede tedaviye alındı ve 29 Ağustos 1987'de hastanede vefat etti. Kendisini saygıyla, rahmetle anıyoruz. Diğer bir hezarfen olan Şafak Tavkul (1963-24 Haziran 2021). Uzun bir hastalık sonucu beka âlemine irtihal eden Tavkul, on parmağında on marifet olan çok kıymetli bir sanatçıydı. Değeri bilinmeyenlerdendi. Mekânı cennet olsun.

Sayfalarımızı açtığınızda tarihten geziye, hadisten coğrafyaya kadar çalışmaların sizi beklediğini göreceksiniz.

Kurban Bayramı'nızı tebrik eder, keseceğimiz kurbanların hepimizi Rabbimize yaklaştırmasını can ı gönülden niyaz ederiz.

Ağustos sayımızda görüşmek üzere Allah'a emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL

Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05	Fedakârlıktan Geçen Yakınlaşma
Mevsimi: Kurban
Kemal Özden	42	28 Şubat'tan 15 Temmuz'a
Sinematik Söylem Yoksunluğu
Aşkın Yıldız
06	Örneklerle Kurban ve Kurbiyet
Sami Kılınçlı	46	15 Temmuz Kitaplığı
İnsicam
08	Kurbanın Rüyası; Rüyanın Kurbanı
Adem Ceylan	50	Gâzâli Perspektifinden Bâtınlılığın
Aktüel İzdüşümleri
Mülayim Sadık Kul
12	Rızasına Uygun Vazgeçişler - Kurban
Zehra Tunç	54	Arzu Ulaş ile İstanbul'un Yer Altı
Yapıları Üzerine
Röportaj: Şehnaz Fındık
14	Kurban Düşünceleri
Mustafa Özel	58	O Hep 10 Yaşında;
Naci El-Ali
Peren Birsaygılı
16	Habeşistan Mektupları;
ADDİS ABABA'DA KURBAN
BAYRAMI
Sadeleştiren: Ahmet Geçer	62	İmam Şâmil'i Anlamak
Mustafa Özsaray
20	En Derin Bayram
Ali Öztürk	66	Semantik Asimilasyon
Şehnaz Fındık
24	Şehri İnşa Etmek
Bilal Kemikli	70	Japonya'da İslamiyet'in Tarihi -I-
Sevde Öztürk
26	Kırk Kandil -5-
Hz. Ali (R.A.)
Rıza Savaş	74	Son Balkanlı: İşkodra
Rıdvan Canım
30	İnci Mercan Gerdanlığı -4-
Ali Kerramallahü Veche
Ahmet Poçanoğlu	78	Gerçek Bir Sanatçı Tanıdık
Sabahattin Kayış
34	Tevazu Vakardır
Kemal Mansur	79	Derviş Gönüllü Bir Şafak Tavkul
Geçti Bu Dünyadan
Besim Elhan
36	Bir Dönüm Aralığı: 15 Temmuz
İsmail Kılıçarslan	80	Çocukları Anlama Kılavuzu
Derviş Çelebi
38	İlkel, Modern, Post-Modern:
Her Türlü Darbeye Karşı "Milletin
Mücadelesi"
Selçuk Kar	82	Çizgi: Hasan Aycın

Fedakârlıktan Geçen Yakınlaşma Mevsimi: Kurban

Kemal ÖZDEN

İMİH YİK Başkanı

Virüs musibeti sebebiyle bir araya gelemeden buruk geçirdiğimiz Ramazan Bayramının ardından Allah’a yakınlaşmamıza vesile olacak fedakârlık mevsimi Kurban’a kavuşuyoruz.

Dünyanın çeşitli bölgelerinden aynı kibleye yöneldiğimiz Müslüman kardeşlerimiz ile kurbanlarımızı Allah’a adayarak kardeşliği, paylaşmayı, birliği hissetmenin lezzetini yaşıyoruz.

Malımızdan yapacağımız fedakârlık iradesi olan Kurban, içtimai bir ibadetken “Canları ve malları mukâbilinde cenneti satın alan mü’minler...” vasfına yaklaşmamıza kapı aralayacaktır.

Yurt içinde ve yurt dışında kurban dağıtımına aracılık eden yardım kuruluşlarımız sosyal dayanışmayı arttırırken işlerimizi de bereketlendiriyor. Malımızın üzerinde hakkı olan kimsesiz, fakir fukara kardeşlerimizle Kurban paylaşımı, gönüllerimizi merhamet ile birbirine bağlar.

Rabbimizin yüz yüze geçirebilmeyi lütfettiği bu Kurban Bayramımızda sıla-i rahim ile büyüklerimizin gönüllerini hoş tutalım, küçüklerimize muhabbetimizi ilmek ilmek işleyelim. Kurumlarımızdaki her bir kardeşim ile ‘Canım kurban olsun senin yoluna’ sözünü maddi, manevi her cihetle idrak edebileceğimiz bayramlara erişmeyi niyaz ediyorum.

Örneklerle Kurban ve Kurbiyet

Sami KILINÇLI

Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Yakın olmak ve yaklaşmak anlamlarına gelen “karibe” fiilinden türeyen kurban, kelime anlamıyla kendisiyle Allah’a yaklaşılacak şeyi, özel olarak da Allah’a yakınlık (kurbet) sağlamak amacıyla belli vakitte belirli cinsten hayvanları kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder.

Kurban görünüşte maddi bir eylem olmakla birlikte aslında kulun Allah için dünyevî bağlardan vazgeçebilmesini, nefsinin kontrol ve terbiye edilebilmesini anlatmaktadır. Bu davranışın hedefi ise Allah’a yakınlaşarak/kurbiyet kesbederek O’nun dostluk ve takdirini kazanmaktır. Allah’a kurbiyetin temel şartı takva olduğu için Hac sûresi 37. âyetinde “Onların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır; fakat O’na sadece sizin takvânız ulaşır.” şeklinde meselenin takva merkezli olduğu açıklanmaktadır.

Hâbil’in Kurbiyeti: Takva

Kurban konusunda bize anlatılan ilk örnek Hâbil ve Kâbil’in yaşadıklarıdır. Mâide 27. âyetinde Hâbil’in kurbanının kabul edilme sebebi onun muttakiiliğine bağlanmıştır. Fâtır 10. âyetinde tayyib/güzel sözlerin Allah’a yükseleceği onu da salih amellerin yükselteceği açıklanmaktadır. Bu durumda özünde takva barındırmayan söz ve amellerin Allah katında herhangi bir karşılığının olmadığı anlaşılmaktadır.

İbrahim ve İsmail’in Kurbiyeti: Teslimiyet

Hiz. İbrahim putları kırdıktan sonra ateşe atılmış, mü’minlerin velisi olarak Allah Teâlâ onu ateşten kurtarmıştı. “Ben Rabbime hicret ediyorum. O bana mutlaka bana yol gösterecektir”¹ diyerek hicret eden Hiz. İbrahim salih bir evlat için dua etmiş ve ilerlemiş yaşında kendisine evlat lütfedilmişti. Evladının kurban edilmesi emrine teslimiyet ve sadakatle karşılık veren baba ve oğul bu büyük imtihandan yüz akıyla çıkmışlardı. Bu konunun anlatıldığı âyetlerde sabır, teslimiyet, sadakat, muhsin, mü’min, müjde ve ödül gibi kavramlar geçmektedir. “İbrahim’e selâm olsun”² buyrulurken onun mükâfat lütfedilen mü’min ve muhsin kullardan olduğu açıklanmıştır.³ Bu olayda hem kurban edilmeyi kabul eden evlat hem de kurban emrini yerine getiren baba özel olarak övülmektedir. Çok sevdiği evladını kurban etmeyi göze alan babayı Allah Teâlâ’nın “İbrahim’e selâm olsun” diye selamlaması Yüce Allah ile sadakat, teslimiyet ve ihsana dayalı ilişki kurulabildiğinde Allah’a ileri derecede bir kurbiyetin imkân dâhilinde olduğu görülmektedir. Aslında bu örnek Allah-kul ilişkisinin mesafeli ve soğuk olmadığını anlattığı gibi bu tür ilişkiye sahip olmak da bize örnek ve hedef olarak gösterilmiş olmaktadır. Allah-kul ilişkisindeki mesafe ve soğukluk âyetlerde de⁴ anlatıldığı üzere kulun Allah’ı unutup terk etmesinden kaynaklanmaktadır. İnsanın imtihanlar çemberinde yapması gereken ilk ve son şey Allah’ı unutmamaktır.

¹ Sâffât, 37/99; Ankebût, 29/26.

² Sâffât, 37/108.

³ Sâffât, 37/101-113.

⁴ Taha, 20/106; Tevbe, 9/67; Haşr, 59/19.

Hanne'nin Kurbiyeti: Adamak

Kurban konusunda Hanne'nin ihlaslı bir şekilde henüz gebelik sürecinde iken evladını/Hz. Meryem'i Allah'a adaması da başka bir örnektir. Hanne'nin kızını ve soyunu kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'ın korumasına verdiği, Allah Teâlâ'nın da bu adağı en güzel şekilde kabul ederek Hz. Zekeriyâ'nın gözetiminde en güzel şekilde yetiştirdiği açıklanmaktadır.⁵ Bu örnekte de ihlas, samimi yakarış, sıcak ve samimi Allah-kul ilişkisi, ilahi koruma ve destek konuları ön plana çıkmaktadır.

Mücahidlerin Kurbiyeti: Can ve Malı Allah İçin Fedâ Etmek

Allah Teâlâ Hendek savaşında korkaklık gösterenlere, kalbi hastalıklı olanlara ve münafıklara istikametlerini koruyan mü'minleri örnek göstererek "Müminlerden bazı kimseler Allah'a verdikleri sözü yerine getirdiler; kimileri onun yolunda can verdiler, kimileri de ecellerini bekliyorlar; (vaadlerini) asla değiştirmediler."⁶ şeklinde övmektedir. Bu âyet "Allah Teâlâ'nın mü'minlerden muştı konusu olarak canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın almasını"⁷ ve "Cehennem azabından kurtulmanın şartı olarak gösterilen Allah'a ve rasulüne iman, mal ve canlarla cihad şeklinde gerçekleşen ticareti"⁸ hatırlatmaktadır. Bu hayatta herkes kendine göre birileriyle ticaret yapmakta, bir şeyler alıp satmaktadır. Ticaret getirisi çok olduğu için her zaman rağbet görmektedir. Ancak ayetlerden en hayırlı ticaretin benliğimizi, mal ve canımızı Rabbimize satarak yapılan ticaret olduğu anlaşılmaktadır. Bu ticaret gerçekleştirenler Allah'ın adamları, erleri olarak övülmektedirler. Hak yolda bu bilinçle yürüyenler, devamlı tesbih ve zikir halinde olanlar "Ticaretin de alış verişin de kendilerini Allah'ı zikretmekten, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâtı ver-

mekten alıkoyamadığı adamlar/erler"⁹ olarak övülmektedir. Bu durumda âyetler insanlarla yapılan ticarete, kazanılan para ve imkânlarla aldanılmadığında en karlı ticaretin hem çarşı pazarda hem de cihad meydanlarında yapılabileceğini anlatmış olmaktadır.

Mü'minin Kurbiyeti: İmtihana Rıza

Bakara Sûresi 155. âyette mü'minlerin korku, açlık, mal, ürünler ve canlardan eksiltme ile imtihan edilecekleri anlatılarak sabredeneleler müjdelenmektedir. 156. âyette bu ağır imtihanlardan geçen sabır ehlinin "İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn/Şüphesiz biz Allah'a aidiz ve mutlaka O'na döneceğiz" dedikleri bundan dolayı da Allah'ın salâtı ve rahmetinin onları kuşattığı ve hidayete erdirildikleri anlatılmaktadır. Âyetteki "İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn" ifadesine istircâ denilmektedir. Bu ifadenin "Canımız dâhil sahip olduğumuz her şey aslında bize değil Allah'a aittir. Tüm mülkün tek sahibi O'dur ve mülkünde istediği tasarrufta bulunur. Yaşadıklarımızda O'nun tasarrufu olduğu için yaşadıklarımızdan, olanlardan dolayısıyla O'nun hükmünden razıyız. Herhangi bir şikâyet, itiraz ve isyanımız söz konusu değildir" anlamında olduğu kaydedilerek rıza ve tevekkül kapsamında ele alınmaktadır. Bu durumda bu âyetlerde anlatılan, örnek gösterilen Müslümanlar tam bir teslimiyetle kendi canları da dâhil olmak üzere her şeylerini her an Allah'a kurban etmeye hazır olduklarını ilan etmiş olmaktadır. Bunun karşılığı olarak Allah'ın salâtını yani övgü, takdir, sahip çıkması, yakınlığı ve korumasıyla mükâfatlandırılmış olmaktadır.

Buraya kadar değindiğimiz olay ve konulara genel olarak baktığımızda Allah'a takva üzere kurbanını sunan Hâbil; evladını tam bir teslimiyetle kurban etmeyi kabul

eden Hz. İbrahim; doğmamış evladını Hakk'ın yoluna adayan Hanne; Hendek ve diğer savaşlarda canlarını feda eden sahabiler; dünyevi ticaret ve alışverişin kendilerini aldatmadığı mü'minler ve en ağır imtihanlardan yüz akıyla çıkan salih insanlarından bahsedildiğini görmekteyiz. Örnek gösterilenler Allah Teâlâ ile kaybı olmayan ticaretlerini yapmışlar, bu alışverişlerinin sonuçlarını yaşarken gördükleri gibi, ölüm anı ve sonrasında da görmüş ve göreceklerdir. Hz. İbrahim'e ilahi selamın verilmesi, Hanne'nin adağının kabul edilmesi, imtihanlardan yüz akıyla çıkan mü'minlerin Allah'ın salâtına muhatap olmaları, şehitlerin ve sözünde duranların Allah'ın ricali/has adamları olarak tavsif edilmeleri takva üzere yaşam yolunun ne gibi manevi mertebe ve makamlarla dolu olduğunu, kul Rabbini unutmadığında muhabbetle dayalı sıcak ve ileri derece de bir ilişkinin kurulabileceğini göstermektedir. Aslında bütün meselenin Allah'ın rızasına giden yola takva azığı ile revan olup bu yolculukta bize engel olan her şeyden vazgeçebilmek olduğu anlaşılmaktadır.

⁵ Âl-i İmrân, 3/35-37.

⁶ Ahzâb, 33/23.

⁷ Tevbe, 9/111.

⁸ Saff, 61/10-13.

⁹ Nûr, 24/37.

Kurbanın Rüyası; Rüyanın Kurbanı

Âdem CEYLAN

En duru ifadesiyle yaklaşmak, yakın olmak anlamına gelen; Al-i İmran 183'den ilhamla, dilimize akraba kelimelerinden de çok yakıştırdığımız kurban bize neleri çağrıştırır? Nusuk, mensek, nezr, nahr, zebh, zibh, zebîh gibi kelimeleri de "kurban" kelimesinin çağrışım alanına dâhildir. Çağrışım alanında kalan kelimelerle beraber yaptığımız yolculuk bizi kurbanın insanlığın en kadim zamanlarından beri devam eden bir uygulama olduğu fikrine götürür. Maide Sûresi'nde anlatılan Âdem'in iki oğlu kıssası da bunu teyit eder. (Âyet 27)

Habil ve Kabil adlarıyla bilinen Âdem'in iki oğlu Allah'a kurban sunmuşlardı. Tevrat'ın Tekvin bölümünde (4/1-8) bu konularda bilgi verilmektedir. Tevrat'a göre kurbanı kabul edilmeyen Kabil çiftçilikle, Habil ise koyunculukla uğraşıyordu. Kabil toprak ürünlerinden, Habil ise, bir koyunu kurban olarak takdim etti. Gökten gelen ateş, Habil'in kurbanını alıp götürdü, Kabilin takdimine dokunmadı. Ancak kurbanının kabul edilmemesi, toprak ürünü olması nedeniyle değil, Kabil'in niyetiyle yani Kur'an'ın da belirttiği gibi takvasıyla ilgilidir.

Antropologlar kurbanı tabiatüstü varlıklara sunulan ve onların memnu-niyetini kazanmak veya gazaplarından sakınmak için sunulan 'hediye' kurbanlar, tabiatüstü varlıklara hürmet etmek için sunulan 'tazim' kurbanlar; sahip olunan bir şeyi tabiatüstü varlıklar için feda etme amaçlı 'feragat' kurbanlar, toplumun ilahlaştırdığı hayvanlardan birini öldürmek ve etinin topluca yenildiği 'grup yemeği' kurbanlar, bu dünya ile öbür dünya arasında 'irtibat' sağlayan kurbanlar ve vasıtasıyla toplumda var olan şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik kurbanlar şeklinde tasnif etmiştir. İlgili teorilerde bu çeşitlerin birbirinden türediği veya zamanla birinden diğerine geçiş olduğu da varsayılmıştır. Peki, ya binlerce yıldır müminlerin devam ettirdiği ve örnek aldığı Hz. İbrahim'in kurban ibadeti bu teorilerle anlaşılabilir mi?

Tarihte iz bırakmış kültürlerdeki kurban fenomenini açıklamaya çalışan teoriler, İslam'da kurban fenomenini anlamlandırma noktasında bize felsefi bir destek sunamaz. Bu kurban şekilleri, insanın kendi zaman-mekân çevresiyle olabildiğince uyum içinde yaşayabilmesi için icra edilmiş görünmekte ve insanın ölüm sonrasına dair herhangi bir varoluşsal-entelektüel kaygısına atıf yapmamaktadır. Aksine kurban edilen şeylerin ya da varlıkların, bir tür dönüşüm neticesinde tüm potansiyelini açığa çıkarabileceği ve bu haliyle insanlarla Tanrılar arasında bir tür medyum (ara ortam) ya da ortak dil oluşturacağı varsayılmıştır. Böylece İslam öncesi kurban türleri, genelde insanların kendi dünyevi ortamlarında huzur ve refah içinde yaşayabilmek için Tanrı(lar)a, onları memnun edebilecek bir dil ile sesle-

nebilme arzularını temsil etmektedir. Ancak bu insanlar salt beşeri dilin sınırları içinde Tanrı(lar)a seslenme yerine, kendilerini Tanrı(lar)ın huzurunda temsil edecek bir üst düzey sembolik dil oluşturmak istemişlerdir. Kurbanın ölüm esnasında kutsallaşması, onun Tanrı(lar)a onların diliyle seslenebilme gücüne erişmesi anlamına gelmektedir. Böylece kurbanın cansız bedeni, bir tür yeniden dirilişin ve Tanrı(lar)'ın maddeye yeniden dokunuşunun sembolü olur. Kısacası kurban, hayat ve ölüm arasındaki döngünün sürekliliğini, madde ile ruh arasındaki uçurumun aşılmasını sağlamak üzere yeryüzünde yaşayanlar adına Tanrılar katında elçilik yapar. (Doç. Dr. Burhanettin TATAR- İslam'da Kurban Hadisesi Beşeri Düşünceyi Nereye Çağırır- Uluslararası Kurban Sempozyumu, 2017.) Fakat İslam'ın kurbanı yukarıda ifade edilen düşüncelerle izah edilemeyecek kadar farklı boyutlara sahiptir.

İmanın atası olan İbrahim (AS)'ı temyiz eden vasfı insanlığı aslına rücu ettirmesi denebilir. Önce Hacer ile İsmail'i Kâbe'nin bulunduğu yere götürerek bu süreç başlamıştır. Zira yaşamının güç olduğu bir yere anne ve oğulun bırakılması ancak ilahi yönlendirmeye izah edilebilir. Hz. İbrahim (AS) işin başında oğlunu ve onun annesini Allah yolunda feda edebilmişti. Hz. İbrahim (AS) oğlu ile Kâbe'yi inşa ederken zamanı başladığı noktaya döndürmüştü. İnsanlık hikâyesimiz orada başlamış, ilk şehir orada kurulmuştur. İnsanlık, mabedin taşıdığı mana üzerinde cemaatleşerek medeniyeti inşa etmeye başlamıştır. Ardından hac, haccın ilanı, insanların daveti, haccın kurallarının yeniden tespiti ve kurban yeniden hatırlandı. Bunlar da ilk ibadetin yâdından başka bir şey değildi. (E. Demirli, Kurban Üzerinde Düşünceler 4, "Hz. İbrahim ile Başlan-

gıç Noktasına Dönmek") İnsanlığın hikâyesi uzaklaşmayla başladı, denebilir. Bu sebeple ilk ibadeti de kurban oldu. Kurban kelimesinin müteradiflerinden olan "hedy" kelimesinin hem yol göstermek anlamına gelen hidayet kelimesi ile hem de armağan anlamına gelen "hediye" kelimesi ile yakın akraba olmasının başta kendisi olmak üzere Allahtan ve doğadan uzaklaşan modern insan için hangi çağrışımları yapacağı izahtan varestedir.

Öyleyse Müslümanlar için kurban nedir? Başta insani yardım organizasyonları olmak üzere Müslüman toplumların hafızasına göre "paylaşmak"tır. Neticeleri yönüyle ilk Müslüman toplulukların hafızasında yer etmiş kurban ibadetini anlarken toplumsal faydalarıyla mı anlamalıyız? İbadetler bireysel ve toplumsal faydalarıyla mı anlaşılmalı yoksa mahiyetiyle mi? İbadetleri konuşurken toplumsal ciheti ön plana çıkararak insanlar arası ilişkilere yönelik katkılarını sürekli gündemde tutmak ibadetlerin maksatlarını anlamamızın önünde bir engel oluşturmaz mı? Modernitenin etkisiyle midir bilinmez, tarihin hiçbir döneminde sosyal faydaları bu kadar merkeze alan bir yorum dönemi olmadı. Namaz, Müslümanlar arasında kardeşlik bağları güçlensin diye, zekât toplumsal katmanlar arasında nefret duyguları oluşmasın diye; oruç açların halinden anlayalım diye, hac da farklı toplumlarla tanış ve kardeş olalım diye farz kılındı. Bunlara ahlaki konuları da eklemeye devam edersek; sabır toplumda uğradığımız yanlışlara ve başkasına tahammül edelim, merhamet insanlara acıyalım, cömertlik toplumların temel sorunu olan fakirleri doyuralım diye bize emredildi. Bu bakış, illet-hikmet-maslahat üçlüsünün karıştırılmasına örnek olduğu gibi dinin asıl gayesi olan Müslüman

Tarihte iz bırakmış kültürlerdeki kurban fenomenini açıklamaya çalışan teoriler, İslam'da kurban fenomenini anlamlandırma noktasında bize felsefi bir destek sunamaz.

ferdin inşasında da farkında olunmayan bir perdeye dönüşüyor. İbadeti kendisi kılan asli nitelikleriyle anlamaya çalışmak, ibadetin insanı Allah'a rabt eden eylem olduğunu hatırla tutarak mümkün hale gelir.

İbadetlerde üç şey aranır: illet, maslahat ve hikmet. İletler ibadetlerin sebepleri, maslahatlar yararları, hikmetler gayeleriyle ilişkilidir. Hikmetler bazen illetlerle, bazen de maslahatlarla karıştırılır. Bir Müslümanın eylemlerine değer atfedilmesine neden olan amil niyetidir.

"Kurbanlık develeri, sizin için Allah'ın nişanelerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onları keserken üzerlerine sadece Allah'ın adını anın. Kesilip yere düşünce onlardan yiyin. İsteyene de, istemeyene de yedirin. Şükredesiniz diye, onları işte böyle sizin emrinize sunduk.

Onların etleri ve kanları Allah'a ulaşmayacaktır. Fakat O'na sizin takvanız ulaşacaktır. Size doğru yolu gösterdiği için Rabbinizin büyüklüğünü anın diye O, bunları sizin emrinize vermiştir. İyilik edenleri müjdele!" (Hac Suresi 36-37)

Bu ayetler Kurban'ın hikmetini onun eti ve kanı gibi maddi unsurlarında, sosyal ve ekonomik katkısında değil, manevi boyutta aramamız gerektiğini gösterir. Yukarıda aktardığımız düşüncelerin aksine kurbanda Allah'a ulaşan şeyin takva olduğunu, insanlarla paylaştığımız etlerin ise Allah'a ulaşmadığını söyler. Aynı şekilde kurbanlıkların da tıpkı ay ve güneş gibi insana musahhar kılındığını ifade eder.

"Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen/ Merdüm-i dîde-i ekvan olan âdemsin sen"

(Kendine iyi bak, sen âlemin özüsün / Bütün bir varlık evreninin gözbebeğisin)

diyen şairin beslendiği anlayışa göre insanla evrenin ilişkisi insanu'l- ayn ifadesiyle özetlenir: "gözbebeği". İnsan evrenin gözdesidir,

gözbebeğidir. Bazı sûfiler "dünya denen değirmen insan ile kaimdir" diyerek insanın maddi ve manevi düzlemde evren için ne kadar önemli olduğunu ifade etmiştir. Düşüncede önce yaratılıştaki sona olan insan kurbanla meratibu'l-vücudu hatırlar. Kendisi için musahhar kılınan mevcudatla ilişkisini (yıldızlar, güneş, ay, okyanuslar, nehirler, gece, gündüz ve hayvanlar) teshir bağlamından kopardığında kâh korku, kâh gizem, kâh acziyet, kâh tazimin kollarında bulur kendini. Hülâsa olarak Kurban ibadeti, insan-noğluna varlık hiyerarşisinin önemini anlatan sembol bir ibadettir. Kurbanın mahiyetinin açıklandığı Hac Suresi'nin 36 ve 37. ayetlerinde iki kez vurgulanan **"Teshir"**, varlık hiyerarşisinden, yani meratibu'l-vucud'dan başka bir şey değildir. Kurban, bu manasıyla yalnızca kulun Allah'a yaklaşmasını değil, hem kendi öz varlığına, hem de kendini çevreleyen varlıklara yaklaşmasını ifade eder.

Kurban, Allah'ın kendisine muamelesini fark eden kulun, "içindeki hırsları, arzuları kesmesinin" sembolüdür. Kesilen hayvanda ölümün müşahade edilmesi, Allah'ın iradesi karşısında aciz olunduğunun hatırlanmasıdır. Zengin vererek, fakir alarak mülkiyet duygusunu keser. Yani, mülkiyet duygusunun kurban edilmesi herkesi ilgilendirir.

Kurban kesen kişi, "ben hayvani arzularımı (hırslarımı, korkularımı)kestim, hayattaki eşitsizliğin asli değil arızı bir durum olduğunu anladım. Artık insanlara vasıfları için değil, insan oldukları içi değer vereceğim" demiş olur. Bu çok büyük bir taahhüttür. Sünni düşünce büyük oranda sabit ve değişmez olan "karakter" kavramını değil; değişken olan "ahlak" kavramını merkeze aldığından "bu taahhüdün verdiği bilinç" her sene amele dökülerek idrakte süreklilik sağlanmalıdır.

Rüya:

Biz de onu halim bir çocukla müjdeledik. Böylece (çocuk) yanında koşabilecek çağa erişince (İbrahim ona): “Oğlum” dedi. “Gerçekten ben seni rüyamda boğazlıyorken gördüm. Bir bak, sen ne düşünüyorsun.” (Oğlu İsmail) Dedi ki: “Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşallah, beni sabredenlerden bulacaksın.” (Saffat 101-102)

Bir asırlık zorlu yaşamı boyunca teshiri bozan ve varlığa tazim ederek şirke düşen toplumunu akli delillerle ikna etmeye çalışan İbrahim aleyhisselamın yaşamının kırılma noktasını putları kırması oluşur. Putlarının kırılmasına çok kızan toplumu tarafından ateşe atılarak cezalandırılan İbrahim aleyhisselam rabbi tarafından kurtarıldıktan sonra mücadelesini devam ettirecek bir evlat ümidini rabbine arz etmişti. Rabbi duasına cevap vermiş ama bu seferde çocuğu ve annesini uzak bir memlekette bir başlarına bırakıp geri dönmesi talep edilmişti. Çocuk koşup oynayan bir insan merhalesine gelince İbrahim aleyhisselam rüyasında oğluna kendisini keserken gördüğünü söylemiş ve oğlu da teslimiyetle emredileni yap demişti. Kaynaklarda üç günlük bir süreç olarak aktarılan ilk zebih kıssası ikram edilen bir koçun kesilmesi ile nihayetlenmiştir. İbrahim aleyhisselam ve oğlunun neler yaşadığını tasvir etmek için eserler yazılmış, mesele fıkıh, kelam ve tefsir gibi temel disiplinler tarafından kendi zaviyelerinden incelenmiştir.

Allah insana kötülük emreder mi? Kuran-ı Kerim insanı hayra, yüksek ahlaka ve salih amele çağırırken, çok merhametli olarak tavsif edilen bir babaya oğlunu kurban etmesini emretmek nasıl yorumlanacaktır? Allah kulu için en iyiyi yapmalıyken âlemi de iyi-mükemmel yaratmış, eşyaya bir doğa vermiştir. Mükellef insan ise aklıyla eşyadaki iyilik veya

kötülüğü öğrenerek ahlakî varlık haline gelme imkânı bulur. Mutezilenin aslah-alellah ilkesiyle meseleye bakınca Allah'ın insana kötü bir işi emretmesi beklenemez. Mutezilenin insanın iradesine alan açmak için ürettiği mekanik dilde Allah'a fazlaca yer kalmamıştı ve Müslüman toplum bu dili hayatın dışına itmekte gecikmedi. Soren Kierkegaard, Hz. İbrahim'in oğlunu kurban etme kıssasını anlattığı “Korku ve Titreme” isimli eserinde tamda bu meseleyi merkeze alır. Allah peygamberine yanlış bir fiil olan suçsuz insanı öldürmeyi emreder mi? Kierkegaard'ın düşüncesini üzerine kurduğu teori “oğlu kurban etme” emrini gerçek kabul etmekten kaynaklanıyor. Peki ya Allah gerçekte oğulun kurban edilmesini emretmemişse o zaman ne diyeceğiz?

Bu eserde işlenen sorular yumağı belki de alternatif bir okuma ile çözülebilecektir,

Bazı mutasavvıfların, tasdik kelimelerinden yola çıkarak verdiği alternatif manayı tamda bu noktada hatırlatmakta fayda var: Saffat Sûresi'nin 105. Âyeti bağlamında “Ey İbrahim! Sen rüyayı (tâbir etmen gerekirken) tasdik ettin!” Neyse ki netice aynı kapıya çıkmış, sonuçta İsmail'in kurban olmasının yolunun, “kesilmek” değil “adanmak” olduğu gösterilmiştir.

Belki de bu olay vesilesiyle “insan kurbanlığı” uygulaması tashih edilmiş ve doğru uygulama İbrahim Aleyhisselam aracılığıyla gösterilmiştir.

İmanın atası olan İbrahim (AS)'ı temyiz eden vasfı insanlığı aslına rücu ettirmesi denebilir. Önce Hacer ile İsmail'i Kâbe'nin bulunduğu yere götürerek bu süreç başlamıştır. Zira yaşamının güç olduğu bir yere anne ve oğulun bırakılması ancak ilahi yönlendirmeye izah edilebilir.

Rızasına Uygun Vazgeçişler - Kurban

Zehra TUNÇ

İMH Genel Sekreter Yardımcısı

فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ

(...Ama eğer Allah'a yakın olanlardan iseniz. Vâkıa – 88.)

'Kurb' sözlükteki anlamıyla 'yakın' demek. Kulun Allah'a yakın olması, ebedî mutluluğu kazanmasına vesile olan ibadetlere ve iyi davranışlara yakın olması demek. Peki, bu kurb hali nasıl olur? İbn Atâ'ya göre insanı Allah'a yakın olma (kurbiyet) mertebesine ulaştıran, evliyanın **edebidir**. Ahmed b. Hadraveyh ise bu mertebeye **hoşgörüyle** ulaşılacağı görüşündedir. Ebü'l-Hüseyin en-Nûrî **sevginin** kurb kazandırdığını söyler. İbn Hafif'e göre insanın Hakk'a yakın olması daima **rızasına uygun işler yapması** ile mümkündür. Kurban Allah'tan başkasından ilgiyi kesmeyi, gönlün içinde sevgiliyle birlikte olmayı gerektirir. Bütün bu âlimler belki de kendi sevgi dilleriyle Allah'a kurbiyetin tarifini yapmışlar. Bu durum bizim de kendi kurbiyetimizi kendi çabamızla yakalayabileceğimiz ümidini doğuruyor kalbime.

Âlimler her ne kadar kendilerince yorumlasalar da bu kelimeyi, Kurban deyince Hz. İbrahim dimdik karşımızda aslında. Ve Kur'an'ın bize anlattığına göre; o tek başına bir ümmettiye de yitip gidenleri asla sevmedi. Yıldızlar, ay, güneş...

Yetmedi İsmail, Hacer... Asl ile arasına hiç bir dünyalık sevginin girmesine müsaade etmemek belki de gerçek yakınlık...

Tam da bu noktada hepimizin bildiği bir Peygamber sözü geliyor hatırıma: "Ameller niyete göredir. Herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allah'a ve Resûlü'ne yönelikse onun hicreti Allah'a ve Resûlü'nedir. Kimin de hicreti elde edeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı ise onun hicreti, hicret ettiği şeydir." Hangi hicreti niyetimize koyacağımız amelimizi de sonuçlandırıyor sanki. Bu durumda neye yakın olmak istiyorsak ona doğru adımlıyoruz yolları. İtirazsız cevap veriliyor hicretimize ve kurban ettiğimiz kadar Kurban'uz Rabbimize!

İnsan tüm bu kurbanları en çok da Hacc esnâsında anlıyor. Ona yakın olmak için tüm yüklerini boşaltıyor insan, karnını doyurmak için bir kuru hurma üç yudum zembek kâfi geliyor meselâ. Uykusu desen bölük pörçük belki birkaç saat sadece, ama ne gam, o bile çok. Hep haremde hep O'nunla

baş başa kalmak istiyor insan onca hengâmenin, izdihamın içinde. Kallıyor da. "Lebbeyk, Allahümme lebbeyk"tir orası zîrâ. İşte buradayım Allah'ım, senin davetine uydum ve geldim. Kapıyı ben tıklattım, davetine icabet için 8 yıl bekledim. Her şeyden vazgeçtim ve sana daha yakın olmaya geldim. İhrama girdim, yani artık Sen'den başka tüm sevgileri giyinmek haram bana. Sana yakın olmak için her şeyden vazgeçen İbrahim'in ve ailesinin asırlar önce öğrettiklerini yapmaya niyet ettim, böylece dilini, ırkını bilmediğim kimselerle akın akın yürüdüm evinin etrafında. Her defasında gönderdiğin taşla selam verdim ki Esved de Hacer... İçimin yangısını işte o Hacer'in telaşı gibi su arayarak dindirmeye çalıştım milyonlarla. Ve böylece ümmetin bir parçası olduğumu hissettim iliklerime kadar. Zemzemi yudumlarken kapına doğru bakmak istedim hep, 'arınmış kabul et beni' oldu bütün duâlarım.

İbrahim, teslimiyet ve kurbiyyet; şairin diliyle içimizdeki putları devirsin diye yakardığımız. Ateşi gördüğünde Rabbinden hiç vazgeçmemiş, ümidi hiç sönmemiş, tesli-

miyetten hiç beri durmamış. Çünkü teslimiyet İbrahim Peygamber için zımnî bir şükür, verilene razı olma halidir. Ve demek ki yakınlık da ancak teslim olmakla mümkün. Öyle ki Rabbinin İbrahim'e cevabı gül bahçesi ile oldu. İmanı yakabilecek kudrette ateş yaratılmadı henüz. O'nun teslimiyette yoldaşı; Hacer, oğlu ile çölde bir başına Rabbine teslim olmuş bir kadın. Onun Sa'yleri saylerimizin en temiz örneği. Ve yine yoldaşının duasıyla ümmet olmuş bir kadın Hacer, madem konumuz kurb, onu anlamadan geçemezdim. Adak değerini adandığı kapıdan alır zira. Yakın olmak için kestiğiniz kurbanın gözlerine baktınız mı hiç? Bakın, orada İsmail'i göreceksiniz!

Allah'ım İbrahim ve ailesi gibi Sana şartsız bir teslimiyet ve tevekkül üzere olmayı, bunun neticesinde erdireceğin kurbiyyetini nasib et bizlere. Er-Rahim isminin tecellisiyle sonsuz şefkatini susamış yüreklerimize zemzemce yudumlar eyle. Huzuruna arınmış, hulûs bulmuş, senden başka hicret edecek kimse olmadığı bilinciyle dopdolu iken kabul et bizi. Karîb olanlardan eyle, gârîb olanlardan değil. Âmin.

Âlimler her ne kadar kendilerince yorumlasalar da bu kelimeyi, Kurb deyince Hz. İbrahim dimdik karşımızda aslında.

Kurban Düşünceleri

Mustafa ÖZEL

Prof. Dr., FSMVÜ
İslami İlimler Fakültesi

I

İnsan, hareketleriyle, davranışlarıyla Allah'a ve insanlara ya yaklaşır ya da uzaklaşır. İstenilenleri yapmak yaklaştırmaya, istenilmeyenleri yapmak da uzaklaştırmaya yol açar. İslam'da hem sözlük hem de terim anlamıyla bu manayı ihtiva eden bir ibadet vardır: Kurban. Allah bize kendisine yaklaştırmaya çağırır. İnsana düşen bu çağrıya kulak vermek, bu davete icabet etmektir. Hz. İbrahim'in, oğlunun yaptığı budur. Onun soyuna düşen de budur, onun yolunu izlemektir.

II

Aciz bir varlıktır insan. Kurban, bu aciziyetin bir tezahürüdür. Bu ibadetle kendimizin aciziyetini, Rabbimizin kuvvet ve kudretini ikrar ve tasdik etmiş oluruz. Biz kullar var olmaktan, varlığını devam ettirmekten aciziz. Sahip olduğumuz her ne varsa, Yüce Rabbimizin ihsan ve ikramıdır. Aslında bu durum, bütün ibadetler için geçerlidir.

III

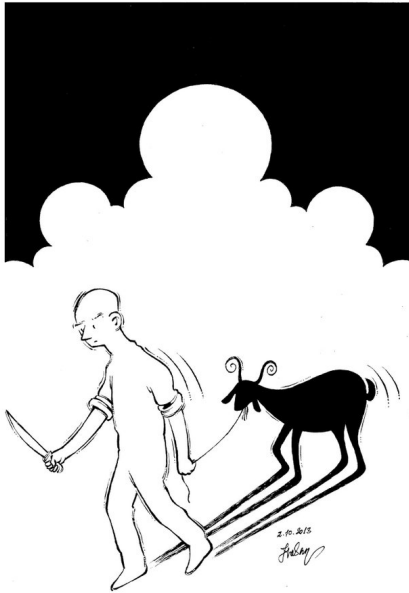
Kurban deyince herkesin aklına ilk gelen şey, ettir. Kesilen hayvanın etinin, yemek malzemesi olmasıdır. Elbette bu ibadetin böyle bir getirisi vardır. Kurban kesen her müminin hakkıdır kesilen hayvanın etinden yemek. Ama unutulmamalıdır ki; bir hayvan, asla etinin yenmesi için kesilmez, daha doğrusu kesilemez. İbadetlerin maddî manevî getirileri, faydaları, artıları vardır. Ancak hiçbir ibadet bunlar için yapılmaz. O zaman yapılan bu iş, ibadet olmaktan çıkar. Kerim Kitabımızdaki bir ayet (Hacc, 37) bu hususu net bir şekilde belirtir: *"(Kestiğiniz) o (hayva)nların etleri de kanları da Allah'a asla ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'ın emrini yerine getirme konusundaki duyarlılığınız) ulaşır."*

IV

Kurban, bir ibadettir. Bunu sık sık hatırlamak ve hatırlatmak gerekiyor. Biraz önce de ifade ettiğimiz gibi, ibadetin herhangi bir sonucunu, onun önüne geçirmek, ibadeti lekeler, hatta onu ibadet olmaktan bile çıkarabilir. İbadetlerde asıl olan, ihlastır, samimiyettir. Bunun dışındaki herhangi bir şey, Allah saklasın, insanı şirke düşürebilir.

V

Kurban deyince akla gelen diğer bir kavram da sadakattir. İbrahim Peygamber (a.s.) kendisine salih bir çocuk vermesi için Allah'a yakarmıştır. Kendisine *halîm* (yumuşak huylu, uysal) bir oğlan çocuğu verilmiştir. Ancak Hz. İbrahim, Allah'a verdiği çocuğunu kurban etme sözünü unutmuş, bu durum kendisine rüyada hatırlatılmıştır. Baba ve oğul, bildirilen ilahi emre boyun eğmişler, baba yıllardır hasretini çektiği çocuğunu kurban etmeye, oğul da Allah'ın emrine ittibaen kurban olmaya karar vermiştir. Tam emir yerine getirileceği esnada yeni bir ilahi bilgi gelir: "İbrahim, sen rüyanın ge-

reğini yerine getirdin.” (Saffât 100-105). Sadakat, son ayetteki *saddek-te* (gereğini yerine getirdin) fiiliyle aynı kökten gelmektedir. Kubbe-altı *Lugatı*’nda sadakat kelimesine verilen mana şöyledir: “Kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hâinlik ve döneklık etmeme, vefâkarlık gösterme.” İşte kurban budur. Böyle bir sadakatin tezahürüdür, sonucudur.

VI

Kurban, paylaşmaktır. Kesilen hayvanın etinden kurban sahibi yiyebilir. Dinen bunda herhangi bir mahzur yoktur. Unutulmamalıdır ki Peygamber (s.a.v.) tavsiyesi, kurban etinin üçe ayrılması, bir bölümünün kurban kesemeyen yoksullara, ikincisinin konu komşuya, akrabaya verilmesi, diğer kısmının evde hane halkıyla birlikte yenmesi şeklindedir (Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 10). Efendimizden (a.s.) bu konuda yapılan bir rivayet şöyledir: Bir gün Hane-i Saadet’te bir koyun kesilmiştir. Aişe annemiz koyunun ön kolu hariç etin hepsini komşularına dağıtmıştır. Peygamber (s.a.v.) eve geldiğinde, “Koyundan ne kaldı?” diye sorunca Hz. Aişe’nin cevabı, “Koyunun şu ön kolundan başka bir şey kalmadı” olur. Bunun üzerine Allah’ın Elçisi (s.a.v.) şu anlamlı sözü söyler: “(Demek ki) ön kolu hâric tamamı (bize sevap olarak) kalmıştır!” (Tirmizi, Sıfatü’l-Kıyâme, 33). Son zamanlarda kurban etinin verileceği kimsenin bulunmadığı yollu şikâyetler olmaktadır. Oysa vermek isteyen mutlaka verecek birilerini bulur. Vermek için aramak lazım.

VII

Modern hayat, geleneksel hayat biçimini her geçen yok etmektedir. Şehirlere göçen insanlar, kırsal bölgelerde yaptıkları birçok işi yapamamaktadır. Bırakın kırsal hayatın önemli bir unsuru olan hayvan yetiştirmeyi, çiçek, ağaç yetiştirme imkân ve zemini bile bulamamaktadırlar. Yaşadıkları bina, ev buna

uygun değildir. Yeni nesil, hayvanlardan uzak bir tarzda yetiştiği için onları bakıp beslemeyi bilmemektedir. Köyde yaşayan çocuk, bir biçimde hayvana bakmayı, gerektiğinde onu kesmeyi bilir, kesene yardım eder. Ama bu durum şehirde yaşayanlar için imkânsız bir derecededir. Hem bu işi bilmediğinden yapamamak, hem yapmak istese uygun yer bulamamaktan mütevellit bireysel kurban kesim işi gün geçtikçe zorlaşmakta, azalmaktadır. Artık kurban kesme işi, kurumlara kalmaktadır. Şehirli birçok insan, kurbanını görememektedir. Hâlbuki kesilen kurbanın görülmesi, bu ibadetin insan üzerindeki etkisi bakımından önemlidir. Dağıtırken göz göze gelmek, göz ve gönül temasında bulunmak, veren kişi açısından çok etkileyicidir. Malum kurban telaşeli bir iştir. Kesenin, ailenin bir, hatta iki gününü alır. Ev ve mutfak dağılır. Bu sebepten kimi kadınlar kurban işinin evden uzakta halledilmesini arzu eder hale gelmişlerdir. Unutulmamalıdır ki, bu bir ibadettir. Ve bu ibadetin hissedilmesi gerekir.

VIII

Son zamanlarda kurban ibadetinden bir kaçış gözlenmektedir. Ekonomik durumu iyi olan hatırı sayılır derecede insan, “Nasıl olsa ben her zaman evime et alabiliyorum” düşüncesiyle kurbanını kurum ve ku-

ruluşlara havale etmektedir. Oysa iş, kesinlikle et meselesi değildir. Önce ferdi ve ailevi, sonra da toplumsal düzeyde İslamî bir atmosferin, bir heyecanın yaratılması, yaşanması ve yaşatılmasıdır. Heyecanın olmadığı yerde hiç bir şeyin tadı tuzu olmaz.

IX

İslam, yapılan iyilik ve yardımda iki şeyi çok önemser. İlki mümkün olduğunca en iyisinden vermek, diğeri verirken, yardım yaparken muhatabı ezmek, güzellikle, hoşnutlukla vermek. Kurban ibadetinde de güzellik ön plandadır. Kurbanlık olarak güzel bir hayvanı seçmek, onu keserken bıçağı iyice bileylemek, güzelce, acı çekirtmekten kesmek, bıçağı hayvana göstermemek hep bu güzelliğin bir parçasıdır.

X

Ülkemizin kimi bölgelerinde insanlar, kurban kesemedikleri için üzerlerinde toplumsal baskı hissetmektedir. Şartlarını zorlayarak, kimi zaman harca borca girerek kurban kesmeye gayret etmektedir. Kurban ibadetini ekonomik imkânları müsait olanlar yerine getirir. Bir de evine et girsin diye düşünenler vardır. Ne kurban ibadeti ne de başka bir ibadet asla başkaları ne der düşüncesiyle yapılmaz. İbadet, her zaman ve zeminde şartları tutanlar tarafından yapılır.

Habeşistan Mektupları; ADDİS ABABA'DA KURBAN BAYRAMI

Sadeleştiren: Ahmet GEÇER

"Bu sayımızda Kurban Bayramı münasebetiyle birkaç yazıya yer vermek istedik. Bu bağlamda okuyacağınız bu yazı "Addis Ababa'da Kurban Bayramı Ve Müslüman Meserretleri" başlığıyla 1921'de Mehmet Reşad tarafından kaleme alınıp Sebilü'r-Reşad'da yayınlanmıştır (cilt: XXII, sayı: 567-568, 1339, sayfa: 171-172). Yazıda konu edilen "Addis Ababa" şehri Etiyopya'nın başkenti olup burası, birçok dilin konuşulduğu, Müslüman, Hristiyan ve Yahudi nüfusun birlikte yaşadığı Afrika'nın en büyük şehirlerindendir.

20. yüzyılın başındaki Etiyopya'da İslam'ı anlamak açısından önem arz eden yazıyı, ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz."

Zaferlerimizin ilk Ramazan-ı Şerif ve Mübarek Bayramı münasebetiyle Addis Ababa'da Müslümanların icra eyledikleri surûr ve şadımaniye ait yazmış olduğum makaleyi daha önce Ankara'da mukaddem muhterem (Hâkimiyet-i Milliye) gazetesine göndermiştim. İşte bu gün de zaferlerimizin ilk Kurban Bayramı'na ait olan bir makaleyi muhterem (Sebilü'r-Reşad) ceride-i İslamiyesine takdim etmeye karar verdim.

Habeşistan Müslümanlarının Türklere çok fazla sevgileri vardır. Zaferlerimiz, diğer İslam ülkelerinde icra eylediği tesirler gibi burada da büyük etki yapmıştır. Bundan başka denilebilir ki Hristiyan olan Habeş toplulukları bile Türkleri hakikaten tanımaya çalışıyor ve eskiden mağlup oldukları propagandalar ile şimdi yetinmedikleri anlaşılıyor.

Bura Müslümanlarınca, bizler İslamiyet'in hakiki hâmleri bulunduğu-muz anlaşılıp devletimizi, milletimizi hakiki bir muhabbetle sevmeye başladılar. İşte bunun üzerinedir ki bu sene Ramazan-ı Şerif ve bayramlarımız burada pek şaşaalı bir surette geçmiştir.

Kurban Bayramı'ndan bir iki hafta evvel şehrin dışından gelen semiz kurbanlıklar her tarafta satılmaya başlandı. Burada koyunlar oldukça ucuzdur. Semiz bir koçu, beş altı riyale yani üç-üç buçuk evrak-ı nakdiyeye (kâğıt para) alabilirsiniz. Artık her Müslüman gücüne göre bu kurbanlıklardan alıyordu. Mübarek günler gittikçe yaklaşıyor ve şehirdeki bütün dükkânlar da yavaş yavaş dolmaya başlıyordu. İşte her Müslüman hazırlanarak gelmekte olan mübarek günleri dört göz ile bekliyordu.

Arefe günü müteveffa Necâsi (Menelik) hazretlerinin Müslümanlara her sene Ramazan ve Kurban Bayramlarında top patlatmak için vermiş olduğu ruhsat gereğince ikindi vakti yedi pare top şehir içinde patlatıldı. Ve bu patlatılan toplar İslamların ruhlarında bir sevinç meydana getirdi, ertesi salı gününün mezkûr mübarek gün olduğunu gösterdi. Bununla beraber bu saatte her Müslümanı sevindirmek için kendi hanesinin, dükkânının, velhasıl yaşadığı bölgenin bir tarafında o aziz al ve yeşile boyanmış bayraklarımızı ve aralarında Habeş bayraklarını dikmek ile meşguldü. Şimdi Habeşistan yağmurlu mevsim içinde bulunduğundan arefe gecesi her Müslüman, Cenab-ı Hak'tan sabahleyin güneşin açılmasını niyaz ediyor ve dört göz ile şafağın sökmesini bekliyordu.

Addis Ababa'da Müslümanların himmetiyle yapılmış ufak bir camiden başka bir camii yoktur. Bina-

enaleyh Müteveffa Necâsi (menelik) hazretleri Addis Ababa'dan bir saat kadar uzak (Gulleli) denilen bölgedeki büyük bir meydanı bura Müslümanlarına bayram namazları eda edilmek için daha önce bahşetmişti. Zira mezkûr ufak camide her sene on, on iki bin kişi kadar toplanacak halkın rahat rahat bayram namazlarını eda edemeyecekleri malumdu. Fakat bu seneki Kurban Bayramı'nda da mezkûr yer bir Habeş'in malı bulunduğunu tahakkuk edip alındı. Zira mukaddema Addis Ababa Müslümanları (Menelik) hazretlerinden mezkûr mahal için bir belge almamışlar. Fakat bununla kalmayıp bugün Saltanat-ı Habeşiy'e'nin veliahdı bulunan (Ras Tafri) cenabları, Müslümanlara ve bilhassa Türklere muhabbetleri bulunduğundan şehrin pek yakınında istasyondan şehre müteveccih bulunan ve yirmi-yirmi beş dakikalık kadar süren caddenin sol tarafında bulunan gayet güzel ve münasip bir

Bura Müslümanlarınca, bizler İslamiyet'in hakiki hâimleri bulunduğumuz anlaşılıp devletimizi, milletimizi hakiki bir muhabbetle sevmeye başladılar. İşte bunun üzerinedir ki bu sene Ramazan-ı Şerif ve bayramlarımız burada pek şaşıalı bir surette geçmiştir.

Addis Ababa'da Müslümanların himmetiyle yapılmış ufak bir camiden başka bir camii yoktur. Binaenaleyh Müteveffa Necaşi (menelik) hazretleri Addis Ababa'dan bir saat kadar uzak (Gulleli) denilen bölgedeki büyük bir meydanı bura Müslümanlarına bayram namazları eda edilmek için daha önce bahşetmişti.

yeri bura Müslümanlarına bayram namazını eda etmek üzere vereceklerini ve eda olunmasını emreylediler. Kendilerinin bu büyük iyiliklerinden dolayı Müslümanların ne kadar memnun olduklarını tarif etmek mümkün değildir.

Sabahleyin yani salı günü maa-lesef ince bir yağmur birkaç saat devam etti. Şimdi bu yağmurdan dolayı her taraf sakindi. Her Müslüman işini gücünü ve dükkânı kapamış, dört gözle yağmurun kesilmesini bekliyordu. Ezanî saatle üç-dört buçuk sularında kesilen bu yağmur Addis Ababa Müslümanlarını bayram namazlarını eda eylemeye biraz geciktirmişti. Artık yağmur tamamıyla kesildi. Herkes yavaş yavaş mezkûr meydanda bayram namazını kılmak için toplanmaya başlamış, Addis Ababa davul, zurna, boru müzik seslerinde galeyana gelmiş ve artık burada bir İslam bayramının mevcut olduğunu herkes anlamıştı.

Şehrin içindeki bir yerde birçok atlar, katırlar kira ile Müslümanlara verilmekte idi. Her Müslüman eğer kendi hayvanı olmazsa o atlardan beğenip biner ve koşturarak oynatarak namazgâha giderdi.

Meydana geldiğimizde bir kısım kafilé oraya varmıştı. Bunlar seyidler, şerifler ve bir takım Habeşli topluluklar idi. Daha sonra Addis Ababa kadısı muhterem Ahmet Feyzi Efendi bir kafilé ile meydana ulaştı. Artık gittikçe Addis Ababa Müslümanları tekbir getirerek, kafilé kafilé resmi ve yeni elbiselelerini giymiş oldukları halde, hayvanları üzerinde meydanda toplanıyorlardı. Şimdi konsolosluğumuz¹ çalışanlarıyla beraber gelecek olanlar beklenilmekte idi. Yirmi dakika sonra onlar da geldiler. Gelen bu

Müslüman zevat önde o aziz al bayraklarımız ve bir Habeş bandosu bulunduğu halde, bandodan sonra birinci sıraları Müslüman Habeş askerleri ve diğer birçok askerler konsolosluğumuz kavasları², atları üzerinde, başlarında ay yıldızlı fesler ve ellerinde konsolosluk bayrakları olduğu halde, ardından Başkonsolosumuz vekili, Türkler ve resmi hizmette bulunan rütbeli kişiler ve ileri gelenler teşkil ediyordu. Bunlardan sonra tebaamız bulunan Araplar ve diğer birçok Müslümanlar geliyordu.

Bu sıralarda muhterem Kadımız Ahmet Feyzi Efendi Müslüman cemaate imamlığa başladı. Ve herkes hanesinden getirmiş olduğu seccade üzerinde bayram namazını kılıyordu. Böylece bayram namazı eda edildikten sonra Ahmet Feyzi Efendi tekrar şehirden getirilmiş olan ufak birkaç merdivenle minbere çıkıp hutbeyi okudu. Nihayet dua edildiği ve devletimiz, milletimiz, vatanımız için büyük büyük yakarışlarda bulunduğumuz esnada şehirden beraberce getirilmiş olan top patlatılmaya başladı. Yedi pare dahi orada patlatıldıktan sonra tekrar herkes eski halde kafilésine katılıp bayraklar, bandolar ile tekbirler getirerek büyük bir memnuniyet içinde mezkûr büyük caddeden şehre doğru hareket ettiler. Caddenin ortasına geldiği zaman patlatılan top, yarı günü ilan etti. Bu yol düzce ve cüzi surette yokuş olduğundan ve aşağı ve yukarı baktığımızda bu Müslüman kafilelerinden yol mahşer gibi dolu idi. İşte Addis Ababa içinde tahminen on beş- yirmi bin kişiden fazla Müslüman bir topluluğu olduğuna Cenab-ı Hakk'a şükürler eyledik. Bundan başka o her kafilenin elin-

deki al ve yeşil bayraklarımız yolun her bir tarafını donatmış ve esen rüzgâr da onları alıp gökyüzüne çıkartmak istiyordu.

Çarşamba günü kalktığımızda her taraftaki bayraklarımız bayramımızı kutluyor ve şehri süslüyorlardı. Addis Ababa'nın en ticari bir caddesinde yaşayan muhterem Zekeriya Efendi, evinin önündeki balkonu o aziz bayraklarımız ile ihtimamlı ve şayân-ı dikkat bir surette bayramımızı kutlamak için donatmıştı. Bundan başka bütün Müslümanların dükkânları, ticarethaneleri kapalı idi.

O gün sabahleyin ezanî saat üç-üç buçuk sularında şehrin bir tarafından gittikçe yaklaşan davul, zurna ve sair bando sesleri işitiliyordu. Bu üç dört yüz kişilik bir Müslüman

topluluğu idi. Bunlar şehir içinde bayraklarımız ve müzik aletleriyle ile kalkan oyunu ve diğer oyunlar oynayarak bir gösteri icra ediyorlardı. O gün böylece geçip Perşembe günü de tebrikler ile geçti. Cuma günü ise öğleyin Cuma namazını kılmaya gelen halk ile buradaki cami hıncahınç dolmuştu.

İşte mübarek günlerimiz burada bu şekilde geçip gitti. Herkes geçen bayramdaki gibi birbirine hiçbir senenin Kurban Bayramı'nı böyle şaşalı bir şekilde geçirmediğini söylüyorlardı. Gerçekten başarılarımız bura İslam âleminde de büyük bir tesirde bulunduğunu hakikaten anladım.

Habesiştan: Addis Ababa, 2 Ağustos 23

Çarşamba günü kalktığımızda her taraftaki bayraklarımız bayramımızı kutluyor ve şehri süslüyorlardı. Addis Ababa'nın en ticari bir caddesinde yaşayan muhterem Zekeriya Efendi, evinin önündeki balkonu o aziz bayraklarımız ile ihtimamlı ve şayân-ı dikkat bir surette bayramımızı kutlamak için donatmıştı.

¹ Burada, Türk Başkonsolosu Mazhar Beyefendi'nin birkaç sene önce vefatıyla Türkiye vatandaşlarının hakları epey sarsılmıştır. Vekâlet suretiyle idare edilen konsoloslukumuz hiç tanınmıyor. Bundan dolayı devletin bütün vatandaşları ve buranın bütün Müslümanları adına Ankara Dışişleri Bakanlığı'ndan bir an önce tarafımıza bir konsolos gönderilmesini önemle rica ediyoruz. Vatandaşlarımız bir sefalet içinde yaşıyor.

² Elçilik veya konsolosluklarda koruma memuru durumundaki özel kıyafetli kimse.

En Derin Bayram

Ali ÖZTÜRK

Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Sezai Karakoç'un "Hızırla Kırk Saat" isimli şiir kitabının 16. saati "Kurban Bayramı"na ayrılmıştır.¹ Karakoç, bu şiirinde, görüntüsüyle kanlı canlı bir dinî ritüelin derin ve metafizik anlamı üzerine dikkatleri çeker. Kurban, semavi ve gayri semavi inançların en önemli ritüellerinden biri olarak kabul edilir. İslam geleneğinde Hz. Âdem'in iki oğluna kadar uzanan kurban ibadeti İbrahim ve İsmail peygamberlerin teslimiyet sınavı ile birlikte hakiki veçhesine bürünmüş ve bu şekilde günümüze kadar gelmiştir. Ancak seküler düşünce biçiminin dayattığı hayat modeli içerisinde kurbanı yer yoktur. Çünkü bu zihin yapısı kurbanı, insanların tabii afet, kıtlık, savaş vb. yıkımlar karşısında inandıkları gücün öfkesini dindirmek için ifa ettikleri bir tür iptidai tapınma biçimi olarak kabul eder. Başına gelen her türlü felaketin rasyonel sebebini bilen modern insanın böylesi irrasyonel tutumlara ihtiyacı kalmayacağı varsayılmıştır. Karakoç'un şiiri, modernitenin itibarsızlaştırmaya çalıştığı İbrahimî geleneği, "en derin" anlamıyla yeniden gündemimize sokarak modernizme bir nevi meydan okumaktadır.

Karakoç'un şiirine eğilmeden önce klasik şiirimizin kurban karşısındaki tavrını hatırlatmakta fayda vardır. Neredeyse bütün bir divan edebiyatı, buna tasavvufi edebiyatı da dâhil edebiliriz, kurban kavramını metaforik anlam çerçevesi içerisinde ele almıştır. Kurban, mâşuk uğruna canından vazgeçen âşığı temsil eder klasik edebiyatımızda. Kurban bayramı iyd-i visal, kavuşma bayramı, veya kavuşma günü olarak nitelendirilmiştir:

*Cânımı kurbân edip pay etdiler meh-pâreler
Ol ala gözlüm benim gelmez mi kurbân payına
(Ahi)
Tavf-ı kûy-ı yârda Âşık fedâ kıl cânunı
Hacda kurbân etmenün gâyet sevâbı var imiş
(Âşık Çelebi)
Rûz-ı vaslında şehâ gamzelerin cân aparır
Mevsim-i 'îd olucak her kişi kurbân aparır
(Hamdî)
Bilirem iyd-i visâlin bana câvid olmaz
Eyle kurbân beni kim böyle güzel iyd olmaz
(Fehim-i Kadim)*

¹ Cahit Zarifoğlu, Bugün Gazetesinin 22 Kasım 1967 tarihli nüshasında "Müjde ve Ziyafet" başlığıyla A. Cahit Zarifgil imzasıyla yayımlanan tanıtım yazısında Hızırla Kırk Saat için "Wagner operası" benzetmesinde bulunur. Wagner müziğinde notaların birbirinden ayrı düşmediğine, her notanın, sonrakilere işaretler yollayıp öncekilerin hatırasını belli ettiğine dikkat çeker. Aynı özelliği kitapta görmek için seçtiği şiir ise bu şiirdir.

Klasik divan şiirindeki durum, üç aşağı beş yukarı bu minvaldedir. Tasavvuf edebiyatındaki kurban motifi de âşık-mâşuk ilişkisi bakımından benzerlik arz eder; ancak mâşuk, divan şiirindeki mâşuktan farklı olarak çoğunlukla Cenab-ı Hakk'a işarettir:

Ten nedir dostun yolunda ben anı terk etmeyem

Dost cemâlin görmeğe gel cânı kurbân edelim

(Yunus Emre)

kıyıcak cânâ İsmâ'îl ana gönder-di koç Allâh

Men ettim cânımı kurbân gerekmez gayrı kurbânı

(Elmalılı Ümmi Sinan)

Hızır ile Kırk Saat, kimi zaman bir kısas-ı enbiya, kimi zaman bir siyer ya da mevlid özelliği gösterir. Hızır, şiirin başkahramanıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de doğrudan adı geçmemekle birlikte İslam kültüründe, Hz. Musa döneminde yaşayan, kendisine ilâhî bilgi ve hikmet verilen kimse olarak bilinir. Kitabın 16. şiiri yani 16. saat, Hızır'ın nasihatleri ile başlar²:

"Şekere alışımsı akrebi öldürmezsen

Şekerden zehir yapacaktır

Çocukların için bunu iyi bil

Bu öldürdüğüm çocuk için bir örnektir

Her yaz bahçelerde binlerce akrep öldürülecektir

Geziye çıkan çocuklar için

Gün görmemiş menekşeler derilecektir

Baharı gecikmiş kentler için"

Ağza tat verici bir yiyecek ile ısırdığı zaman zehriyle öldürücü bir böceğin oluşturduğu zıtlık Hızır'ın nasihatine zemin oluşturur. Hızır olduğu kabul edilen kişi ile Musa (as) arasındaki diyalogun görünüşte tezatlar üzerinden gerçekleştiği dikkate alınır, Karakoç'un seçtiği akrep ve şeker kelimelerinin bu zıtlıklarla paralellik oluşturduğu söylenebilir. Akrep imgesi,

büyük ihtimalle şairin çocukluğunu geçirdiği Ergani ve çevresinde çok yaygın olduğu için tercih edilmiş olmalıdır. Bu yörenin çocukları akrebin nasıl etkisiz hale getirebileceğini çok iyi bilmektedirler.³ "Ötesini Söylemeyeceğim" şiirinde, şehirleri Fransızlar tarafından işgal edilen Tunuslu küçük kızın işgalcileri mahallelerinden kaçırtmak için bulduğu çare, uyurken matmazelin üzerine akrep atmadır. Matmazel, akrebin karnının beyaz şeridinden tutulacağını bilemeyeceği için kuyruğundan tutarak zehirlenecek, ölürse de bay yabancı onu bir daha göremeyecektir.

Nasıl arının tezgâhından geçen gıdalar bala dönüşebiliyorsa akrebin tezgâhından geçen de şeker bile olsa zehre dönüşebiliyor. "Çocukların için bunu iyi bil /Bu öldürdüğüm çocuk için bir örnektir" mısraları Kur'ân-ı Kerim'deki Hızır ile Musa (as) arasında geçen kıssayı işaret etmektedir. Hızır'ın bir çocuk öldürdüğü vakit Musa (as)'nın tepkisi ayet-i kerimede şöyle dile getirilmiştir:

Yine yola koyuldular. Nihayet bir gence rastladıklarında o kul hemen onu öldürdü. Musa dedi ki: "Mâsum bir insanı, bir cana karşılık olmaksızın katlettin ha! Gerçekten sen fena bir şey yaptın!" (Kehf Suresi, 18/72).

Musa (as) ile yolları ayırmaya karar verdikten sonra icraatlarının gerçek sebeplerini bir bir sıralayan ledünni ilme sahip kulun çocuğu niçin öldürdüğü de şöyle açıklanır:

Gence gelince, onun anne babası mümin kimselerdi; gencin onları sonunda azgınlık ve nankörlüğe düşürmesinden korktuk. (Kehf Suresi, 18/80)

Karakoç "Hızır ile Kırk Saat"i 1967 yılının Mayıs-Haziran aylarında yazmıştır. O günleri şöyle anlatır:

"Hızır ile Kırk Saat adlı, kırk bölümlü şiirimi 1967 yılı mayıs ve haziran aylarında, Yenikapı'da, deniz

kenarında, kayalıklar arasındaki bir kır kahvesinde yazdım. Aşağı yukarı, kırk gün, akşam üzeri, bir iki saat, orda, deniz dalgalarının kıyıya çarpma seslerini dinleyerek ve her seferinde şiirin bir bölümünü yazarak kitabı tamamladım. Zaten, bu yüzdendir ki, şiire Hızır ile Kırk Saat ismini verdim: Sanki orada Hızır'a randevu vermiştim de, her gidişimde, bu randevunun verimi ve armağanı olarak bir bölümle döndüm."⁴

1967 yılının kurban bayramı Mart aylarının son günlerine denk gelmektedir. Bu şiiri yazarken üzerinden henüz çok geçmemiş kurban bayramının bir tesiri olmuş mudur, bilinmez. Ancak, çocukluğunda yaşadığı kurban bayramlarına dair hatıraların şairin belleğinde tazeliğini koruduğunda kuşku yoktur.

"Kurban bayramında ortalık ışımadan uyanılır lâmbalar yakılır

koyunlar üstüne bir ışık düşer dağ ışığından önce

Kurban bıçak sesini duyar horoz sesinden önce

Saatlarını çabuk tüket ey ulu gece

Kurban bayramıdır en derin bayram bence

Bu ne uslu yumuşak yaratıklardır ki

Kilometrelerce

Günlerce

Yolu aşarlar sabah kuşluk öğle

İkinci ve çöldedirler akşamları

Ve sonra yorgun doldururlar çarşıları

Ve top patlamadan önce

Her biri başları gün doğusuna dönük

Bir evin önündedir"⁵

Şiirde, kurban bayramı sabahına kadar uzanan hazırlık aşamaları adeta bir tiyatro sahnesi gibi göz-

² Sezai Karakoç, Gün Doğmadan, Şubat 2012 (11. baskı), syf. 205

³ Metin Önal Mengüşoğlu, Felsefe Sıfır DİN Bir di Sezai Karakoç, s.172.

⁴ Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları III (Eğik Ehramlar), İstanbul 2015, (5. baskı), s. 22.

⁵ Sezai Karakoç, Gün Doğmadan, syf. 205

Neredeyse bütün bir divan edebiyatı, buna tasavvufi edebiyatı da dâhil edebiliriz, kurban kavramını metaforik anlam çerçevesi içerisinde ele almıştır. Kurban, mâşuk uğruna canından vazgeçen âşığın temsil eder klasik edebiyatımızda.

müzün önüne serilir. Kurban bayramı, Ramazan bayramından farklı olarak “telaşlı” bir bayramdır. İkinci, üçüncü hatta kimi mezheplere göre dördüncü günü de kurban kesimine müsaade edilmiş olmasına rağmen bayram namazının hemen akabinde kurbanlar kesilmeye başlanır. Dolayısıyla sabahın erken saatinde hazırlıkların tamamlanmış olması gerekir. Anadolu’da kurban bayramını idrak etmiş olanların bildiği gibi, bayram sabahı erkenden kalkılır. Henüz horozlar ötmemiş, ezan okunmamıştır. Lâmbalar yakılır. Şairane bir tespitle dağın başından yükselecek olan gün ışığından önce lâmbaların ışığı düşer koyunların üzerine. Kurban kesimi için bıçağın keskin olması gerekir. Bu yüzden kesim âletleri günler öncesinden hazır hâle getirilir. Dolayısıyla bayram sabahı koyunun kulağına ilişen ilk sesin bıçak sesi oluşu tesadüfi değildir. Şair bir an önce bayrama ulaşmak için geceye seslenir ve saatlerini çabuk tüketmesini ister. Akabinde kurban bayramına bir değer atfederek, Türk şiirinde görülmedik biçimde “en derin bayram” nitelemesinde bulunur.

Koyun, kurban ibadetinin sembol hayvanıdır. Yumuşak başlılığı ve munisliği ile çocukların da gözdesi bir hayvandır. Şaire göre de öyle uslu, öyle yumuşak yaratıklardır ki sabah, kuşluk, öğle, ikindi demeden

günlerce yürüyerek, çöllerde geceleyerek kilometrelerce yolu aşarak şehre ulaşmışlardır. Uzun ve meşakkatli yolun yorgunluğu kurban satılan çarşıları dolduran koyunların gözlerinden okunmaktadır. Ve nihayet gün sona ermeden önce kurban olacakları evlerin önüne getirilmişlerdir. Bayramlarda top atılması, arife günü ikindi vaktinden başlayarak Ramazan bayramının üçüncü, kurban bayramının dördüncü günü akşamına kadar devam eden eski bir Osmanlı geleneğidir. Dolayısıyla şairin top patlamadan önce sözüyle kastettiği, günün ikindi vaktine kadar olan kısmıdır.

“Çocukların önündedir

Çocuk ellerinden ahlrlar son dünya yeşilliğini

Bir bengisu gibi içerler

Son sularını”⁶

Kurban bayramının en meraklıları çocuklardır tabiatıyla. Evin önüne getirilen kurbanlığın etrafını çevirir ve ellerine geçirdikleri yeşillikleri ağızlarına tutarak bu bitkin hayvanları harekete geçirmeye çalışırlar. Kurbanlıkları beslemek ve sulamak, onların sâfiyane duygularla edindikleri ödevleridir sanki.

“Saatlarını çabuk tüket ey ulu gece

Kurban bayramıdır en derin bayram bence

Kur’an dinlemiş ve ondan boyun eğmişlerdir sanki

Yaşamın sırrına bizden önce ermişlerdir sanki

Kendilerini bir ses uğruna kurban vermişlerdir sanki

Ölmeden önce ölümden sonrasını görmüşlerdir sanki

Dağlarda yankılanmışlar derelerde ağarmışlardır sanki

Düşlerinde Mekke’ye varmışlardır sanki

Saatlerini çabuk tüket ayını ve yıldızlarını yak ey gece

Bizim kalbimizdeki kurbanlar ke-silmeden önce”⁷

Şair tekrar geceye döner ve saatlerini çabuk tüketmesi için ulu

geceye seslenir. Kendince en derin bayramın kurban bayramı olduğunu ısrarla yineler.

Şair, tekrar koyunlara dikkatle-
rimizi çeker ve onların uysallık-
tan (belki de yorgunluktan) başla-
rını önlerine eğmiş hâlini, huşû ile
başlarını öne eğerek Kur'an dinle-
yen müminlere benzetir. Sanki din-
ledikleri kutlu Kur'an sesi uğruna
kurban olmayı istemektedirler. Öyle
ya! "Rabbin için namaz kıl ve kurban
kes!" (Kevser Sûresi, 108/2) emri-
nin öznesi insansa nesnesi de emre
boyun eğmiş bu itaatkâr hayvan-
lardır. Şair, söz konusu uslu ve yu-
muşak yaratıkların itaatkârlığını
Kur'an sesine kulak vermeleri gibi
güzel bir sebebe bağlıyor. Eski ta-
birle hüsn-i talil yapmış oluyor şair
burada. Hayvanlar ebede teklife
muhatap değiller ama güzel sestem,
nağmeden etkilenmeyen hayvan
var mıdır? Ölmeden önce ölmek, ta-
savvufta kabul gören bir anlayıştır.
"Ölmeden önce ölünüz." mealinde-
ki sözün hadis olduğu söylene de
kaynaklarda yer almaz; ancak mana
itibariyle hikmetli bir söz olduğu be-
lirtilmiştir. Bu sözle anlatılmak iste-
nen husus, kestirmeden söyleyecek
olursak ölüme hazırlıklı olmaktır.
Şairin gözünde kurbanlıklar da işte
tam böyledir. Bu yönüyle de dünya-
nın çekiciliğine meylettirmeyen, geçici
nimetlere aldanmayan dervişler
ile bir ilgi kurulmuştur. Koyunların
dağlarda yankılanmış ve derelerde
ağarmış olmalarından bahseder.
Dağlarda yankılanan koyunların me-
leşmeleri yani bir nevi zikirleridir.
Kâbe'yi düşlerinde görmüş olacak-
larına göre, bu yankılanmalar "Leb-
beyk Allahümme lebbeyk..." nidala-
rıdır. Çünkü Kâbe, hem Hac ibadetini
hem de hac için kesilen kurbanı çağı-
rıştırılmaktadır. Derelerde ağarmış
olmalarıyla ise maddi temizlikleri
kastediliyor olmalıdır. Koyunların
yünleri ekseriyetle beyaz renkli-
dir. Zaman içerisinde toz toprak ile
kirlenen yünler derelerden geçer-

ken temizlenmekte ve beyazlıkları
ortaya çıkmaktadır

Saatlerini tüketmesi için geceye
üçüncü kez seslenir şair. Ayın ve yıl-
dızların yakılması, mecazi olarak
gecenin hükmünü kaybetmesi anla-
mında olmalıdır. Bir an evvel saba-
hın olması ve beklenen vaktin gel-
mesidir.

Son mısraında şairane bir ifade ile
Karakoç, bu sefer başka bir vakit-
ten söz eder. O vakit gelmeden önce
ayın ve yıldızların, geceye ait unsur-
ların kaybolmasını temenni eder ve
yukarıdan beri anlattığı kurban sah-
nesinin sonuna gelir. Ancak buradan
itibaren fizikî olarak koyun yoktur.
Zaten şair bundan sonraki kurban
seremonisine hiç mi hiç girmemek-
tedir. Başka bir kurbanı sözü getir-
miştir lafı dolandırmadan. Kalbi-
mizdeki kurbandan bahsetmektedir
artık. Kalbimizdeki kurbanlar kesil-
meden önce gecenin ayını ve yıldızı-
nı toplayarak çekilmesini istemek-
tedir. Kalpteki kurban ne olabilir?
Öyle anlaşılıyor ki kalpteki kurban
niyettir. Yani Allah'a sunulmak iste-
nen takvadır. Çünkü O'na ulaşacak
olan sadece odur:

"Onların ne etleri Allah'a ulaşır
ne de kanları; O'na ulaşacak olan
sadece sizin takvanızdır. İşte Allah
onları sizin istifadenize verdi ki size
doğru yolu göstermesinden ötürü
O'nu tâzimle anasınız. İyilik yolunu
tutanları müjdele!" (Hac Sûresi,
22/37)

**Hızırla Kırk Saat,
kimi zaman bir
kısas-ı enbiya, kimi
zaman bir siyer ya
da mevlid özelliği
gösterir. Hızır, şiirin
başkahramanıdır.
Kur'ân-ı Kerîm'de
doğrudan adı
geçmemekle birlikte
İslam kültüründe,
Hz. Musa döneminde
yaşayan, kendisine
ilâhi bilgi ve hikmet
verilen kimse olarak
bilinir.**

⁶ Sezai Karakoç, Gün
Doğmadan, syf. 205-206.

⁷ Sezai Karakoç, Gün Doğmadan, syf. 205-
206.

Şehri İnşa Etmek

Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Esasen yazının başlığı, “şehri kim inşa eder?” şeklinde olacaktı... Elbette inşa etmek, başlı başına bir sürece işaret eder. Fakat bu süreç, öyle tarihin bir döneminde olup biten zamana delalet etmez. Ta başlangıcından itibaren devam ede gelen bir süreçtir bu; an içinde yenilenen, yapılan ve yıkılan şehir! Tıpkı insan gibi, inşa faaliyeti mütemadiyen devam eder.

İnşayı imar anlamında kullandığımız gibi, imha anlamında da kullanırız. Zira yapılmak, evveleminde yıkılmak değil midir? Yıkılmadan yapılmaz insan; alışkanlıklarını, zihninde oluşan paradigmaları, kanaatlerini ve kişiliğini oluşturan bütün o maddi ve manevi hallerini bir bilgenin huzurunda yıkmadan gerçek anlamda farkındalığına ulaşman ve kendin olman pek mümkün değildir. Çünkü yıkılmadan yapılma iddiası, esas itibarıyla eklemelerle var olmadır; bu da ancak hantallık demektir. Diğer bir ifadeyle yanlış atılmış, ivedi kurulmuş bir temelin üzerinde inşa faaliyeti gerçekleşemez. O bakımdan, evveleminde yıkılmak, sonra onarılmak... Bu biraz da dolu bardağı boşaltıp, sonra doldurmaktır. Boşalmamış bir bardağa siz taze ve temiz su doldurup içemezsiniz. Dolayısıyla insanın imarla birlikte imha tarafı olduğunun ayırımına varmak lazım.

Hayat, bir yanıyla imha, öteki yanıyla imardır. Bu yüzden insanın hayat boyu devam ettiğini, bunun bir süreklilik işi olduğunu söylüyoruz. İnsanın hayatı gibi, şehrin de hayatından söz etmek mümkündür. Şehir, canlı bir bün-yedir; doğar, büyür, bazen doğal felaketler bazen savaşlarla tümüyle yıkılır, adeta yokluğa mahkûm olur. Ama kimi şehirler var ki, onlar antik kentler tabirinin ihsas ettiği anlamla söyleyeyim, sureta yokluğa mahkûm olsalar da, mana itibarıyla geride bıraktıkları maddi ve manevi miraslarıyla adlarından söz ettirir; bazen yapılan kazılarla ve bu kazılarda ortaya çıkan zenginlikleriyle, bazen de yetiştirdiği âlim ve bilgeleri, söze dönüşen hatıraları ve efsaneleşen kahramanlarıyla da inşa faaliyetini sürdürür. Bunun ayırımına, her hangi bir antik şehri ziyaret ettiğinizde yahut tarihi metinleri veya mitolojik içeriğe sahip edebi eserleri okuduğunuzda yahut dinlediğinizde varırsınız.

Bendeniz birkaç yıl önce ziyaret ettiğim Türkmenistan’ın Mehne şehrinde bu ayrıma varmıştım. Bu ziyaret, *Şehir Hayat ve Derviş’te* “Mene Babanın Huzurunda” başlığıyla yazıya da hayat vermişti. Mehne, kara kum çöllerinin ve geniş steplerin ortasında kurulmuş, Ebû Sâid Ebû’l-Hayr isimli bir büyük bilgeyi yetiştirmişti. Bu büyük bilgenin izinde biz bu şehre geldiğimizde geride sadece Sultan Sencer’in inşa ettirdiği söylenen türbenin kaldığını görmüş, diğer sivil ve resmi hayatın izlerini ise, adeta küçük tepelikler haline dönüşmüş olan kerpiç yığınlarından yola çıkarak tespit etmiştik. Evet, ortada şehre dair izler vardı, ama kum fırtınalarının tesiriyle de yokluğa mahkûm olmuştu. Ne var ki, o haliyle de inşa devam ediyordu; dünyanın farklı yerlerinden gelen ilim adamları, şehrin manevi sahibi Mene Baba’nın (Ebû Sâid) huzurunda cem olmuştu. Bundan daha iyi inşa olabilir mi? Şehir, yetiştirdiği bilge üzerinde sizi düşündürürken, kendi tarihsel sürecini de idame ettirmeye devam ediyordu.

İnşa sürecine bu denli vurgu yapmam, sadece şehrin dinamik yapısına atıfta bulunmak için değildir. Evet, şehir dinamiktir. Ama burada başka bir kastım daha var; o da, yazının başındaki soruda münderiçtir. Şunu demek istiyorum: Şehri bidayette elbette bir insan, kabile, topluluk veya devlet kurar. Fakat bu kuruluş, devam eden inşa süreci dâhilinde o şehrin yetiştirdiği değerler, özellikle de bilge ve kâmil insanlarıyla yenilenir, değişir dönüşür. Elbette fetihler, işgaller, göçler, doğal felaketler, manevi cezalar gibi amillerle de şehir yenilenir, değişir ve dönüşür. Hatta milletlerin içine girdiği kültür havzaları, harici tesir altında kaldıkları medeniyet veya ülkelerin yönlendirmesiyle de bu yenilenme, değişme ve dönüşme süreci cereyan eder. Bunların ekseriyeti, zorunlu tadilat ve değişimlerdir. Mesela Saraybosna'da, İlica istikametinden Başçarşı'ya doğru giderken, Avusturya'nın işgal ettiği dönemlerde inşa ettiği eserleri görürsünüz. Bu eserlerin bir kısmı, Osmanlı dönemine ait tekke, medrese ve mabetler ile kimi sivil ve resmi binaların yıkıntısı üzerinde kurulduğunu öğrenirsiniz. İskenderiye semtinde eski bir tekkenin izini sürerken, sadece "Tekke Sokak" ibaresini gördüğümde, mimari yapıyı koruyamasalar bile, semte değer veren mekânın adının korunduğunu görmüştüm. Aynı durumu ülkemizde tarihi şehirlerimizden her hangi birinde kolayca tespit edebiliriz. Maa-lesef dışarıda gördüğümüzü, içerde de görmemiz mümkündür. Tanzimat'la birlikte esen Fransız tarzının tesiriyle değişen resmi ve sivil mimari, dönemin siyasi ve iktisadi bakış açısının şehre şekil verdiğine tanıklık eder. Keza içinde yaşadığımız dönemde, yıkılan tekke, medrese ve camilerin yanında apartmana dönüşen konakların hikâyesini duy-mayanımız yoktur.

İnsan değişiyor, şehir de değişiyor. Değişen şehir yeni nesillere hayat

veriyor. Fakat bütün bunlarla birlikte, bizim şehir tarihimize genel bir nazarla bakarsanız, onları yenileyen ve asıl mecrasına oturtanların kâmil insanların olduğunu görürsünüz. Şehirlerin sâhib-i manevisi olan kâmil insanlar şehri yeniler, değiştirir ve dönüştürür. Nitekim Bursa'da Emir Sultan'ın ve Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî'nin huzuruna varıp şehri o eski tarihiyle temaşa ederseniz, bu iki kâmil ve bilge insanın şehri ne denli inşa ettiklerini fark edersiniz. Esasen şehir, asıl onların dokunuşuyla gerçek hüviyetine kavuşur. Çünkü orada sadece türbeler, cami ve yokluğa mahkûm edilmiş tekke ve medrese kalıntıları arasında, sevginin, tesamühün ve dayanışmanın izlerini görürsünüz. Nice bilgece sözler, nice kemâl hikâyeleri dinlersiniz. Size bir şeyler anlatan kimsecikler olmasa da, o mekân konuşur. Türbeler konuşur, kubbe, mihrab ve işte oradaki şadırvan konuşur... O ses, sizi yeniler, sevgiyle etrafınıza nazar edersiniz. İmdi soruyorum: Şehri şehir yapan da bunlar değil mi?

Siz ne dersiniz deyin, benim için bu böyledir: Şehir tarihi ve haliyle sizi kucaklar. O kucakladıkça siz şehirli olursunuz. Bursalı olmak, emir Sultan'dan şehre nazar etmekle, oradaki dile aşına olmak, oradaki sesin ve musikinin ritmine teslim olmakla mümkün olacaktır. Keza Ankaralı olmak da öyle; Hacı Bayram'ın huzurundan kaleye, Aktaş'a, İsmet Paşaya ve şehrin semasını adeta yırtar gibi çıkan gökdelenleriyle Yenışehir bölgesine, Çankaya'ya bakın... Bakın, şunu göreceksiniz: Bir şehirde doğmak yahut yaşamak, oralı olmak, şehirli olmak anlamına gelmez! Şehirli olmak için, o kargaşadan azade, gelip Hacı Bayram-ı Veli'yle halleşmek lazım. Halleştikçe, şehre dokunuşunuz değişecek, onunla gerçek anlamda buluşacaksınız. Ve inşa, bu dokunuş ve bu buluşmayla devam edecek... Siz de şehri inşaya katılacaksınız.

Bursalı olmak, emir Sultan'dan şehre nazar etmekle, oradaki dile aşına olmak, oradaki sesin ve musikinin ritmine teslim olmakla mümkün olacaktır.

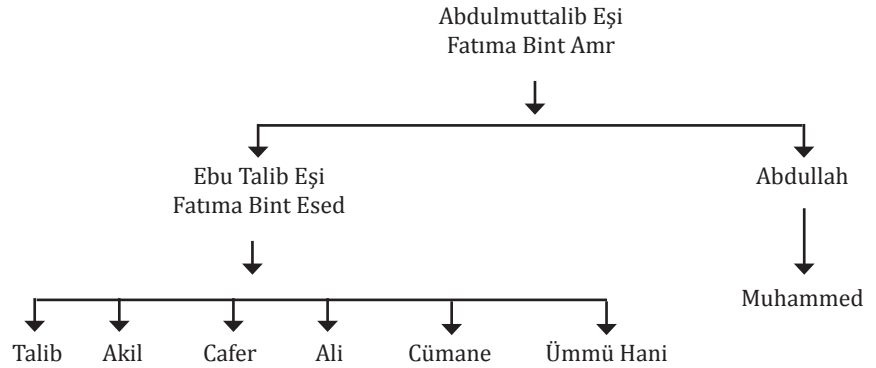
KIRK KANDİL

5

Hız. Ali (R.A.)

Rıza SAVAŞ

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

Yaklaşık olarak miladi 600 yılında Mekke’de doğan Hz. Ali şecerde¹ de görüldüğü üzere Hz. Peygamber’in amcası Ebu Talib’in oğludur. Babasının geçim sıkıntısı çektiği sırada yükünü hafifletmek üzere Hz. Muhammed (a.s.) Ali’yi yanına almıştı. Ondan yaklaşık on yaş büyük olan kardeşi Cafer’in bakımını ise Amcası Abbas üstlenmişti.

Hız. Ali, Hız. Muhammed’in peygamberliğine ilk iman edenlerdendir. Mekke devri boyunca her zaman Hz. Peygamber’in yanında ve yakınında bulunmuştur. Mevcut bilgilerimize göre 622 yılında hac mevsiminde gerçekleşen son Akabe Bey’at’ından sonra muharrem ayında başlayıp devam eden Mekkeli Müslümanların Medine’ye hicretleri devam ederken bundan yaklaşık iki ay sonra Mekke müşrikleri, Darü’n-Nedve’de bu konuda bir toplantı yaptılar. Bu toplantıda Hz. Peygamber’i öldürmeye karar verdiler. Bu kararı duyan Haşim oğullarından yaşlı bir hanım haberi Hz. Peygamber’e ulaştırdı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hız. Ali’ye yatağında yatmasını söyledi ve Hz. Ebubekir’le daha önceden yaptıkları plan çerçevesinde Medine’ye hicret ettiler. Hız. Ali, Hız. Peygamber’in kendisine bıraktığı emanetleri sahiplerine verip Mekke’den ayrılarak Kubâ’da Hz. Peygamber’e yattı.

Hız. Peygamber, hicretin ikinci yılının son ayında Hız. Ali’yi kızı Fâtıma ile evlendirmiştir. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Zeyneb ve Ümmü Külsûm dünyaya gelmiştir. Hız. Ali, eşi Hız. Fâtıma’nın vefatından sonra bazı hanım-

¹ Ez- Zübeyri, Kitabu Nesebi Kureyş, Kahire, 1951, s. 39-40.

larla evlenmiş ve çok sayıda çocuğu olmuştur.² Hz. Ali Medine döneminde de Hep Hz. Peygamber'in verdiği askeri ve idari görevleri yerine getirmiştir ve büyük kahramanlıklar göstermiştir.

Hz. Peygamber vefat ettiğinde cenazenin yıkanması ve benzeri hizmetleri, vasiyeti üzerine Hz. Ali ile Rasulullah'ın amcası Hz. Abbas, oğulları Fadl ve Kusam ile Üsâme b. Zeyd yapmışlardır. Bu sırada Sâide oğulları toplantı mekânında toplanan Ensar ve bu toplantıya katılan bazı Muhâcirler Hz. Ebubekir'i halifelîğe seçince Hz. Ali bu toplantıya çağırılmadığı için darılmış ve altı ay kadar Hz. Ebubekir'e bey'at etmemiştir. Hz. Fâtıma'nın altı ay sonra ölümü akabinde bey'at etmiştir.

Hz. Ali ilk üç halife döneminde Medine'de dinî ilimlerle uğraşmayı diğer görevlere tercih etmiştir. Sadece Halife Hz. Ömer'in Filistin ve Suriye seyahati sırasında Medine'de ona vekalet etmiştir. Hem Hz. Ebubekir'in hem de Hz. Ömer'in zaman zaman dini konularda Hz. Ali'nin görüşünü aldıkları bilinmektedir.

Şam Valisi Muaviye b. Ebisüf-yân'ın icraatını açıktan tenkit ettiği için Ebuzer el-Gıfârî'yi Rebeze'ye sürmesi üzerine Hz. Osman'a açıkça karşı çıkmış ve hatta halifeye rağmen Ebuzer'i oğullarıyla birlikte Medine'den uğurlamıştır. Hz. Ali, Talha ve Zübeyr gibi önde gelen sahabîlerin halifeyi bu tarzda tenkit etmiş olmaları, Mısır, Basra ve Kufe'den yola çıkarak Medine'ye gelen ve idareye karşı ayaklanan isyancıları cesaretlendirmiştir.³ Hz. Ali isyancıları teşebbüs etmekte oldukları işten vazgeçirmek için ciddi ikaz ve nasihatlerde bulunmuştur; ancak onların halifenin evini kuşatmalarına engel olamamış ve halife isyancılar tarafından şehit edilmiştir (35/656).

Medine'ye hâkim olan isyancılar tarafından Hz. Ali'ye yapılan hilâfet teklifini istemeyerek kabul etmek zorunda kalmıştır. Bey'attan sonra Hz. Ali'yi bekleyen en önemli mesele, Hz. Osman'ın katillerinin cezalandırılması idi. Halife, ortalığın yatışmasını beklerken valiler kararnamesi çıkararak yeni valileri görev yerlerine gönderdi. Şam

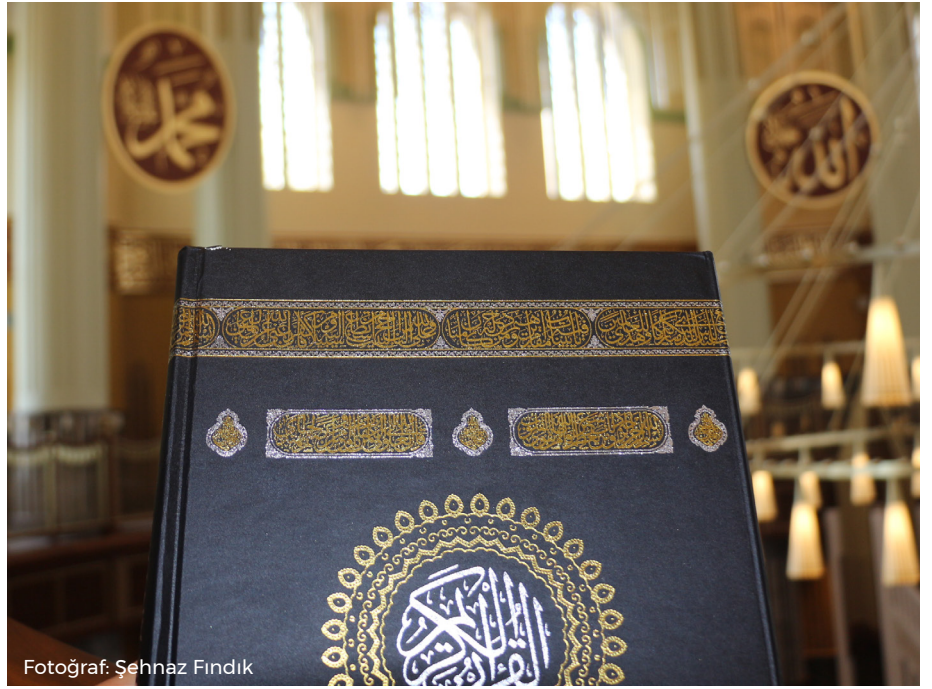
Hz. Ali, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk iman edenlerdendir. Mekke devri boyunca her zaman Hz. Peygamber'in yanında ve yakınında bulunmuştur.

Hattat: Sedef Soylu

² Bu hanımların ve çocukların isimleri için bakınız. İbn Sa'd, Ebu 'Abdillah Muhammed b. Sa'd (ö.230/845), et-Tabakatü'l-Kübra, Beyrut tarihsiz, III, 19-20
³ Ethem Ruhi Fırlalı, "Ali", DİA, İstanbul 1989, Cild: 2, Sayfa: 371-372.

Hız. Ali ilk üç halife döneminde Medine’de dinî ilimlerle uğraşmayı diğer görevlere tercih etmiştir. Sadece Halife Hz. Ömer’in Filistin ve Suriye seyahati sırasında Medine’de ona vekalet etmiştir. Hem Hz. Ebubekir’in hem de Hz. Ömer’in zaman zaman dini konularda Hz. Ali’nin görüşünü aldıkları bilinmektedir.

Fotoğraf: Şehnaz Fındık

valisi ve Hz. Osman’ın yeğeni Muaviye, yeni halifeye bey’ata yanaşmadı. Diğer yandan Hz. Aişe, hac için gittiği Mekke’den dönmeyip Hz. Ali’ye muhalefeti başlattı. Dört ay sonra Hz. Aişe’nin saflarına katılan Talha ve Zübeyr ile güçlenen muhalifler her geçen gün daha da kuvvetlendiler. Azledilen eski valilerin de katkılarıyla Muhalifler, Basra’ya gidip şehre hâkim oldular.

Hız. Aişe’nin önderliğindeki ordu ile hilâfet ordusu Basra’da karşı Tarihe Cemel Savaşı adıyla geçen bu çarpışmada Hz. Ali galip geldi, Talha ve Zübeyr de dahil olmak üzere pek çok Müslüman öldü. Bu savaşta ölenlere çok üzülen ve cenaze hizmetlerini bizzat yürüten halife, Hz. Aişe’yi Medine’ye gönderdi. Hz. Ali, bundan sonra Muaviye’yi tekrar bey’ata davet etti, fakat sonuç alamadı. Bu yüzden Müslümanlar bu defa Sıffin’de karşı karşıya geldiler. Üç ay süren ve tarafları oldukça bıktıran mücadele 9-10 Safer 37 (27-28 Temmuz 657) gecesi cuma sabahına kadar devam

etti. Savaşı kaybedeceğini anlayan Muaviye, savaş meydanından kaçmaya karar verdiği sırada Amr b. As iki taraf arasındaki ihtilâfın hal edilmesi için Allah’ın kitabının hakemliğine başvurulması tavsiyesinde bulundu.⁴ Mızraklarla yukarı kaldırılan Mushaflar beklenen sonucu doğurdu ve Hz. Ali ordusu içindeki kurrânın (Kur’an okuyucuları) ısrarıyla Hakem’e gidilmesine boyun eğdi. Hz. Ali istemeyerek Ebu Musa el-Eş’arî’yi hakem tayin etti, Muaviye de Amr b. As’ı hakem seçti. Taraflar Sıffin’de, hakemlerin Allah’ın kitabı, gerektiğinde de Rasulullah’ın sünneti ile hükmetmeleri şartıyla anlaştılar (13 veya 17 Safer 37 / 31 Temmuz veya 4 Ağustos 657). Halifenin ordusundaki Temimliler’den bazıları, “Lâ hükme illâ lillâh/Hüküm ancak Allah’a aittir” sloganıyla hakem olayına karşı çıktılar; Hz. Ali’nin hakem tayin etmek suretiyle işlediği hatadan tövbe etmesini ve Muaviye ile savaşmasını istediler.

Hız. Ali bu anlaşmayı bozamaya-

çağını bildirdi. Bunun üzerine, çoğunluğu Temîm kabilesine mensup yaklaşık 10.000 civarındaki asker halife ile birlikte Kufe'ye dönmeyecek Kufe yakınındaki Harura'ya çekildiler. Halife Harura'ya gidip onlarla konuştu, 6000 kişilik bir grup kendisiyle beraber Kufe'ye döndü. Geride kalan ve daha sonra Haricîler diye anılacak olan 4000 kişilik bir kuvvet ise Nehrevan'a gitti.

Bu arada hakemler ilk toplantılarını Ramazan 37 (Şubat 658) tarihinde Suriye-Irak yolu üzerindeki Dumetülcendel'de yaptılar ve Hz. Osman'ın icraatının, öldürülmesini gerektirecek işler olmadığı, dolayısıyla haksız yere öldürüldüğüne dair ilk kararlarını aldılar. Haricîlerin taşkınlıkları üzerine Hz. Ali 9 Safer 38 (17 Temmuz 658) tarihinde onlarla savaştı. Hâricîler'in tamamına yakını bu çatışmada hayatlarını kaybetti.

Hakemler ilk toplantıdan sonra Şâban 38'de (Ocak 659) Ezruh'ta bir araya geldiklerinde, Ali b. Ebitalib ile Muaviye b. Ebisüfyân'ın her ikisinin de azledilerek halifenin bir şûra tarafından seçilmesi kararı vardı. Bu karar önce Hz. Ali'nin hakemi Ebu Musa tarafından açıklandı. Sonra Amr b. As, hilâfet ma-

kamına Muaviye'yi tayin ettiğini bildirdi.⁶ Bundan sonra halkın bir kısmının Hz. Ali'yi, bir kısmının da Muaviye'yi halife olarak tanıması sebebiyle ikili bir iktidar ortaya çıktı.

Hz. Ali, Kufe'de, Harici Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle sabah namazında yaralanmış, aldığı yaranın etkisiyle iki gün sonra 19 veya 21 Ramazan 40'ta (26 veya 28 Ocak 661) vefat etmiş ve Kufe'ye (bugünkü Necef) defnedilmiştir.

Hz. Ali kendisine Hz. Peygamber tarafından verilen "Toprağın Babası" lakabından başka "el-Murtaza/kendisinden razı olunan" ve "Esedullahi'l-galib/Galib olan Allah'ın aslanı" gibi lakapları da vardır. Çocukluğunda puta tapmadığı için daha sonraları "Kerremallahu vecheh/Allah onun zatını şerefledirsin" dua cümlesiyle anılmıştır. Onun, Kur'an ve Sünnet'i en iyi bilenlerden biri olarak ilim, takva, ihlâs, samimiyet, fedakârlık, şefkat, kahramanlık ve şecaat gibi yüksek ahlâkî ve insanî vasıflar bakımından müstesna bir yere sahip olduğu Sünnî ve Şîî kaynakların ittifakla belirttiği bir gerçektir.⁷

Hz. Ali, Kufe'de, Harici Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle sabah namazında yaralanmış, aldığı yaranın etkisiyle iki gün sonra 19 veya 21 Ramazan 40'ta (26 veya 28 Ocak 661) vefat etmiş ve Kufe'ye (bugünkü Necef) defnedilmiştir.

Taksim Camii

Fotoğraf: Şehnaz Fındık

⁴ İbn Sa'd, a.g.e. III, 32.

⁵ İbn Sa'd, a.g.e. III, 33.

⁶ Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", DİA, İstanbul 1989, Cild: 2, Sayfa: 371-372. Daha fazla bilgi için bakınız: Ethem Ruhi Fiğlalı, İmam Ali, Ankara, 1996.

⁷ İbn Sa'd, a.g.e. III, 19-40. Hz. Ali ile ilgili ulusal ve uluslararası arenada çok sayıda kitap, makale, tebliğ ve tezler bulunmaktadır.

İnci Mercan Gerdanlığı -4-

Ali Kerramallahü Veché

Ahmet POÇANOĞLU

Emekli Konya İl Müftüsü

4.HADİS

حديث امير المؤمنين ابي الحسن علي بن أبي طالب بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب بن فهر بن مالك بن النضر وهو قريش بن كنانة بن خزيمة بن مدركة بن إلياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان.

بعث النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سرية، فاستغفل رجلاً من الأنصار وأمرهم أن يُطيعوه، فغضب، فقال: اليس أمركم النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أن تُطيعوني؟ قالوا: بلى، قال: فاجمعوا لي حطبا، فجمعوا، فقال: اؤقدوا نارا، فاؤقدوها، فقال: ادخلوها، فهمموا وجعل بغضهم يُمسك بغضا، ويقولون: فرزنا إلى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ من النار، فما زالوا حتى خمدت النار، فسكن غضبه، فبلغ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال: لو دخلوها ما خرجوا منها إلى يوم القيامة؛ الطاعة في المعروف

Mü'minlerin Emiri ebil Hasen Hz.Alî b. Ebi Talib b. Abdulmuttalib (Şeybe) b. Hâşim b. Abdimenâf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. en-Nadîr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İyâs b. Mudâr b. Nizâr b. Me'ad b. Adnân; şöyle dedi:

Peygamber (sav) bir seriyyenin başına Ensar'dan bir adamı kumandan tayin edip gönderdi. Bu zatın emrindeki mücahitlere de kumandanlarına itaat etmelerini emretti. Bu kumandan sefer esnasında bir meseleden dolayı maiyetindekilere öfkeleni de:

— Peygamber sizlere bana itaat etmenizi emretmedi mi? diye sordu. Onlar da:

— Evet emretti, dediler.

Bunun üzerine kumandan:

— Öyleyse benim için odun toplayın! dedi. Mücahitler odun topladılar. Bu defa da kumandan:

— Odunları ateşleyiniz! emrini verdi. Mücahitler odunu yakınca da: — Bu ateşe giriniz! diye emretti.

Bu emir üzerine askerlerin bir kısmı ateşe girmeyi düşündüler. Fakat bazıları da onları tutmaya ve: — Bizler ateşten Peygamber'e kaçıp sığınmış kimseleriz, demeye başladılar.

Onlar bu karşılıklı konuşmaya devam ederlerken nihayet ateş söndü. Kumandanın da öfkesi geçip sakinleşti. Bu olay Peygamber'e (sav) anlatılınca: — "Eğer ateşe girselerdi, artık kıyamet gününe kadar ateşten çıkamazlardı. (Çünkü amire) itaat, ma'ruf olan emirlerde olur" buyurdu (Buhari;4340, Müslim;1840)

BU HADİSTEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Peygamber Efendimiz burada çok önemli bir düstur koymuş, hayatı sadeleştirmiş, insanı prangalarından kurtararak hürriyetine kavuşturmuştur.

Hiz. Peygamber, yöneticiye itaatin maruf çerçevesinde -yani aklı selimin ve din-i Mübin-i İslam'ın güzel gördüğü, Allah'a cc itaati ve yakınlashmayı sağlayan iyi işlerde- olacağını vurgulayarak, "Müslüman bir kimsenin hoşlandığı ve hoşlanmadığı her hususta (yöneticisini) dinleyip itaat etmesi gerekir; ancak kendisine Allah'a isyanı gerektiren bir şey emredilmesi hariç." buyurur.

Ahenkli ve fesattan uzak bir düzenin sağlanmasında hem yöneticinin hem de yönetilenin sorumluluğu vardır. Yönetici üstlendiği görevi bir emanet olarak telakki eder ve bu emanetin hakkını verebilmek için adalet ve liyakatle çaba sarf eder. Yönetilen de başındaki idarecinin meşru taleplerine itaat eder ve yöneticiye yardımcı olmaktan geri durmaz.

ALİ KERREMALLAH'Ü VECHE

Hiz. Ali; Peygamber'in (sav) nübüvvetinden 10 sene önce Miladi 600 yılında Mekke'de doğdu. Babası Abdulmuttalip oğlu Ebu Talip, annesi Haşim oğullarından Esed kızı Fatıma'dır.

Babası Ebu Talip adını Ali, annesi Fatıma da babasının adından dolayı Esed koydu; Rasulullah Efendimiz, aslanların lideri manasına gelen Haydar adını ikinci isim olarak koydu, annesi de bu ismi pek beğendi. Haydar ismi, düşmanın arasına dalıp döne döne savaşan anlamında Kerrar lakabıyla anılmış; Haydar-ı Kerrar şeklinde kullanılmıştır. Hiz. Ali'nin pek çok lakabı bulunmakta; Ebu Turab, Esedullah (Allah'ın Aslanı), Seyyidü'l-Arab, el-Murtaza, el-Feta lakaplarıyla da anılmıştır.

Ebul Hasen Ali b. Ebi Talib El Kureşi El Haşimi, ilk Müslümanlardan Hiz. Peygamber'in damadı ve Hulefa-i Raşidin'in dördüncüsüdür. Rasulullah (sav) Efendimizle aralarında otuz yaş var ama küçük yaşından itibaren eli hep O'nun elindedir.

Ebu Talib'in, Ka'be ile alakayı kendisi için bir kazanç vesilesi diye kullanmak yerine fedakârlık sebebi haline getirmesi Ebu Talib'in imkânlarını tükenmişti. Fahr-i Kâinat Efendimiz, amcası Abbas'a giderek "Biliyorsun ki, kardeşin Ebu Talip sofrasında pek çok elin toplandığı kalabalık bir aileye sahip. Seninle ona gidelim de çocuklarından birer tanesini evimize alalım; Ebu Talib'i biraz ferahlatmış oluruz." der. Rica, tereddüt, ısrar ve kabul...

Kâinatın Efendisine düşen, Allah'ın (c.c), çocukluğundan beri yüzünü aydınlattığı Hiz. Ali Kerremallah'ü Vechedir. Beş yaşındadır. Ali şimdi O'nun dizleri dibinde, zevcesi temiz ve büyük Hatice validemiz ona annelik etmektedir.

Allah Rasulü kırk, Ali ise on yaşındayken insanı büyük marifete çağırarak keremini bildiren ve kuluna ilim yolunda bu keremden pay almayı ihtar eden ayetler nazil olunca Rasulullah efendimiz; Beni örtün, beni örtün! dediği o anlar Ali'nin gözleri önünde cereyan ediyor. O bütün bunlara şahit oluyordu.

Ahenkli ve fesattan uzak bir düzenin sağlanmasında hem yöneticinin hem de yönetilenin sorumluluğu vardır. Yönetici üstlendiği görevi bir emanet olarak telakki eder ve bu emanetin hakkını verebilmek için adalet ve liyakatle çaba sarf eder. Yönetilen de başındaki idarecinin meşru taleplerine itaat eder ve yöneticiye yardımcı olmaktan geri durmaz.

Rasulullah Efendimiz, aslanların lideri manasına gelen Haydar adını ikinci isim olarak koydu, annesi de bu ismi pek beğendi. Haydar ismi, düşmanın arasına dalıp döne döne savaştan anlamında Kerrar lakabıyla anılmış; Haydar-ı Kerrar şeklinde kullanılmıştır.

Rasulullah'a (sav) ilk iman eden Hz. Hatice, ikinci ve olgun erkekler arasında ilk iman eden Hz. Ebubekir, üçüncü ve fakat çocukluk sıfatına göre ilk iman eden Hz. Ali'dir.

H. Ali bir gün Rasul-i Ekrem Efendimizi Hz. Hatice ile namaz kılariken gördü. Hayran hayran seyredip namaz bitince, "Nedir bu?" diye sordu. Rasul-i Ekrem:

"Ey Ali, bu Allah'ın seçtiği, hoşnut olduğu dinidir. Ben seni bir olan Allah'a iman etmeye davet eder, insana ne faydası ne de zararı dokunmayan Lat ve Uzza'ya tapmaktan sakındırırım." dedi. Hz. Ali, bu teklif karşısında tatlı çocuk bakışlarını yere dikerek bir an durakladı. Sonra şöyle dedi:

"Benim şimdiye kadar görmediğim, işitmediğim bir şey bu. Babam Ebu Talib'e danışmadan bir şey diyemem."

Fakat Rasul-i Kibriya Efendimiz, henüz davasını açıkça ilan etme emrini almış değildi. Bu sebeple Hz. Ali'yi ikaz etti; "Ey Ali! Eğer söylediklerimi yaparsan yap. Yok eğer yapmayacak olursan gördüğünü ve işittiğini gizli tut. Kimseye bir şey söyleme!" dedi.

H. Ali, bu ikaz üzerine sırrı muhafaza edeceğine söz verdi. O geceyi düşünerek geçirdi. Şafak aydınlığı ile birlikte gönlüne de aydınlık doğdu. Rasulullah'ın huzuruna giderek, "Allah, beni yaratırken Ebu Talib'e sormadı ki bende Ona ibadet etmek için gidip kendisine danışayım." dedi ve Müslüman oldu.

İşte dört tane birinci ve aralarında bir çocuk. Ali çocuk; âlemlere rahmet olarak gelenin arkasında safta. Biri çocuk olan iki erkek, bir kadın ve gök dolusu melek...

İslam'ın "Defter-i Kebiri" açılmış; işte Zeyd, Abbasın zevcesi Ümmül Fazl, Ebubekir'in kızı Esmâ Ömer'in kız kardeşi Fatıma, işte Affan oğlu Osman, Avvam oğlu Zübeyr, Avf oğlu Abdurrahman, Ebi Vakkas oğlu Saad, Abdullah oğlu Talha; işte

ilklerin ilkleri (r.anhüm). Cennetle müjdelenen 10'lar...

O, Peygamber'in (sav) yatağında, ölüm tehlikesine karşı kendisini O'nun yerine koymak gibi bir sadakat ve fedakârlık timsaliyle; Muhammed'ül Emin olan efendimize emanet edilen emanetleri sahiplerine teslim etmek üzere üç gün Mekke'de ikamet edip emanetleri sahiplerine teslim ettikten sonra yola çıkar.

H. Ali, hicrette yirmi üç yaşında. Rasulullah'a (sav) Kuba'da iken kavuşur. Ayakları şerha şerha kan içindedir. Rasulullah (sav) efendimiz ayaklarını kan içinde görünce "Sen benim Cennette ve yeryüzünde kardeşimsin" demiştir.

H. Ali, efendimizin kızı Fatıma'yı, Rasulullah efendimizden ister. Tah-tadan bir sedir, sahtiyandan bir şilte ve yastık; içleri hurma lifleri ile dolu ve ihtişamlı bir düğün ziyafeti... Hicretin 3. yılında, Ramazan ayının 15'inde Hz. Hasan, hicretin 4. yılında, Şaban ayının 5'inde Hz. Hüseyin dünyaya gelmiştir.

Uhut Savaşı... H. Ali'nin vücudunda bir ok parçası, acısına dayanmak çok güç... Ali namazdayken ve namazın vecdi içinde ok parçası çıkarıldı, yara dağıldı. Hayber'in Fethi gecikir, Rasulullah (sav) efendimiz, "Ben bayrağı yarın, Allah ve Rasulü'nün sevdiği birine vereceğim! O muvaffak olacak ve kaleyi düşürecek" der. Ashabın pek çoğu o geceyi, bayrağın kime nasip olacağı heyecanı ile uykusuz geçirir. Bayrak; Haydar olan, Kerrar olan, Murtaza olan, Ebu Turab olan Hz. Ali Kerremallah'ü veccheye teslim edilir. Gaza meydanında, Zülfikar'ı elinde olan aslanların aslanı öyle bir kahramanlık gösterdi ki; Zaloğlu Rüstemler Hz. Ali'ye seyislik edemeyecek bir derekeye düşerler.

H. Ali, Rasulullah ile Tebük hâricindeki tüm seferlere katılmıştır. Tebük Seferi'nde Rasulullah O'nu Medine'de bırakmıştır. Onun

sadece çarpışmalarda yer almadığı, istihbarat, takip, infaz seriyeler gibi başka askerî görevi de üstlendiği görülmektedir. Hz.Ali seferlerde sancak taşıyan, en kritik vazifeleri yerine getiren,vahyin ve Hudeybiye'nin katibidir.

Hız. Peygamber vefat edince Hz.Ali, "Anam babam sana fedâ olsun. Hayatında güzel olduğun gibi ölümünde de güzelsin" der. Ali, Fađl b. Abbâs ve Usâme b. Zeyd Rasulullah'ı (sav) yıkamışlardır. Cenaze namazı kılınacağı zaman Hz.Ali, "Kimse imam olmayacak, O diri iken de ölü iken de sizin imamınızdır" der. Böylece insanlar gruplar halinde içeri girmeye ve imamsız olarak cenaze namazlarını kılmaya başladılar.

Hız. Ali ilk üç halife döneminde bir idarî görevde bulunmamış, savaşlara katılmamıştır. Medine'de ikamet edip dinî ilimlerle uğraşmayı tercih etmiştir.

Hız. Osman'a isyana teşebbüs edenleri vazgeçirmek için ciddi ikaz ve nasihatlerde bulunmuş; ancak onların halifenin evini kuşatmalarına ve şehit etmelerine engel olamamıştır. Hız. Osman şehit edilince ashab-ı kiram mescitte toplanarak yeni halife seçimine gittiler. Ali b. Ebû Tâlib, kendisine yapılan hilâfet teklifini orada bulunan Talha ve Zübeyr'e yöneltmiş, fakat ısrar üzerine biatı kabul etmiştir. Hız. Ali'nin (r.a) hilafeti döneminde, Hız. Osman döneminde başlayan tefrika; 'katilden daha şiddetli olan fitne' artarak devam etmiş, Müslümanlar arasında Cemel, Siffin ve Nahrevan Savaşları yaşanmıştır.

İslam'ın yayılış tarihinde O'nun, ilim, takvâ, ihlâs, samimiyet, fedakârlık, şefkat, kahramanlık ve şecaat gibi yüksek ahlâkî ve insanî vasıflar bakımından Müslümanlar arasında müstesna bir mevkie sahip olduğunu ve Kur'an ve Sünnet'i en iyi bilenlerden biri olduğunu hemen hemen bütün kaynaklar

ittifakla belirtilir. O, Kur'an ve Sünnet'e tam anlamıyla bağlı, İslam tarihinin talihsiz vakaları sonunda göz yaşı döküp muhaliflerinin iman ve hidayetleri için dua edecek kadar hassas, takva sahibi ve idealist bir mümindir. Ancak Şii dünyası, onun İslâm kamuoyunda benimsenmiş olan özellikleriyle yetinmeyip bir fırka olarak teşekküllerindeki esas ve temel unsur olan imâmet vasfı ve hakkı üzerinde ısrarla durur ve bu hususta Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet'in mantığıyla çoğu zaman uyuşmayan pek çok asılsız menkıbeler ve hatta hadisler ileri sürerler. Ancak Şiiler'in bu görüşünü İslam'ın genel prensipleri ve hukuk anlayışıyla bağdaştırmak mümkün görülmediği gibi, bunun sevad-ı azamın telakkisine ve tarihî gerçeklere de ters düştüğünü açıkça söylemek lâzımdır

Ali (r.a) hicretin 40. senesinin Ramazan ayının 17'sinde, Cuma günü, 63 veya 64 yaşındayken; oğlu Hasan ile birlikte Medine mescidine doğru yürüdüğü sırada, Abdurrahman b. Mulcem el-Muradi tarafından bir kılıç darbesi ile şehit edildi.

Rasulullah (sav) ile devamlı beraber olması sebebiyle rivayet ettiği hadislerin içinde O'nun şemailine, ibadet ve dualarına dair olanlar daha çoktur. Hadislerinin sayısı 586'dır. Bu hadislerden 20'si hem Buharî'de hem Müslim'de yer almakta ve ayrıca 9'u sadece Buharî'de, 15'i de Sahihî Müslim'de bulunmaktadır.

Kerremallah'ü Veche (Allah yüzünü ak etsin).

Fotoğraf: Şehnaz Fındık

Kâinatın Efendisine düşen, Allah'ın (c.c), çocukluğundan beri yüzünü aydınlattığı Hız. Ali Kerremallah'ü Vechedir. Beş yaşındadır. Ali şimdi O'nun dizleri dibinde, zevcesi temiz ve büyük Hatice validemiz ona annelik etmektedir.

Tevazu Vakardır

Kemal MANSUR

Kavramlar, yaşatan ve yaşatılan ‘varlıklar’dır. Hayatın girift damarlarından süzülerek anı inşa eder geleceğe istikamet çizer kavramlar. Kavramlarla ilişkisini güçlendiren kişi ve toplumlar varlığına ilişkin hassasiyeti en üst perdeden yaşar, hayatla iğreti değil sahici kavi ilişkiler kurarlar. Kavramların zaman ve mekân içerisinde olgunlaşarak gelen bir ortak değer olduğunu kavrayamayan ve gerekli önemi atfetmeyen toplumların bilinci de bünyesi de tehlike altına girmiş olur.

Kavramların da karakteri vardır ve zaman içerisinde değişik sebeplerle karakterini kaybederek başkalaşmaya yüz tutabilir. Kültürel, siyasal, sosyal, ekonomik ilişkiler yumağının ortaya çıkardığı vasat kavramın gelişimini belirler. Kimi zaman kolektif bilinç bir kavrama zulmeder, onun oynayacağı yapıcı. Sanırım tevazu kavramı da zulme uğramış kavramlardan biri.

Tevazu, kişinin kendini olduğundan daha aşağı derecede görme/gösterme çabası olarak algılanır genel itibarla. Kimileri pratikte bu kavramı eziklik ve pespayelikle aynı derekeye hapsedme çabasıdır. Ses çıkarmayan, boyun eğen, cesaret yoksunu kişiler için gerekçelendirici bir sığınak haline getirilmiş maalesef.

Tevazu, **kibrin** karşıtı olup kişinin başkalarını aşağılayıcı duygu ve davranışlardan kendini arındırmasını ifade eder. Tanımdan da anlaşılacağı gibi kişinin kendini karşısındaki ile aynı düzleme yerleştirme ameliyesidir. Bu anlamıyla insanları ontolojik değer skalasında eşitleyen, birinin diğerine üstünlük taslamasının önünü kesen, tüm insanlığı yaratıcı karşısında aynı safa dizen bir kavramdır tevazu.

Önderimizin (S.A.V.) de ifadesiyle sahibini yücelten tevazu, toplumsal anlamda adaletin, insicamın, huzurun, güvenliğin kurucu kavramlarından. Yaratılmışlar yelpazesinde yerini doğru tespit etmiş, diğer yaratılmışlarla ilişkisinin mahiyetini sahih bir algıya oturtmuş, yaratanın tabiatı ve tabiatına yerleştirdiği kulluk kodlarını muhafaza eden kişidir mütevazı. Kendisiyle ve etrafıyla barışık, her şeyin yerinde ve rütbesinde olmasına dikkat kesilen insandır mütevazı.

Tevazu, yüksek seciye gerektiren ve ancak alicenap şahsiyetlerin taşıyabileceği bir haldir. Yapaylığı kabul etmez, kendini uzun süre kullandırtmaz. Yapay tevazu gösterisinde bulunan ama imkanlar dünyası değiştiğinde birdenbire kibir abidesine dönüşen nice örneklerle şahit olmuşluğumuz vardır. Güzel bir Arap atasözü şöyle der: “Aşağılık kişiden başkası kibirlenmez, yüce şahsiyetten başkası da tevazu etmez.”

Mütevazı kendini bilir ilkin. Bu biliş/bilinç karşısındakini de bildirir ona. İnsanın fitratı ile hayatının ortak değerler üzerine bina edildiğini vazedan barış/selam/İslam dini perspektifinden yaklaşılarak tanımlar bütün

bir hayatı. Dolayısıyla vahyi değerlere kulak tıkayan kişinin mütevazı olması mümkün değildir. Çünkü o değeri ve dengeyi yanlış yerde arayan, bir türlü billurlaştıramadığı kavramlar arasında kargaşaya kurban giden insandır. Kendini yanlış aynaların yanlış yansıtışlarından tanıdığı zehabı içerisinde perişandır.

Tevazu tevhide bir eylemdir aynı zamanda. Yüce Allah karşısında insanların aynı hizada dizildiklerine kani olduğundan hiçbir yaratılmış karşı üstünlük taslamaz, hiçbir yaratılmış ontolojik mahiyeti bakımından üstün görmez. Üstünlüğün, üstün değerle/takva olduğunu bilir ve bu anlamda tüm insanların potansiyel anlamda eşit olduğunu düşünür. Böbürlenmez, böbürlenene prim vermez.

Çağdaş insanın özgürlük namı ile kurmuş olduğu sömürü tezgahında gördüğümüz iki yüzlülükten uzak, gerçek eşitlik ve özgürlük savaşçısıdır mütevazı.

Mütevazı, asla ürkek/sinik bir kişilik olamaz. Özgüvenini kompleks tuzağına düşmeden cesurane bir şekilde ortaya koyan kişidir o. Ölçülü konuşur, hassasiyetle hareket eder. Büyüklere/büyüklüklere sığınarak menfaat devşirme peşinde koşan ve bu yolda süklüm püklüm olan kişi mütevazı değil ezik bir sefildir olsa olsa.

Tevazu araya hiçbir hesabın girmedığı dengeli bir kulluk bilincidir. Allaha kul olmakla, batıl kullukları

reddeden ve kendini onlar karşısında tam da olması gereken yere konumlandıran (vazeden) kişidir o.

Mütevazı insan sabırlı olmak durumundadır. Çünkü hayatında kurduğu dengenin (tevazun) sürgit olmasının tek yolu sabırla dengeyi koruma çabasına bağlı olduğunu bilir. Bu dengenin sosyal hayat içerisinde farklı gerekleri/yansımaları olabilir. Gah yalvarır birine gah haykırır suratına birinin.

Mütevazı kişi yüzleşmekten korkmayan kişidir. Çünkü hayatla göz hizasından irtibat kurar. İnsanlara göz hizasından bakar. Hayatı doğru açıdan tarassut ettiği için hata ettiğinde onu da ayan beyan görür. Hata onun için korkutan değil onaran işlevi görür. Tevazu, hayatı göz ve gönül hizasında eşitleme, aşağı ya da yukarı sapışları tashih ameliyesidir.

Tevazu, tersini de yapma güç ve kudreti olan insanda anlamlı bir değer olarak ortaya çıkar. Zayıf, imkanları kısıtlı insanın bu anlamda izhar ettiği 'yumuşaklık' tevazu olarak değil boyun eğiş ve kabulleniş olarak addedilir. Aslında özetle her hâlükârda vakarını korumaktır tevazu.

Bu noktada 'güçlü' ile 'zayıf'ın tevazuunun farklı yansıdığını görüyoruz. Güçlü gücünden kaynaklanan üstenci yaklaşım tuzağına düşmeyecek, zayıf ise güç karşısında şahsiyetini sıfırlama tehlikesi olan davranışlardan kaçınarak tevazu

olgusunu gerçekleştirir. Tevazu sadece Allah'a kul kalabilmenin si-gortasıdır yani.

Râgıb el-İsfahânî toplumda mertebeleri düşük insanlarda tevazunun belli olmayacağını, sosyal durumlarının yüksekliğine rağmen mütevazı davranmayı başaranlarda bu erdemin değerinin çok daha fazla ortaya çıkacağını söyler (ez-Zerî'a ilâ mekârimi's-şerî'a, s. 299). Furkan Suresi 63. Ayet bu anlamda yol göstericidir: "Rahmân'ın has kulları yeryüzünde vakarla yürüyen, cahiller onlara laf attığı zaman, "selâm" deyip geçen kullardır."

"İslâm kelimesinin zengin içeriğinde teslimiyet ve tevazu kavramı da bulunur. Kur'an semantiğinin önemli temsilcilerinden Toshihiko Izutsu, Kur'an'ın Câhiliye sonrasında meydana getirdiği zihniyet değişikliğinin temel alanlarından birini rab-kul münasebetinin teşkil ettiğini söyleyerek İslâm'ın "bütün kâinatın sahibi" mânasında Allah kavramını zihinlere yerleştirmesinin Allah ile insan arasındaki münasebette de bir değişiklik oluşturduğunu, böylece ibadet kavramının merkezî bir konum kazandığını, Kur'an'da itaat, teslimiyet ve tevazu ifade eden birçok kelimenin yer aldığını söylemektedir." (TDV İSLAM ANSİKLOPEDİSİ- Tevazu maddesi/ Mustafa Çağrı)

Toplumlar da mütevazı olur mu? Hayatın belli normlar ve değerler üzerinden aktığı toplumlar mütevazı toplumlardır. Herkesin had-dini, hukukunu, yerini bildiği/bildirildiği toplumlar Firavunlaşma eğilimlerinin önünü keser. İşte Hz. Peygamberin (S.A.V) modellediği ve ümmetine emanet ettiği toplum böyle bir toplumdur. Ümmet olarak bu modele ne kadar sahip çıktığımız noktasını nedenleriyle birlikte tartışmalıyız.

Hasılı kelim tevazu, vakur bir duruştur...

Bir Dönüm Aralığı: 15 Temmuz

İsmail KILIÇARSLAN

Gazeteci, Yazar

Günlerimiz 15 Temmuz 2016'dan beri hâlâ sarhoş geçiyor; her sala sesi tedirginlikle uyandırıyor bizi uykularımızdan. Yüz yıl önce nasıl hazır kıta isek yine öyleyiz. Adeta bir beylik tabanca gibi yastığımızın başında duruyor Meryem Suresi, 72. Ayet. Zihnimizde o kara geceden beri binlerce senaryo dönüp duruyor. Fakat bu "komplolar" çağında, bu "şeffaflık" çağında, zihnimizde bir mih gibi çakılı kalan en önemli şey, bu vatanda bir kez daha herhangi bir darbe girişimine izin vermeyeceğimiz! Elbette afaki bir söz değil söylediğim yahut basit bir slogan... Sloganlara inansaydık eğer, 15 Temmuz gecesi bankamatik kuyruğuna girerdik, benzin sırasında tweet atar, "evinize dönün, bu öncekilere benzemez, askerin vur emri var!" deyip ekmeğine yağ sürerdik okyanus ötesindeki o har-ı deccalin. Veya "içimizdeki akılsızlar yüzünden" çekilip sonlanmasını beklerdik olup bitenlerin. Ama 15 Temmuz, Türkiye'den bir Irak, bir Suriye, bir Afganistan, bir Libya çıkmayacağını gösterdi okyanus ötesine. Yüz yıl önce ne olduysa 15 Temmuz'da da aynıyla yaşamış olduk. Fakat bu sefer tankları ve silahlarıyla beraber Twitter'ı ve televizyon kanalları ve gazeteleriyle de saldırıyorlardı üzerimize.

Evet, 15 Temmuz, milletçe büyük bir kıyametin eşiğinden döndüğümüz bir tarih. Çok kısa bir sürede bastırıldığı için belki bugün "bile" bu kıyametin farkında değiliz. Farkında olsaydık şayet daha bir şu kadar yıl geçmesine rağmen işin sulandırılmasına, hafifsenmesine, tiyatro denmesine izin vermezdik. Farkında olsaydık, 15 Temmuz'un bundan öncekiler gibi bir darbe girişimi olmadığını, bunun çok uluslu bir müdahale olduğunu kavrayabilirdik. Çok uluslu bir müdahale demek, kelimenin tam anlamıyla "yedi düvel" demektir. Belki bizler yüz yıl öncemizi unuttuk ama "onlar" unuttular. Bize de unutturmamak istiyorlar. 15 Temmuz gecesi, "bizim çocuklar" yine devredeydi kısacası. "Bizim çocuklar" askeriye'nin ve sivil siyasetin içine sızmıştı bir kere, hatta sızmanın ötesinde, askeriye'de örgütlenmiş ve teslim almıştı, Peygamber'in âguşunu açtığı orduyu.

15 Temmuz, Çanakkale'ydi... Seyit Onbaşı tek başına sırtlamıştı top mermisini. Yüz yıl sonra ise, adını dahi bilmediğimiz bir amca, tankın üzerine çıkmıştı, titreyen bacaklarıyla. Çıkmıştı da "bezginlik göstermeyin, Allah bizimledir, yılgınlık yapmayın" diye bağırıyordu. Her bir sözü bir kurşundu o yaşlı amcanın, o yaşlı teyzenin, o gencecik çocukların... 15 Temmuz Çanakkale'ydi, son sığınağıydı İslam'ın. Başta Fethullah denen çakma mehdi olmak üzere, gözlerini kan bürümüş lağım farelerinin bu topraklardan ilelebet kökünün kazınacağını resmiydi 15 Temmuz.

Asker, artık sadece askerliğini yapacak ve millet iradesinin üzerinde bir irade olmadığını bilecekti 15 Temmuz'dan sonra.

Ve devlet olmanın ve devlet kalmanın sorumluluğunu sırtında hissederek Recep Tayyip Erdoğan'ın ise, milleti tarafından nasıl kucaklandığını görecekti bütün bir cihan.

Çünkü 15 Temmuz bize, mesele Türkiye olduğunda toplumun tüm katmanlarının nasıl tek vücut olabileceğini gösterdi.

Çünkü 15 Temmuz bize, "tiyatro" veya "kontrollü" diyenlerin nereden ve nasıl kontrol edildiklerini gösterdi.

"Sizin hayır sandığınızda şer, şer sandıklarınızda ise hayır vardır" diyor Kur'an-ı Hâkim. 15 Temmuz bize, milletimizin nasıl "millet" olduğunu gösterdi. 2016 yılından sonra başımıza gelen her türlü badirenin altından, 15 Temmuz'un öğrettiği işte bu "millet olma" bilinciyle kalktık.

Millet, iki oğluna, "gün bugündür" diyen Kevser abladır. Gördük.

Millet, "Reis hayatta, herkes sokağa" diyen üniversite öğrencisiydi. Gördük.

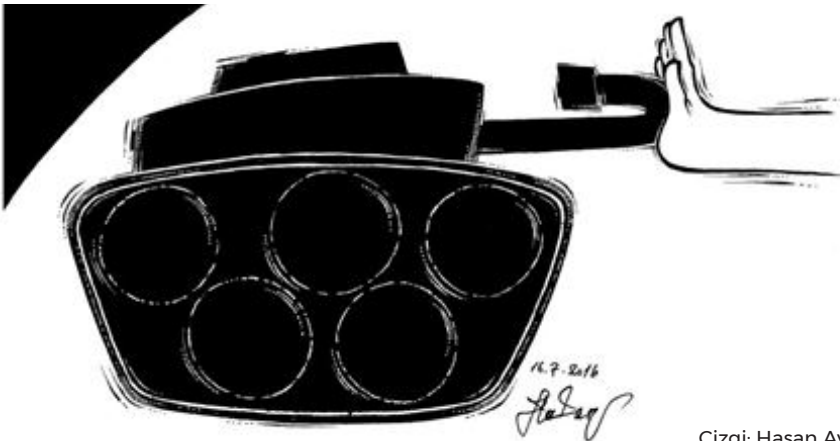
Millet, "bu gece hayatından korkanın bundan sonra yaşamaya değer bir hayatı olmaz." diyen şairdir. Gördük.

15 Temmuz'u sadece Türkiye'den ibaret saymamak gerekiyor. Nasıl ki Milli Mücadele Afrika'dan Hindistan'a kadar tüm müstemleke mem-

leketlerde bir özgürlük ateşi tutuşmasını sağladıysa, 15 Temmuz da bugün karmaşa içinde olan, coğrafyamızdaki tüm devletlere bir umut ışığı olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra önümüze Sevr Antlaşması'nı koymuşlar ve bizler, "millet olma" bilinciyle bu antlaşmayı yırtıp atmıştık. 15 Temmuz darbe girişimi başarılı olsaydı, önümüze hiç şüphesiz yeni bir Sevr koyacaklardı. Çünkü bizler unutsak da bir anlık gaflete düşsek de "onlar" hep hazırlar, İslam'ın son kalesi olan Türkiye'nin ayağını kaydırmak ve bu coğrafyayı yeniden "dizayn etmek" için...

Aradan geçen beş altı yılda bize düşen, 15 Temmuz'u her türlü magazinsel söylemin ötesine taşımak ve bu olay üzerine kafa yormak, fikir geliştirmektir. Unutmamalı, 15 Temmuz, gündelik politikanın değil, değişmez siyasetin ve sosyolojinin konusudur. Ve yine unutmamalı ki, 1960'tan başlayan darbeler tarihinin en önemli sebeplerinden birisi, başta Tek Parti yönetimi olmak üzere, iktidarların dar ve gündelik politikalarıydı. Küçük hesaplar, iç çekişmeler "onların" elinde hemen her zaman bir "koz" olmuştur. Bu bakımdan, "köpekler gecesi" olarak başlayan gecenin nasıl "milletin gecesi"ne döndüğünü dair iyice düşünmemiz gerekiyor. Gerekiyor ki, biz o gece yüreğimizde İnşirah, dilimizde Akif'in dizeleriyle yürümüş-tük...

Evet, 15 Temmuz, milletçe büyük bir kıyametin eşiğinden döndüğümüz bir tarih. Çok kısa bir sürede bastırıldığı için belki bugün "bile" bu kıyametin farkında değiliz. Farkında olsaydık şayet daha bir şu kadar yıl geçmesine rağmen işin sulandırılmasına, hafifsenmesine, tiyatro denmesine izin vermezdik.

Çizgi: Hasan Aycın

İlkel, Modern, Post-Modern: Her Türlü Darbeye Karşı “Milletin Mücadelesi”

Selçuk KAR

Avukat, Yazar

Adaleti, demokrasiyi, özgürlüğü, huzuru, refahı, barışı, ekonomik gücü ortadan kaldıran alçak girişimler ilkel, modern bazen de post-modern olarak farklı farklı isimler altında tarihimizde kara leke olarak var olmuştur. Ülkemiz askeri darbeleri tecrübe eden ve askeri cuntalara maruz kalmış darbelerin hâkim olduğu tarihi bir geçmişe sahiptir. 15 Temmuz darbe istibdadına karşı millet sivil-demokratik direniş sergileyerek seçilmiş iradenin yanında mücadelesini ortaya koymuş ve sistemsal bir dönüşüm oluşmasını sağlamıştır.

Darbelere bakıldığında dünyada ve ülkemizin bulunduğu coğrafyada tarihsel bir geçmişi vardır. Osmanlı döneminde modernleşmenin son yıllarından itibaren darbeler ortaya çıkmış ve maalesef cumhuriyet döneminde de 15 Temmuz 2016 tarihine kadar gelmiştir. 15 Temmuz 2016'dan itibaren ise millet iradesinden daha güçlü bir irade olmadığı gerçeği sübut bulmuştur.

Cumhuriyet döneminde milletin iradesini hedef alan darbeler: 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997 post modern darbesi, 27 Nisan 2007 e-muhtırası, 28 Mayıs-20 Ağustos 2013 Gezi darbe teşebbüsü, 17-25 Aralık 2013 yargısal darbe teşebbüsü ve milletin gücü ile engellenen 15 Temmuz 2016'daki FETÖ darbe teşebbüsü... Bu darbeleri yapanların yargılanması, hak ettikleri cezalara çarptırılmaları hususu daha sonraki darbeci zihniyete sahip yapılara cesaret vermemesi ve adaletin tanzim edilmesi açısından elzemdir.

Milletin gücünü ve desteği alarak arka arkaya seçilen dönemin meşru hükümeti ile Başbakanı Adnan Menderes'e karşı sözde demokrasi ve hukuk dışı fiillere son vermek amacıyla 27 Mayıs bildirisi ile ordu yönetime el koymuştur. Cumhuriyet tarihinin ilk darbesi ve sonraki darbelerin başlangıcı bu şekilde gerçekleşmekle birlikte darbeyi yapanlar yargılanmak bir tarafa Milli Birlik Komitesi adı altında yıllarca ülkeyi yönetme gücünü elde tutarak ödüllendirilmiştir. Halkın demokratik yollarla seçmediği darbeyi gerçekleştiren emir-komuta zincirine bile riayet etmeyen 37 düşük rütbeli subay ve emekli Orgeneral Cemal Gürsel kurucu meclisi oluşturarak 1961 Darbe Anayasası'nı hazırlamış ve Celal Bayar Cumhurbaşkanlığı yapmıştır. 27 Mayıs 1960 darbesini yapanlar meşru hükümetin temsilcilerini sözde Yassıada yargılamaları ile yargılayıp seçilmiş Başbakan Adnan Menderes,

bakanlar Fatih Rüşti Zorlu, Hasan Polatkan'ı idam ettirirken kendileri sadece toplum vicdanında yargılanarak mahkûm edilmiştir. Darbeyi yapanların asker olması orduyu darbeye alet etmeleri, silahlı olmaları, kamu kurumlarını ele geçirmeleri ve siyasi iradenin sindirilmiş olması gibi sebeplerden dolayı Türk Cumhuriyet tarihinin ilk darbesini yapan darbecileri yargılayacak bir güç olmamıştır. 27 Mayıs 1960 darbesini teşvik edenler ve gerçekleştirenler tarihsel süreç içerisinde ne bulunduğu dönemde ne de sonrasında maalesef yargılanamamıştır.

1960'lardan 1970'lere gelindiğinde ise 1961'deki darbeci hükûmetin yaptığı düzenlemelerden kaynaklı temsil krizleri, anarşi ve sokağa riayet eden şiddet eylemleri tırmanmıştır. Darbecilerin ödüllendirildiğini de tecrübe etmiş olan ordu bu sefer emir-komuta zinciri içerisinde hükûmete müdahale ederek istifaya zorlamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, kara-deniz-hava kuvvetleri komutanlarının imzası ile dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra verilerek dönemin meşru hükûmeti istifaya zorlanarak askerî müdahale yapılmıştır. 12 Mart 1971 muhtırası ile Başbakan Süleyman Demirel zorla istifa ettirilmiş, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönlendirmesi ile hareket eden bir hükûmet kurulmuş, asker kökenli kişilere devletin idaresi verilmiştir. Millet meşru iradesine müdahale eden, muhtırayı veren ve hükûmeti deviren darbecilerin hiçbirisi herhangi bir yargılamaya sürecinden geçmemiş aksine milletin iradesini gasp ederek devletin saygın mevkilerinde bulunmuş bir nevi ödülle karşılık almışlardır.

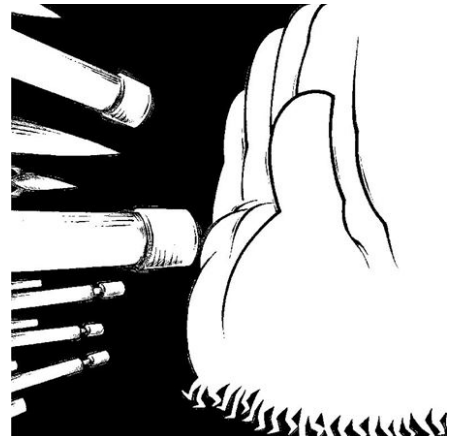
1960 darbesi, 12 Mart muhtırası ile demokrasi ve hukuk açısından ağır yaralar alan ülkemiz 12

Eylül 1980 darbesi ile bir kez daha yara almış ve tedavisi olmamıştır. Toplum içinde et ve tırnak gibi olan millet iç ve dış bölücü yapılar tarafından birbirine düşürülmüş, sağ ve sol görüşler insanlık temelden uzaklaştırılarak anarşi ve terör ortamı hazırlanarak birbirine kırdırılmaya çalışılmıştır. Darbeyi gerçekleştirecek generaller, planları doğrultusunda ülkede var olan durumu önlemeye çalışmaktan ziyade bu sebepleri darbenin meşruluğu için kullanmak amacıyla hareket etmişlerdir. 27 Mayıs ve 12 Mart'tan gelen özgüvenleri ile 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri emir-komuta zincirine uyarak Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren öncülüğünde halk iradesine darbe yapılarak sıkıyönetim ilan edilmiştir. TBMM kapatılarak meşru hükûmet görevden alınmış, partiler kapatılmış, seçilmiş yöneticiler yargılanmış, yüz binlerce yurttaş gözaltına alınmış, vatandaş işkenceden öldürülmüş, fişlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte darbeyi yapanlar ise Cumhurbaşkanlığı ve ülkeyi yöneten yürütme erki olarak ödüllendirilmiştir.

Türkiye tarihinde darbecilerin yargılanması için ilk adım 2010 Anayasa referandumu ile sağlanmış ve 13 Eylül 2010 tarihinde yaklaşık 40 sivil toplum kuruluşunun katkısı ile Sultanahmet Adliyesi'nde 12 Eylül 1980 darbesini yapanların yargılanması için suç duyurusunda bulunulmuştur. 2012 yılında Ankara 10.Ağır Ceza Mahkemesi'nde darbeyi yapanların, millet iradesine kenet vuranların yargılandığı dava başlamıştır lakin sanıkların ölmesi gerekçesi ile dava düşmüştür.

28 Şubat 1997 Post-Modern Darbesi ise 1980 darbesini yapanların eseri olan Milli Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat'taki MGK toplantısında güya tavsiye niteliğinde ki kararlar hükûmete dayatılması

Darbelere bakıldığında dünyada ve ülkemizin bulunduğu coğrafyada tarihsel bir geçmişi vardır. Osmanlı döneminde modernleşmenin son yıllarından itibaren darbeler ortaya çıkmış ve maalesef cumhuriyet döneminde de 15 Temmuz 2016 tarihine kadar gelmiştir. 15 Temmuz 2016'dan itibaren ise millet iradesinden daha güçlü bir irade olmadığı gerçeği sübut bulmuştur.

Çizgi: Hasan Aycin

İnsanı ve insanlığı hedef alan bu post modern darbenin üzerinden 14 yıl geçtikten sonra toplum nezdinde derin yaralar oluşturan darbecilerin yargılanması için 2014 yılında Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava dosyası açılmış ve davanın yargılama aşaması devam etmektedir.

ile Başbakan Necmettin Erbakan ve hükümeti istifaya zorlanmıştır. Hükümet devre dışı bırakılınca MGK gücü eline alarak yasama organı gibi hareket etmeye başlamıştır. Bu darbe ile kan dökülmemiş lakin eşdeğer öneme sahip bir şekilde milletin kimliği ile oynamak istenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarında, üniversitelerde başörtüsü yasaklanmış, Kur'an kursları kapatılmış, dindar memurlar kamu kurumlarından tasfiye edilmiş, dönemin koalisyon hükümetinden Refah Partisi kapatılarak yöneticileri yargılanmıştır. YAŞ kararlarıyla muhafazakâr olan subaylar ihraç edilmiş, toplumdaki her kademedeki muhafazakâr insanlar yazarlar, gazeteciler dâhil tutuklanmış ve işkencelere maruz kalmıştır. İnsanı ve insanlığı hedef alan bu post modern darbenin üzerinden 14 yıl geçtikten sonra toplum nezdinde derin yaralar oluşturan darbecilerin yargılanması için 2014 yılında Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava dosyası açılmış ve davanın yargılama aşaması devam etmektedir. Etkin bir şekilde yargılama yapılmadığı için darbeciler sonraki yıllarda yeni kalkışmalar yapmaktan geri durmamıştır.

Bir diğer toplumsal yaramız 27 Nisan 2007 e-muhtırası ise seçim yılı olan 2007'de cumhurbaşkanlığı seçimi sürecine ilişkin internet üzerinden yayınlanan ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin aba altından sopa gösterdiği e-muhtıra adını taşıyan metindir. E-muhtıranın akabinde hükümet vesayet girişimlerine boyun eğmeyeceğini gösteren bir dik duruş sergileyerek sert açıklamalar yapmış ve hukuk devleti olmanın gereklerini hatırlatarak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yetki gaspı yapmasının önüne geçmiştir. Millet ise 22 Temmuz 2007 seçimlerinde iktidar partisini AK Parti'yi gönülden destekleyerek tekrar tek

başına iktidar yapmış ve %46,7 oy almasını sağlayarak millet iradesinin vesayetçilere boyun eğmeyeceğinin sinyallerini vermiştir.

Millet iradesinin kendi meşru temsilcilerini koruduğu 2007 e-muhtırasında ortaya çıktıktan sonra ise sivil darbe teşebbüslerine kalkışılmıştır. Ülkemizi geriye götüren derin yaralar aldırان 28 Mayıs - 20 Ağustos 2013 Gezi darbe teşebbüsü, 17-25 Aralık 2013 yargısal darbe teşebbüsü de başarılı olamamış tam anlamıyla istenilen hedefler gerçekleştirilememiştir. En nihayetinde tekrar askeri güç kullanılarak, silahların gölgesinde kan dökerek darbe yapılmaya kalkışılmış 15 Temmuz 2016'da Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Fetullahçı Terör Örgütü'ne mensup askerler darbe teşebbüsünde bulunmuş lakin milletin gücü ile millet bizzat tarafından can pahasına bu darbe engellenmiştir.

Türkiye'deki darbe girişimin gayrimüsmir kalması, milletin kendi hakkını koruması ve seçilmiş meşru hükümeti muhafaza etmesi her türlü askeri dikta karşısında durulabileceği hususunda tüm dünyaya umut vermiştir. Bu yüzden 15 Temmuz 2016 milletin destanı olmuştur. "Gerçeği yalanlayan nankörler, seni tutuklamak, öldürmek veya sürgün etmek için plan yapıyorlardı. Onlar plan yapıyorlardı, Allah da plan yapıyordu. Allah, plan yapanların en hayırlısıdır." Enfal Suresi 30. Ayet

Ağır silahlar ile halkın üzerine ateş edilen, ülkemizin sokaklarına caddelerine tankların indiği, cesur milletimizin tanklar ile ezildiği, Skorsky helikopterlerin havadan ateş ettiği, milletin meclisinin bile bombalandığı, milleti koruması gereken milletin askerinin bir kısmının kalleslik yaptığı kâbus dolu kanlı bir darbe gecesinde darbecilerin planları gerçekleşmedi ve

plan yapanların en hayırlısı Allah'ın yardımı ve cesur milletimizin gücü ile darbe engellendi.

Milletimizin kahraman duruşu, birlik ve beraberlik içinde meşru liderin yanında devlet ve milletin et-tırnak gibi ayrılmaz oluşu sayesinde darbe teşebbüsüne karşı milletin dik duruşu ile darbelere boyun eğilmeyeceği ulusal ve uluslararası bütün nifak merkezlerine gösterilmiştir. Bu onurlu duruş sayesinde 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü tarihimize özgür ve onurlu halk duruşunun sembolü olarak hediye edilmiş bir anda günü haline gelmiştir.

Tarihin tekerrür etmemesi için darbelerin hesabının sorulması için darbe yargılamasının yapılması önem arz etmektedir. 15 Temmuz 2016 kanlı darbe girişiminin yargılaması şimdiye kadar olan darbelere farklı olarak etkin bir şekilde başlatılmış ve yargılamalar devam etmektedir. Adaletin tesis edilmesi ve bir daha aziz milletimize bu tarz girişimler yapılmaması için hukukçuların üzerine görev düşmektedir. Darbe yargılamalarında aktif şekilde görev alan bir avukat olarak şunu çok net söylemem mümkündür ki darbeyi tasarlayan beyin takımdaki darbe-

cilerin genel hal ve tutumlarında pişmanlık emaresi bulunmamaktadır. Darbe davalarında ifade verenlerin çok büyük çoğunluğu aynı ağızdan çıkmış ifadeler ile beyan vermektedir. 'Darbeden haberim yoktu, terör operasyonunu gideleceği söylendi ama hangi terör olduğu söylenmedi, ciddi bir terör saldırısı var müdahale edeceğiz dendi, FETÖ ile hiçbir bağlantım yok tanımam, ben askerim emre itaat ettim işim bu.' şeklindedir.

Ülkemizde başlatılan darbe yargılamalarının darbenin hesabının sorulmasının yanı sıra eş değer öneme sahip bir şekilde darbe yargılamalarında dünyaya yol gösterici olacaktır. Demokrasinin olduğu, hukuk devletinin gereklerine uygun davranıldığı toplum modeli için darbe yargılamaları sonucunda darbeci zihniyet mahkûm edilmelidir. Yoksa darbelerin millete ve ülkemize verdiği zararı kavrayacak zihni derinlikten yoksun bir grup asker ve bürokratın hâkim huzuruna çıkarılması yeterli bir çözüm asla sunmayacaktır. Milletin geleceğine, refahına, iradesine el koyan ve bunları yönlendiren uluslararası mekanizmaların mahkûm edilmesi gerekmektedir.

Milletimizin kahraman duruşu, birlik ve beraberlik içinde meşru liderin yanında devlet ve milletin et-tırnak gibi ayrılmaz oluşu sayesinde darbe teşebbüsüne karşı milletin dik duruşu ile darbelere boyun eğilmeyeceği ulusal ve uluslararası bütün nifak merkezlerine gösterilmiştir.

28 Şubat'tan 15 Temmuz'a Sinematik Söylem Yoksunluğu

Aşkın YILDIZ

İnsanlığın 18. yüzyılda Endüstri Devrimiyle modern dünyaya gözlerini açtığı söylenebilir. Teknolojik gelişmeleri, sanayileşme ve kapitalizmi arkasına takan Endüstri Devrimi, sadece ticari ve ekonomik bir devrim değildi. Bu gelişme aynı zamanda üretim-tüketim ilişkisini hızlandıran ve buna sadece ekonomiyi değil her yönüyle insanı dâhil eden bir merhaleydi. Bu anlamda bilimsel, dini, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve sanatsal hayata kadar geniş bir yelpazede dönüşümün de başlangıcı olarak görülebilir.

Savaşlar, ekonomik krizler ve toplumsal kaoslarla birlikte bu dönüşüm, sanatsal anlamda Avrupa'da ve dünyanın birçok yerinde değişik formlar ortaya çıkarmıştır. Belirli amaçlarla, belirli ilkelerle, belirli özellikler ön plana çıkarılarak ve birçok sanatçıyla, çok sayıda eserler verilerek, değişik sanat türlerine yansıyan bu üretim biçimi akım olarak karşımıza çıkar. Resimde, edebiyatta, müzikte, heykelde ve birçok sanat türünde akımlar görülmüştür. Sinema diğer sanatlara göre daha geç bir dönemde ortaya çıktığı için adeta akımlar dünyasında var olmuştur, denilebilir. 20. yüzyılda Avrupa'da Sürrealizm, İtalya'da Fütürizm, Rusya'da Konstrüktivizm, Almanya'da Ekspresyonizm gibi akımlar birçok sanat alanının etkilerken sinemaya da yansımışlardır. Bu akımlar dünya sinemalarında birer akım olarak var olurken; bizde durum biraz daha farklı olmuştur.

Bizde aslında tam olarak bir akımdan bahsetmek mümkün değildir. Akımlardan etkilenilmiş olsa da daha çok furyalar olarak sinema dönemleri mevcut olmuştur. Avrupa'da ortaya çıkan akımlar, sinema sanatında İtalya'da Yeni Gerçekçilik, Fransa'da Yeni Dalga, Almanya'da Dışavurumculuk, Rusya'da Toplumsal Gerçekçilik ve Devrim Sineması gibi akımlara dönüşebilirken bizde bu sinema hareketleri moda olarak birkaç film denemesiyle sınırlı kalmıştır.

1950'lerden sonra özellikle 60 ve 80 arası dönemde yaşanan toplumsal, ekonomik ve siyasal krizlerin de etkisiyle Toplumsal Gerçekçi sinema, Ulusal Sinema, Milli Sinema ve Devrimci Sinema gibi tabirler ve buna uygun film örnekleri görülmüştür. Ancak bu dönemler sinemamızda köklü bir gelenek, değişim ya da bir üslup olarak kalıcı olamamıştır. Türkiye'de iç göçün yaşandığı, kentleşmenin arttığı, kültürlerarası etkileşimin yeni kültürler ürettiği 1950'lerden günümüze toplumun gündemiyle, yaşayışıyla, beklentileriyle ve dertleriyle ilgilenen Türk Sinema anlayışı, kısa ve değişken bir süreç izlemiştir.

Türk Sinemasının, ülkenin kendi kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik koşulları içinde bir akım üretmesi ya da bir akıma dâhil olabilmesi, dünya sinemasına bir katkı sunabilmesi açısından önemlidir elbette ancak sinemanın toplumla ilişkisini kurabildiği bir söylem üretebilmesi en azından kendi insanı için elzemdir. Bu anlamda akım olamasalar da birer furya olarak sinemanın bu dönemleri önemsenmesi gereken bir konudur.

Osmanlı'dan cumhuriyete geçiş evresi uzun yıllar boyunca Türk halkını kültürel yaşayış anlamında Batı

ve Doğu, gelenek ve modern arasında bırakmıştır. Bir yandan modern hayat ve Batı kültürüne uyum sağlamaya çalışılırken bir yandan da dini ve kültürel kimlik korunmaya çalışıldı. Bu ikilem ve bocalama durumu toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi sinemada da kendini gösterdi denilebilir. Sinemada bir üslup oluşturabilmek için öncelikle biçim ve öz birliği gereklidir. Eski yöntemlerin, alışkanlıkların terk edilmesi yeni ve istikrarlı bir usulün yöntem olarak belirlenmesi gerekir. Avrupa ve Amerikan sineması özelinde genel olarak sinemaya tüketici ve müşteri konumunda oluşumuz biçim ve öz uyumsuzluğunu getirmiştir. Sinema, bir yandan uzun yıllar boyunca yeni bir eğlence icat gibi görülürken diğer yandan Batı kaynaklı sinematografi zihinlere işlendi. Genel olarak bu durum biçim ve öz birliğinin oluşmasını engelledi. Bir anlamda sinemada sanatsal kimliğimiz daha doğmadan sakat bırakıldı.

Sanatsal anlamda özü oluşturan, toplumun siyasal, ekonomik, psikolojik yapısı; yine sanatsal anlamda biçimi oluşturan, gerçekçi, gerçeküstü, geleneksel ya da modern bir üslup belirlenerek verilebilir.

20. yüzyılda Avrupa'da Sürrealizm, İtalya'da Fütürizm, Rusya'da Konstrüktivizm, Almanya'da Ekspresyonizm gibi akımlar birçok sanat alanın etkilerken sinemaya da yansımışlardır. Bu akımlar dünya sinemalarında birer akım olarak var olurken; bizde durum biraz daha farklı olmuştur.

Fotoğraf: Şehnaz Fındık

Sinema, bir yandan uzun yıllar boyunca yeni bir eğlencelik icat gibi görülürken diğer yandan Batı kaynaklı sinematografi zihinlere işlendi. Genel olarak bu durum biçim ve öz birlikteliğinin oluşmasını engelledi. Bir anlamda sinemada sanatsal kimliğimiz daha doğmadan sakat bırakıldı.

Bu uyumun yakalanabilmesi kültürel hayatın canlılığıyla yakından ilgilidir. Toplumun eskiden beri var olagelen kültürel hayatı yaşama biçimleri, aktifliği, üretkenliği ve canlılığı sinemaya da yansiyabilmelidir. Türkiye en son cumhuriyetle birlikte yeni bir kültürel yaşayışa yönelmiş ve bu durum bazı karmaşık durumları oraya çıkarmıştır. Zaten kendisi Batı icadı olarak görülen sinema bu karmaşık ruh halinden nasibini almıştır. Buna rağmen 1960'lı yıllarda sinemamızda Toplumsal Gerçekçilik, hayatın güllük gülistanlık olmadığını ve toplumun içinde bulunduğu sıkıntılı durumları gerçekçi bir şekilde ifade etmeye çalışmıştır. 1965 ve sonrasında Halit Refiğ gücünü halktan alan, kalk için film üreten Ulusal Sinemayı ortaya atmış ve kuramsal olarak geliştirmeye gayret etmiştir. 1970 yılında, "Umut" filmiyle aslında oyuncu olarak halka mâl olan Yılmaz Güney, devrimci bir sinema anlayışını temellendirmeye çalışmıştır. Yine 70'li yıllarda Yücel

Çakmaklı kendi öz kültürümüz ve dini değerlerimizi ön plana çıkaran Milli Sinema vurgusunu yapmıştır. Bahsi geçen dönemler Türk Sineması için önemli olmakla birlikte birkaç sinemacıyla ve sınırlı sayıda filminden ibaret olduğu için geliştirelememiş ve derinlikli olamamıştır.

Günümüze geldiğimizde sinemamızda hala ne bir akımdan ne de bazı çalışmalar olsa bile bir furyadan bahsedebiliyoruz. Dünya ülkelerinin geçtiği savaşlarla, yıkımlarla ve türlü insani dramlarla dolu karanlık yıllardan bizde geçtik ve geçiyoruz. Askeri darbelerden, ekonomik krizlerden ve hatta son dönemi katarsak salgın hastalık sürecinden geçiyoruz. Ancak ne var ki bu yaşananlar sinemamıza ısrarla yansımıyor. Hâlâ sinemaya seyirci, hâlâ sinemaya müşteri durumunda kalıyoruz. Hatta ne yazık ki bunun aksini gösterecek bir bilinci yeterince ortaya koyamıyoruz.

Özellikle öncesi ve sonrasıyla savaşlar ve askeri darbeler, toplumları baskılayan buhranlı dönemler-

dir. Her dönem kendi içinde değişik şartlar, ortamlar ve imkânlar sunar ve bu süreçler sanatta ve sinemada bir şekilde ifade edilir. 27 Mayıs'ın 12 Mart'ın ve 12 Eylül'ün oluşturduğu toplumsal ortam yukarıda bahsedilen sinema furyalarına dönüşmüştür. Hal böyleyken 1997 28 Şubat darbe ortamı, 2003 ve AK Parti hükümeti yılları, e-muhırtalar, 2013 Gezi Parkı olayları ve ortamı, FETÖ ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimiyle; 11 Eylül saldırıları, İslamofobi, Arap Baharı süreçleri ve daha birçok iç ve dış siyasi, ekonomik ve toplumsal bunalımlar sinemamızda en küçük bir sanatsal ifade gücü oluşturmadı. 28 Şubat ya da 15 Temmuz darbeleri üzerine film yapmak bahsi geçen sorunun çözümü değildir. Çözüm Türkiye halkının 27 Mayıs darbesinden beri birbirleriyle bağlantılı olan askeri ve siyasi ortamın toplum psikolojisini ne ölçüde ve nasıl etkilediğini gösterebilen sinemasal bir üslup

ortaya koyabilmektedir. Müslüman düşüncenin kimlik vurgusu ve varoluşu siyasi olduğu kadar sanatsal olarak da öncelenmelidir. Hiç şüphesiz 28 Şubat süreci Müslüman kimliğin bir mücadele alanıydı ve bir toplum psikolojisi ortaya çıkardı. Ancak ne sebebi, ne sonucu ne de mücadelesi Türk Sinemasına bir söylem olarak yansımadı. AK Parti hükümetinin dindar nesil vurgusunu yapabildiği bir vasatta sinemada hala bir kıpırdanma yoktu. Nihayet 15 Temmuz ve sonrası süreçte hala sinemamıza yansımış bir söylem üretebilmiş değiliz. Bu durumun siyasi ve maddi imkânlarla değil farkındalıkla ilgili şüphesiz ortadadır.

1960'lı yılların Türkiye'si ve imkânlarıyla oluşturulabilen sinemasal ortam, söylem ve filmler 2020 Türkiye'si ve imkânlarıyla söylenemiyor ve geliştirilemiyorsa burada en azından sanatsal anlamda bir ilerlemeden değil ancak bir gerilemeden bahsedebiliriz.

Her dönem kendi içinde değişik şartlar, ortamlar ve imkânlar sunar ve bu süreçler sanatta ve sinemada bir şekilde ifade edilir. 27 Mayıs'ın 12 Mart'ın ve 12 Eylül'ün oluşturduğu toplumsal ortam yukarıda bahsedilen sinema furyalarına dönüşmüştür.

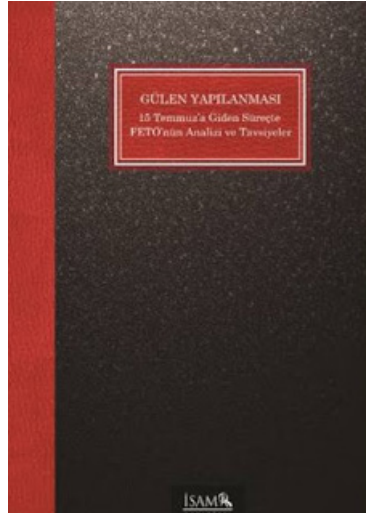

15 Temmuz Kitaplığı

İNSİCAM

15 Temmuz darbesi, her ne kadar başarısız bir girişim olarak görülse de esasında yüzlerce insanın şehit olması ile sonuçlanan “kanlı” bir darbedir. Darbenin salt bir girişimden ibaret olmadığını ise ancak darbe gecesi yaşananların perde arkasını okuduğumuzda idrak edebiliyoruz. 15 Temmuz darbe teşebbüsü, hakkında çokça yazılan, konuşulan ve tartışılan bir konu olmanın ötesinde, üzerinde en çok düşünülmesi gereken olaylardan biridir. Bu ihaneti, yalnızca Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan insanları derinden etkileyen bir hadise olarak görmemek gerekir. Yaşadığımız coğrafyadaki toplumları, devletlerarası münasebetleri ve Müslümanların dini ve düşünce hayatlarını dahi olumsuz etkileyen bu olay; siyasi, kültürel, iktisadi, ilmi, hukuki ve dini saiklerle Müslüman âlemini tahrip etmenin ilk adımı olarak telakki edilebilir. Bu nedenledir ki 15 Temmuz’un öncesini ve sonrasını doğru okumak, tecrübe ettiğimiz bu ihaneti doğru anlayabilmek, gelecek nesilleri koruyup tarihin tekerrüründen sakındırmak için üzerimize düşen bir vazife olarak görülmelidir.

7 Temmuz 2017 itibarıyla, 15 Temmuz hakkında 139 kitabın kaleme alındığını, bugün bunların sayısının daha fazla olduğunu belirtmek isteriz. Bunlar içinden siz değerli okurlarımız için mini bir “15 Temmuz Kitaplığı” oluşturduk. İyi okumalar dileriz.

1. GÜLEN YAPILANMASI
15 Temmuz'a Giden Süreçte FETÖ'nün
Analizi ve Tavsiyeler
 (İSAM Yayınları, 2017, 158 sy.)

¹ İsmail Çağlar, Mehmet Akif Memmi, Fahrettin 15 Temmuzda Medya: Darbe ve Direnişin Mecrası, SETA

İSAM Yayınlarından çıkan ve beş yazarın imzasını taşıyan bu eser, FETÖ'nün 15 Temmuz'a kadarki süreçte Türkiye Cumhuriyeti içerisindeki paralel devlet yapılanmasını inceliyor. Gülen Yapılanması'nın siyasi ve idari düzlemde incelenmesinin eksikliklerine vurgu yapılan eserde, darbeye giden sürecin öncesi ve sonrası, okurlara geniş bir perspektifle sunuluyor. Eserde bu karanlık yapılanmaya karşı alınan tedbirlere dikkat çekilerek geleceğe dönük bir analiz ortaya koyuluyor. İslam'a ve Müslümanların anlam dünyasına verilen tahribatı değerlendiren eserde Gülen Yapılanması çeşitli açılardan ele alınıyor. Benzer bir sürecin tekrerrür etmemesi için alınması gereken tedbirler ve darbe akabindeki uygulamaların mahiyeti ve sürekliliği hakkında tavsiyelerde bulunuluyor.

Eser, belirli sorular ekseninde Gülen örgütünün ne şekilde paralel bir devlet yapılanması (PDY) olarak ortaya çıktığını inceleyerek başlıyor. Ahlak, din ve eğitim söylemleri ile kitlesel bir harekete dönüşen yapı, bu anlamda çapraz sorguya alınıyor. Lider Analizi, Toplumsal Çerçeve, FETÖ'nün Yapısı, Hareketin Müslüman Topluluklara ve Dini Cemaatlara Etkisi ve Darbe Girişimi Sonrası Durumun Analizi ve Alınacak Tedbirler ana başlıklarıyla geniş bir araştırma ortaya koyuyor.

2. DARBEYE GEÇİT YOK

15 Temmuz Gecesinde Eksiksiz Hikâyesi

Abdulkadir Selvi

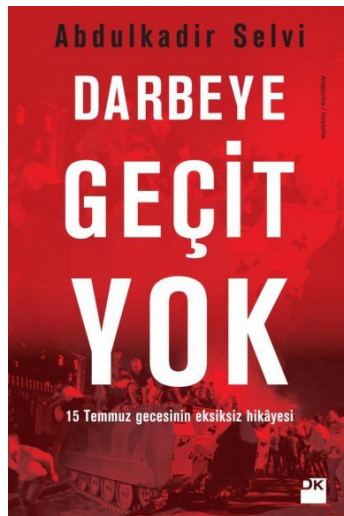
(Doğan Kitap, 2017, 240 sy.)

Gazeteci Abdulkadir Selvi'nin 15 Temmuz 2016 gecesini yaşananları, darbe girişiminin ilk anlarından itibaren aktardığı "Darbeye Geçit Yok" eseri, konuyla ilgili birçok görüşmeyi detaylarıyla aktarıyor. Darbeye karşı ortaya koyulan duruşu pek çok perspektiften okurlara sunan Selvi, milletvekilleri, emniyet

müdürleri ve o gece şehit olanların aileleriyle yaptığı görüşmelerle 15 Temmuz cinayet gecesinin karanlık yüzünü bir kez daha gözler önüne seriyor. Eserde, darbecilerin dava dosyalarını ve hazırlanan iddianameleri inceleyerek 15 Temmuz'un hikâyesini eksiksiz bir şekilde anlatmaya çalışıyor.

Selvi, sekiz yaşındayken 12 Mart darbesinin acı yüzünü tecrübe etmiş bir yazar olarak çıkıyor karşımıza ve "darbe benim zihnimde idamla özdeşleşmişti" sözlerini sarf ediyor. 12 Eylül darbesinde ise lise-üniversite çağında olduğunu aktaran yazar, her iki darbenin de hafızasındaki karanlık odaklara dikkat çekiyor. Tecrübe ettiği bir diğer darbe olan 28 Şubat'ın hikâyesini de yazmak istediğini ancak günlük haber telaşından yazamadığını belirtiyor. Tüm bu tarihsel hafızaya karşın yazar, 15 Temmuz gecesinde Boğaziçi Köprüsü'nde tankları gördükten sonra ortada bir darbe teşebbüsü olduğunu idrak etmekte zorlandığını ifade ediyor. Selvi, eserini sunarken 15 Temmuz'un MİT, Darbenin Beyin Takımı, Meclis'in Olağanüstü Toplanması, Darbecilerin Uçakları Kaldırması ve ABD ve Adil Öksüz gibi başlıklar oluşturarak kronolojik bir şekilde süreci aktarıyor.

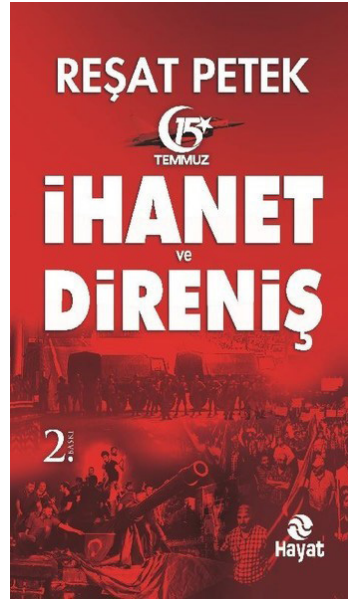
Eser, belirli sorular ekseninde Gülen örgütünün ne şekilde paralel bir devlet yapılanması (PDY) olarak ortaya çıktığını inceleyerek başlıyor.

3. İHANET VE DİRENİŞ

Reşat Petek

(Hayat Yayınları, 2017, 304 sy.)

15 Temmuz Darbe Araştırma Komisyonu Başkanı Reşat Petek, FETÖ'nün paralel yapılanmasının öncesine ışık tutan bu eser ile terörist Fetullah Gülen'in doğumu, ailesi ve eğitimine kadar birçok detay hakkında bilgi veriyor. "FETÖ'nün Devletle Yapılanma Dönemi" başlığı altında FETÖ'nün sözde "altın nesil" vurgusunun altındaki maksadı irdeleniyor. Petek, Fetullahçı militanların nasıl cemaat çizgisinden "örgüt" çizgisine yöneldiğini ve ihanetin karanlık yüzünü anlatmaya çalışıyor. "Adım Adım FETÖ Darbesine Giden Yıllar" başlığı altında Petek, Gülen'in ABD'ye kaçışı ve Türkiye'deki askeri, hukuki ve siyasi kurumaları yönlendirmedeki adımlarını ortaya koyuyor. Ardından "Büyük İhanet: 15 Temmuz Darbesi" başlığı altında vatana ihanetin kimlerce ne şekilde planlandığını izah ediyor.

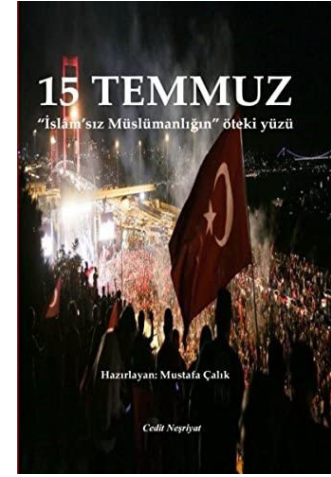
Eser, Gülen örgütünün dün ve bugününü anlamlandırabilmek açısından önemli detayları inceliyor.

4. 15 TEMMUZ

İslam'sız Müslümanlığın Öteki Yüzü

Mustafa Çalık

(Cedit Neşriyat, 2020, 336 sy.)

Mustafa Çalık, 15 Temmuz'daki 'Büyük Kötülüğü' sorguladığı eserinde pek çok ismin katkısıyla ortaya kıymetli bir çalışma koyuyor. Uçurumun kenarından dönülen bir facia olarak nitelendirdiği darbe kalkışmasının öncesindeki sorunlara ve sonrasındaki yıkıma dikkat çekiyor. Esasında "aldatılmışlık" hissi üzerinden bir "sorgulama" yapılan eserde, darbenin ayak sesleri ve darbecilerin kirli yüzü arasındaki bağlantı açıkça izah ediliyor.

Çalık, eseri takdim ederken şunları ifade ediyor: "Bu kitapta yer alan yazı ve mülâkatların, birkaçı hâric geriy kalanların tamamı daha evvel Türkiye Günlüğü'nün 127 ve 128. Sayılarında yayımlanmış metinler... (İlhami Güler'in o sayılarda neşredilmiş toplam üç ve Mustafa Öztürk'ün de iki yazısı var.) İlk yayımlandıklarından itibaren okurların gösterdiği yoğun alâkanın arkası kesilmeyince, mezkûr sayıların ikinci baskısını yapmaktansa bu yazıları müstakil bir kitapta toplamayı tercih ettik. Yakın ve uzak muhitlerimizden gelen talepler de bu istikamette idi. '15 Temmuz fâciâsının zihnî, tarihî ve kültürel zemin'i-

Esasında "aldatılmışlık" hissi üzerinden bir "sorgulama" yapılan eserde, darbenin ayak sesleri ve darbecilerin kirli yüzü arasındaki bağlantı açıkça izah ediliyor.

ni' üç esaslı otoritenin kaleminden okuyacaksınız: Sayın Sönmez Kutlu, İlhami Güler ve Mustafa Öztürk, büyük bir cesâret ve aynı zamanda liyâkatle bu zemine ışık tutuyorlar; 'yara'ya neşter vuruyorlar. Anlıyoruz ki 'yara'mız esasen 'içeri'de ve çok da 'derin'de. Asırlarca öncesinden ekilmiş ârızalı 'tohum'larda da yanlış sürülmüş 'toprak'da da 'iklim'de de problem olduğunu artık kabûl etmeliyiz."

5. 24 SAAT

15 Temmuz'un Kamera Arkası

Hande Fırat

(Doğan Kitap, 2016, 208 sy.)

Gazeteci Hande Fırat, 15 Temmuz'un simgesi kilit isimlerden biri. Darbe gecesi CNN Türk ekranlarını açtığımızda elinde telefonuyla Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasını milyonlara aktaran kişidir kendisi. Bir ülkenin kaderini değiştiren o yayından sonra Fırat, o geceyi an be an kaleme aldığı "24 Saat: 15 Temmuz'un Kamera Arkası" adlı eseri ile detaylara ışık tutuyor.

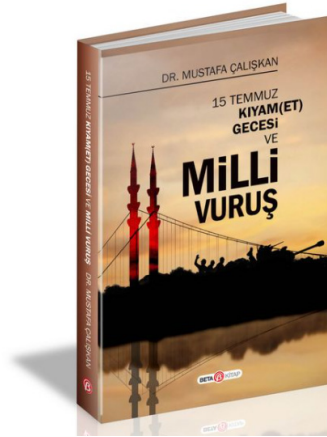
Yayında yaşananlardan tutun da darbecilerin CNN binasına girmesine kadarki sürece kadar her bir olayı aktarırken yer yer gözyaşlarından ve korkusundan da bahseden Fırat, okurları adeta darbenin kamera arkasına götürüyor. Akıncı Üssüne Operasyon, TBMM'deki konuşmaların içerikleri ve 15

Temmuz sonrası sürecin ilk izlenimlerini okurlara aktarıyor.

6. 15 TEMMUZ KIYAM(ET) GECESİ VE MİLLİ VURUŞ

Mustafa Çalışkan

(BETA Kitap, 2018, 222 sy.)

15 Temmuz direnişinin mühim isimlerinden İstanbul Emniyet Müdürü Dr. Mustafa Çalışkan'ın darbe gece yaşananları kaleme aldığı bu eser, FETÖ'nün "kara el" diye tanımladığı yapılanmasını ve diğer terör bağlantılarını ortaya koyuyor.

Çalışkan'ın polislik mesleğindeki tecrübelerinin ve devlet adamlığının izlerini taşıyan eserde, "15 Temmuz FETÖ Darbe Girişimine Doğru" başlığı altında kripto yapılanmanın askeri ve hukuki ayağı gözler önüne seriliyor. Ardından "Kıyamet Gecesi: 15 Temmuz" başlığı ile o gece yaşanan gelişmeleri aktararak adeta direnişin krokisini çiziyor. Çalışkan, son başlıkta ise "15 Temmuz Sonrası" yaşananları ve demokrasi mücadelesini konu ediniyor. Kitapta kriminal açıklamalar yanı sıra Çalışkan'ın milli bir direnişin ve vatanperverliğin mahiyeti hakkındaki görüşlerine de yer veriliyor.

Yukarıda kısaca tanıtmaya çalıştıklarımızın dışında daha pek çok eser daha mevcut. Bunlardan bazıları şunlardır:

Adnan Tanrıverdi, "28 Şubat'tan

15 Temmuz'a",

İsmail Kazdal, "15 Temmuz Ahali-den Millet Olmaya Yükseliş",

Nil Gülsüm Gül, "Net Duruş 15 Temmuz Röportajları",

Mehmet Evkuran, "15 Temmuz Üzerine Düşünceler",

Atilla Yayla, "Şanlı Direniş: 15 Temmuz",

Hulusi Şentürk, "Kod Adı: Matruş-ka",

Abdurrahman Üzülmüş, "15 Temmuz Bir Devrimin Eşiğinde",

Mete Yazar, "Darbenin Kayıp Saatleri",

Ahmed Akgündüz, "15 Temmuz İhanet Darbesi: PDY ve Nur Cemaati Tartışmaları"

Gâzâli Perspektifinden Bâtınîliğin Aktüel İzdüşümleri

Mülayim Sadık KUL

Bismillahirrahmanirrahim

İnsicam'ın üçüncü sayısında İslam ilim geleneğinde eleştiri adabını Gazâlî'nin Eleştiri/Tenkit metodu üzerinden ele almıştık. Kimleri, hangi sebeplerle eleştirdiğini ve bu tenkitlerden neredeyse tüm İslami disiplinlerin farklı şekilde nasibini aldıklarından bahsetmiştik. Daha çok Tehâfüt üzerinden felsefecilere yönelttiği eleştiri ile gündeme getirilen Gazâlî'nin aslında genel anlamda ilimle meşgul olan ya da iddia sahibi herkesi içine alan geniş bir yelpazeyle, hem fakihleri hem de en çok takdir ettiği sufileri kıyasıya eleştirdiğine işaret etmiştik.

Gazâlî'ye göre asıl mesele, hakikatin ortaya çıkmasıdır. Benlik araya girdi mi İslam açısından bu tenkit ve tartışmalar hiç bir fayda ifade etmezler. Niyetin sahih olmadığı yerde sadece metodun doğru olması da yeterli olmaz. Yani Batı'nın Makyevelli'den beri kutsadığı "Amaç, aracı meşrulaştırır" anlayışı, İslam düşüncesinde kendine yer bulamaz. Tenkit yapılırken kendi haklılığımızı değil, hakkın ve hakikatin üstünlüğünü hedeflemek şarttır.

Daha önceki yazımızda kendisine atıfta bulunduğumuz İmam Şâfiî Hazretlerinin münazara yaparken taşıdığı halet-i ruhiyye, İslam âliminde olması gereken olgunluğun zirve noktasıdır. Hakkın galip gelmesi, her türlü hesabın üstünde olmalıdır. İmam Şâfiî de her tartışmada hakikatin, hasmının dilinden dökülmesini arzu ettiğini söyler. Bu münazarada hakkın galibiyeti için şahsi mağlubiyetin tercih edilmesi demektir. Kaybettiğimiz pek çok incelikten birisi de bu hassasiyet olsa gerek.

Gazâlî'nin münekkitliği, onun ilim anlayışını da en güzel şekilde yansıtmaktadır. Bu hassasiyetler de aslında pek çok İslam âliminin işaret ettikleri Kur'an metodunun gereğidir. Gazâlî hem İhyâ'da hem de diğer kitaplarında sık sık bu metodu ortaya koyan ayetlere işaret ederek açıklar. Kur'an'daki "Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i anil münker" ile ilgili ayetlerle (Âl-i İmrân suresi:104; Tevbe suresi:71 ve 112; Hûd suresi:116), kendi eleştiri metodunu dayandırdığı farklı davet ve mücadele yollarını bildiren Nahl suresi - 125. ayete sık sık atıf yaptığını biliyoruz. Bu ayet, çok net bir şekilde âlimlerin asli görevinin Rabb'e/İslam'a davet olduğunu ve bunun en güzel metotla yapılması gerektiğine işaret etmektedir:

"Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel yöntemle tartış. Kuşkusuz senin Rabbin, yolundan sapanların kim olduğunu en iyi bilendir. O, doğru yolda bulunanları da çok iyi bilir."

Bu ayetlerin de açıkça ifade ettiği gibi aslında Allah kimin sapkın, kimin doğru yolda olduğunu herkesten iyi bilmektedir. Buna rağmen doğruya davet etmek ve öğüt vermek, buna ehil olan her Müslümanın vazifesi olduğu gibi birinci derecede de peygamber varisi olan âlimlerin görevidir. Hatırlatmanın, ancak mümin kullar için fayda vereceğini (Zariyat:55)

ve mühürlü kalplerin bu hidayet-ten paylarının olmadığını da yine Kur'an bize haber vermektedir.

"Huccetü'l-İslam lakabı Gazâlî'ye neden verilmiştir?" diye sorulacak olursa herhalde bunun doğru cevaplarından birisi de onun İslam hakkında oluşturulan şüphe ve iddialara, yaşadığı çağın tüm ilmi imkân ve metotlarını kullanarak en güzel şekilde cevap vermesidir, diyebiliriz. O yaşadığı toplumun inançla ilgili şüphelerini ortadan kaldırmak için, konunun ve muhatabının durumuna göre mantıksal ve felsefi delillendirme biçimlerine başvurmadan geri durmaz. Zira mantığı yöntem olarak kullanan filozofların ve Bâtınîlerin delil ve şüphelerine ancak onların anladığı dil ve yöntemle cevap vermek gerektiğini en iyi bilenlerden birisi de kendisidir. Felsefecileri eleştirdiği Tehâfütü'l-Felâsife adlı eserinde de felsefi düşüncüyü kendi delil ve yöntemleriyle eleştirir. Felsefecilerin düştüğü mantık hatalarını tek tek ele alarak tabiri caizse muhatablarını kendi silah ve yöntemleriyle vurur.

Bu anlamda halkın inancını korumak için ele aldığı konulardan biri de Bâtınîlik meselesidir. "Bâtınîliğin Zirvaları/Saçmalıkları" olarak tercüme edebileceğimiz Fedâihu'l-Bâtıniyye isimli eseri, Halife el-Müstazhir-Billâh'ın (1094-1118) emriyle Bâtınîlerin halkın inançları üzerinde oluşturduğu şüphelerin etkisini ortadan kaldırmak amacıyla yazılmıştır. Döneminin dinî ve siyasî yaklaşımını, felsefî ve Bâtınî düşünceye karşı korumak amacıyla hazırlanan bu eser, içerdiği konular açısından bugün de önemini korumaktadır. Gazâlî, daha sonra Bâtınîlerin delillerini geniş biçimde ele alan bu eserin özeti niteliğindeki Kavâsimu'l-Bâtıniyye isimli eserini daha çok mantıksal delilleri analiz etmek maksadıyla kaleme almıştır. Bu eserde Bâtınîlerin iddiaları

mantıksal deliller üzerinden tek tek ele alınarak yapılan akli ve mantıki hatalara işaret edilir.

Fedâihu'l-Bâtıniyye hakkında bilinen iki yazma nüshasından birinin British Museum'da, diğerinin ise Fas Karaviyyîn Camii Kütüphanesi'nde olduğu bilinmektedir. Eserin ilk neşri Streitschrift des Gazâlî gegen die Bâtınijja-Sekte adıyla I. Goldziher tarafından yapılan 1916 tarihli Leiden baskısıdır. Eserin orijinal bu iki nüshaya dayanan tam neşri Abdurrahman Bedevî tarafından 1383/1964 yılında Kahire'de yapılmıştır. Abdurrahman Bedevî neşrini esas alan Avni İlhan, eserin tamamını Bâtınîliğin İcyüzü adıyla Türkçeye çevirmiştir (Ankara 1993). Görüldüğü gibi bu eserin de ilk defa gün yüzüne çıkması yine Batılı oryantalistler eliyle gerçekleşmiştir. Daha böyle binlerce eser, kendini neşrecek ilim adamlarını beklemektedir. Bu konuda son yıllarda gerek Türkiye ve gerekse diğer İslam ülkelerinde yapılan çalışmalar ümit vericidir.

Biz bu yazımızda Gazâlî'nin tek tek analiz ettiği detaylara girmekten ziyade bu eserlerin yazılış ruhunu ve bugün ifade ettiği değeri anlama gayretinde olacağız. O günün şartlarında Bâtınîlik iddiası nasıl bir tehlikeydi ve bugüne yansıyan yönü ne olabilir? Bugün itibarıyla adı Bâtınî olarak bilinen bir grup olmadığı halde hala nasıl bir tehlikeden bahsedilebilir. Dün tarihin bir kesitinde yaşanmış bu tecrübe bugünün tehlikelerini anlamaya katkı sağlayabilir mi? Biz bu sorulara direk evet ya da hayır şeklinde cevap vermek yerine bu tecrübe hakkında belli tespitler ve değerlendirmeler yaparak din ve dindarlık üzerinden üretilebilecek tehlikelerin tarihi köklerine imkân dâhilinde işaret etmeye çalışacağız.

Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye adlı eserini bir mukaddime ve on bab olarak düzenlemiştir. Birinci babda

kitabta uygulayacağı metodu açıklayan Gazâlî, aynı zamanda İslam ilim geleneğinin bilimsel tenkit paradigmasını en özlü şekilde ifade etmektedir. Önce eleştireceği muhatabın görüşlerini, dayandıkları delilleriyle birlikte mükemmel bir şekilde özetlemiştir. Hiçbir görüşü, o görüş sahibi kadar konuya vakıf olmadan eleştirmedeğini belirterek bu konuda objektif olmanın ölçüsünü net olarak çizmiştir.

İkinci babda fırka mensuplarının çeşitli zamanlarda Bâtıniyye, Karâmita, İsmâiliyye, Talimiyye, Sebiyye gibi on kadar isimle anılmalarının sebeplerini anlatır. Gazâlî'ye göre Bâtınîlerin bir mezhep olarak kuruluş amaçlarının İslâm dinine zarar vererek mümkünse İslam dinini tamamen ortadan kaldırmaktan ibaret olduğunu söyler.

Üçüncü babda, Bâtınîlerin, kendi ideolojilerini benimsetmek amacıyla kullandıkları taktikleri dokuz noktada özetleyen müellif, bu akımın akıl ve fitrata ters düşen pek çok saçmalık içermesine rağmen nasıl yayılma şansı bulduğuna işaret eder. Aynı soruyu bugün de defalarca sormuşuzdur. Nasıl oluyor da saçma sapan görüşler bu kadar taraftar bulabiliyor ve hatta bu uğurda her şeylerini ve hatta canlarını feda edecek bir duruma gelebiliyorlar? Bâtınîlerin adam devşirmek için kullandıkları hileler (modern bir ifadeyle metotlar) bugün de pek çok örgütün üye kazanmak için kullandıkları yöntemlerle benzerlik arz ediyor. İnsanların zaafalarını ve dini duygularını bundan bin yıl önce Bâtınîler nasıl kullandıysa bugün de aynı şekilde pek çok terör ve tedhiş örgütü tarafından istismar edildikleri ortadadır. Kandırılan insanların sıradan cahil avam tabakası olmayıp özellikle de eğitilmiş ve devlet içinde önemli makamları işgal edenler arasından seçilmeleri de işin vahametini ve ciddiyetini ortaya koyma-

Gazâlî'ye göre asıl mesele, hakikatin ortaya çıkmasıdır. Benlik araya girdi mi İslam açısından bu tenkit ve tartışmalar hiç bir fayda ifade etmezler. Niyetin doğru olmadığı yerde sadece metodun doğru olması da yeterli olmaz. Yani Batı'nın Makyevelli'den beri kutsadığı "Amaç, aracı meşrulaştırır" anlayışı, İslam düşüncesinde kendine yer bulamaz. Tenkit yapılırken kendi haklılığımızı değil, hakkın ve hakikatin üstünlüğünü hedeflemek şarttır.

sı açısından önemlidir.

Son dönemde İslam ümmetinin en önemli sermayesi olan genç dimağların nasıl eğitilerek kandırıldıkları hepimizin gözleri önünde cereyan etmiştir. Elbette kandıran kadar bu oyuna gelen ümmetin de tedbir almadıkları için sorumlu olduklarını tespit etmek durumundayız.

Dördüncü babda fırkanın temel görüşlerine geçilir. Gazâlî her ne kadar Bâtınîler kendilerini Müslüman olarak göstermeye çalışsalar da aslında onların iki ilaha inandıklarını söyler. Peygamberi, dinle alakalı zahiri bilgiler veren dolayısıyla da Bâtınî gerçek bilgiye sahip olan İmam yanında aslında pek de önemi olmayan biri olarak algıladıklarından bahseder. Peygamberî bilgiler hakikati tam olarak bildirmediği için her asırda kendisine başvurulacak masum bir imamın gerekli olduğu şeklindeki Bâtınî imamet düşüncesini anlatır. Bunlardan da anlaşılacağı üzere Bâtınîlerin din diye inandıkları şey, ne Ehl-i Sünnetin ne de Şia'nın din anlayışıyla örtüşür.

Peygamberin rolünü gizli ya da aşikâr başka birisine devreden hiç bir anlayış İslami olamaz. Bu tehlikenin özellikle de İsmaililerde olduğu gibi kendilerini Ahmedi olarak nitelendiren Kadiyanilerde de olduğunu görüyoruz. Bu anla-

yışın bilerek ya da bilmeyerek bazı tarikat ve İslami cemaat mensupları arasında da yaygınlık kazanması, tehlikenin boyutunu göstermesi açısından önemlidir. Cemaat liderleri veya tarikat şeyhleri, ne kadar âlim ve veli olursa olsunlar hiç bir şekilde ne Allah'a ait bir vasfa ne de Peygamber'e has bir özellikle vasıflandırılmazlar. Dolayısıyla bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli ölçülerden birisi, Peygamberin tebliğ ettiği dinin bir şekilde sulandırılmamasıdır. Diğer bir ifadeyle zarurat-ı diniyye olarak ifade edilen Şeâir-i İslamiyye'den birinin herhangi bir gerekçeyle değiştirilmesi, bunu yapan kişi ya da topluluğun İslam dairesinde kalma ihtimalini bırakmaz. Peygamberin bile teşri yetkisinin olup olmadığı âlimler arasında tartışma konusu yapılabilmişken Peygamberin dışında birilerine bu yetkinin dolaylı olarak da olsa tanınması, hiç bir şekilde kabul edilemez. Elbette burada söylemeye çalıştığımız ölçü, bir şekilde dinin sabitelerine ait konularla ve akaitle alakalıdır. Yoksa mecellenin de ifade ettiği "Ezmanın teğayyürü ile ahkâmın tagayyürü inkâr olunamaz" külli kaidesini inkâr etmek değildir.

Gazâlî'nin daha sonra dikkat çektiği diğer bir konu da, kıyamet inancıyla alakalıdır. Bâtınîler, kıyameti peygamberden sonra onun şeriatını nesheden altıncı imamın zuhuru olarak tevil ederler. Bununla da yetinmeyip ahiretle ilgili pek çok meseleyi indi tevillerle tamamen farklı manalar vererek değiştirirler. Bâtınîler, din adına İmamın belirttiklerinin dışında hiç bir emir ve yasağı kabul etmezler. Bu sebeple Gazâlî'ye göre Bâtınîler mutlak ibâha görüşünü benimsediklerinden dolayı aslında İbâhî'dirler. Buna benzer durumların bazı cemaatler için de söz konusu olabildiği bilinmektedir. Kendilerini gizlemek adına her türlü haramı

işleyebilecekleri ya da mükellef oldukları farzları bile terk edebilecekleri ifade edilmektedir. Hiç bir İslam âlimin tecviz etmediği konularda bu kadar rahat hareket edebilmek Bâtınîlerin İmam anlayışıyla bir şekilde örtüşebilmektedir. Allah adına neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar vermek, hem bu yetkiyi kendinde gören hem de bu yetkiyi ona veren ya da yakıştıran açısından ya cehalet ya da bundan öte bir durumun göstergesi olsa gerektir.

Beşinci bab, Bâtınîlerin nasların zahirine getirdikleri tevellere dair örneklerle ve bunların reddiyle ilgilidir. Bunların anlayışına göre aslında Kur'an ayetlerinin zahiri manaları kesinlikle hakikati bildirmezler. Asıl manalar gizlidir ve ancak İmam tarafından bilinebilir. Bu konuda ileri sürdükleri teviller, hiç bir müfessirin kabul etmediği ve zahiri manasıyla da hiç bir irtibatı olmayan manalardır. Oysa İşari tefsire cevaz veren âlimler bile bunu ancak zahiri manayı veya dinde sabit olan herhangi bir hükmü iptal etmeme şartına bağladıkları bilinmektedir. Dolayısıyla ne zahiri iptal eden bir bâtın ne de bâtını tamamen yok sayan bir zahir anlayışı Ehl-i Sünnet arasında kabul görmemiştir.

Altıncı babda, Gazâlî bilgi edinmenin akıl yoluyla değil sadece masum imamın öğretmesiyle mümkün olduğu şeklindeki Bâtınî iddiaları ele alarak bunları kesin delillerle iptal eder. Bu sebeple bu fırkanın bir diğer adı da Talimiyye'dir. Zira bilgi akılla ya da duyularla öğrenilemez, mutlaka bir öğretene ihtiyaç vardır. Bu öğretici de yalnızca İmam'dır. Gazâlî bu konuda akli mutlak bilgi kaynağı olarak görmese de yine de tamamen reddedilmesine itiraz eder. Ama bir öğreticinin olması gerektiği konusunda ise, "Evet biz de bir öğreticinin olma zarureti inanıyoruz, ama bizimki kim olduğu belli olmayan biri olmayıp, mucize-

lerle Allah tarafından müeyyet olan ve tarihin ve binlerce sahabenin şahitlik ettiği Hz. Muhammed Mustafa'dır" der. Feđâihü'l-Bâtıniyye'nin, bilginin kaynağını masum imam olarak deklare eden iddialarını çürüten altıncı babını Gazâlî, *Kitâbü Kavâşımı'l-Bâtıniyye* ismiyle yeniden kaleme almıştır. Bu kitabın içeriği hakkında daha kapsamlı bilgi için Hülya Altunya'nın "Gazali'nin Batini Delillere Yönelik Polemikleri" adlı makaleye bakılabilir.

Kitabın yedinci babı imamet konusuna ayrılmıştır. Burada imamet nasla sabit olduğu, imamların küçük büyük her türlü günahattan korundukları ve her şeyin bilgisine sahip bulundukları şeklindeki iddialar çürütülür. İmamet görüşünün büyük ölçüde Şia'nın yaklaşımına uygun olmakla birlikte gerek İmamiyye gerekse Zeydiyye gibi gruplardan da farklı olduğu söylenebilir. Şia'nın masumiyet yaklaşımı problemlili olsa da onlar hiç bir zaman Bâtınîler anlayışında Tanrı'nın hulul ettiği mutlak bilgi sahibi bir İmam iddiasında bulunmazlar. Bunun küfür olduğuna Şia da kanidir. Görüldüğü gibi İmam, masum olmasının ötesinde bir makama sahiptir. Her şeyin bilgisine sahip olmak, Hızır ve Musa kıssasıyla Kur'an'ın da şehadetiyle hiç bir Peygamberin iddia edemeyeceği ve sadece Allah'a mahsus bir durumdur. Bâtınîlerin Tanrı'nın İmam'a hulul ettiğine inandıkları göz önünde bulundurulduğunda işin akidevi açıdan vahameti daha net olarak ortaya çıkar.

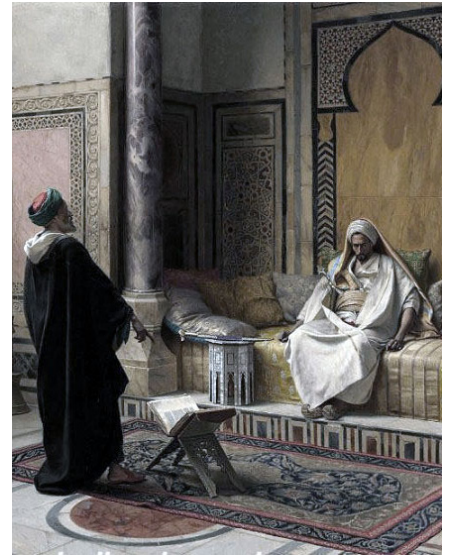
Sekizinci babda Gazâlî, İslâm dininin Bâtınîler hakkında ne hüküm verebileceği konusunu ele alır. Müellif, Bâtınî düşüncelerin bir kısmının sapıklık ve bidat çerçevesine girdiğini, bir kısmının ise tekfiri gerektirdiğini, küfrüne hükmedilenlerin mürted statüsünde bulunduğunu belirtir.

Gazâlî, kitabının dokuzuncu ve

onuncu babında, yaşadığı çağda meşrû imamın Müstazhir-Billâh olduğunu gerekçeleriyle birlikte ispatlamaya çalışır. Ayrıca devlet başkanının, görevini, yerine getirmesi gerekli olan ilmî ve amelî vazifelerinin ne olduğuna cevap vermeye çalışır.

Günümüzde kainat imamı gibi tabirlerin kullanıldığını duyuyor ve biliyoruz. İslam ilim geleneğinde olmayan tabirler aslında bilinçli olarak bazı hakikatlerin tersyüz edilmesi anlamına gelebilmektedir. Özellikle de mehdi anlayışı üzerinden bir mehdi enflasyonu yaşandığı bilinmektedir. Bütün bunlarda ölçü, tarih boyunca İslam alimlerinin ortaklaşa ittifak ettikleri *orta yol* (ümmeden vasata) diye ifadesinin bulan çizginin kaba softa ham yobaz derekesine düşmeden korunmasıdır.

Gayret bizden tevfiğ Allah'tan. En büyük keramet istikamettir fehvasınca kalın istikamette.

Arzu Ulaş ile İstanbul'un Yer Altı Yapıları Üzerine

Röportaj: Şehnaz FINDIK

İnsicam Dergisi olarak bu sayımızda sizlerle İstanbul'un yer altı yapılarına doğru bir yolculuk yapmak istedik. Bu konuda yaptığı çalışmalarla dikkat çeken uzman tarihçi Arzu Ulaş ile söyleştik.

Arzu Ulaş, 1981 İstanbul/Süleymaniye doğumlu, evli ve üç erkek çocuk annesi bir araştırmacı. Yüksek lisansını, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı'nda "Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi" programında yapmış. Ulaş, "Osmanlı Belgeleri Işığında İstanbul Tarihi Yarımada Bölgesinin Yer Altı Yapılarının İncelenmesi" başlıklı teziyle İstanbul kültür envanterine mühim bir çalışma kazandırmış. Şimdilerde serbest bir araştırmacı olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Arzu Hanım, evvela sorularımıza cevap vermeyi kabul ettiğiniz için teşekkürlerimizi sunarız.

Soru: İstanbul'un yer altı yapıları hakkında yaptığınız çalışmalar dikkat çekici. Sizi bu çalışmalara yönlendiren süreç nasıl gelişti?

C: Tarihi derinliği merak unsuru olan İstanbul, pek çok bilimsel ve satsal çalışmalara konu olan kadim bir şehir. Kentin farklı dönemlerini inceleyen araştırmalar yapılsa da salt katmanlarına yönelik bütüncül ve interdisipliner çalışmaların yoksunluğu açık bir şekilde görülüyordu. Bu bağlamda, tarihsel katmanların keşfi günümüzdeki imar faaliyetleri ve hafriyat çalışmaları sırasında tesadüfen ortaya çıkıyor. Üzerinde çalıştığım yüksek lisans tezinde bu tesadüflerin ötesinde Tarihi Yarımada'nın yer altı yapıları; Osmanlı döneminin tanıkları ve günümüze taşıyıcıları olan belgelerden istifade ederek bir yol izledik.

Başlangıçtaki o heyecan ve merakım ile bu konu bir tez çalışması olarak ortaya çıktı. İstanbul'un yer altı silüetlerini merak ettim. Antik Çağ, Roma, Bizans, Osmanlı'nın yer altında neleri biriktirdiğini, neler yaptığını görmek istedim. Öncü çalışmalar vardı, onları taradım önce. İstanbul'daki yer altı çalışmalarının seyrini, su yollarının kademe kademe gelişimini... Bu dönemlerdeki resmi belgelerde suyolları ve yer altı yapıları ne şekilde ifade edilmiş, ne amaçla yapılmış, atıl ve metruk mu kalmış bu yapılar, örneğin Osmanlı Bizans'ın yer altı yapılarına neler eklemiş, nasıl geliştirmiş, bunları gün yüzüne çıkarmak istedim.

Bilhassa bu evrakları bir sonraki dönem gelenler gördüler mi? Buna göre mi şehri inşa ettiler? Yani Osmanlı'daki uzmanlar Bizans'ın suyolları hakkında nasıl tespitlerde bulunmuşlar? Bu amaçla yaklaşık 385 yazılı ve çizili

belgeleri çevirerek işe koyulduk. Örneğin Osmanlı'da yer altı genellikle mülkiyet ve su sıkıntısı üzerine belgelere konu olmuş. Bilhassa çizili belgeler çok dikkat çekiciydi. Yangın ve doğal afetlerden sonra ya da arsa satışları, miras hukuku vb. konularda çizilmiş bunlar; ayazma, sarnıç, kuyu gibi kavramlarla işlenmiş belgelere. Osmanlı kayıtlar tutmuş ve yer altı yapılarını mirastan saymış, bunlara bir kimlik vermiş. Toprak sınırları, yer altı yapılarına izin verilmesi gibi belgeler de söz konusuydu.

Günümüz haritalarına bu yapıları işleyerek yani saha araştırması yaparak bilgileri aktardık, görüntüler ve videolar aldık. Kısacası bu yapıları bir envanter şeklinde görünür kıldık.

S: İstanbul'un yer altı yapılarını incelemek için buralara inip çeşitli araştırmalar yaptınız. Bu araştırmalar içerisinde ilk kez görüntülediğiniz yapılar oldu mu?

C: Fatih Camii Karadeniz Sarnıcı, Ahmediye Camii Sarnıcı, İstanbul Arkeoloji Müzesi Bahçe Sarnıcı, Darphane Bahçe Sarnıcı, Ayasofya Camii Sarnıcı, Yavuz Selim Camii Suyolları, Sultanahmet Camii Suyolları, Mesneviyhane Camii Sarnıcı ve

Kuyusu, Süleymaniye Külliyesi Sarnıcıları ve Su Yolları, Süleymaniye Hamamı Kuyusu, Sokullu Mehmet Paşa Camii Suyolları, Şehzadebaşı Camii Suyolları, Büyük Han Suyolu, Caferiye Han Suyolu, Merkez Efendi Çilehanesi ve Suyolları, İstanbul Üniversitesi bahçesindeki sarnıçlar, ilk kez görüntülendi.

S: Çalışmalarınızda sizi en çok etkileyen yahut şaşırtan yapılar hangileri oldu?

C: Merkez Efendi Çilehanesi'nin su yolu çok dardı, örgüsü nasıl bu kadar dar ve küçük olabilir diye çok şaşırdım. Bu yapılara bakınca acaba çocuk işçiler mi yahut cüceler mi çalıştı diye sorguladım. Nasıl temizlendi mesela buralar? Hepsi iç içe geçmiş yapılar, insanların ihtiyaçları ve insan eliyle yapılan yapılar hepsi. Hayretle baktım her birine.

S: İnceleme alanınız yerin altı olunca insan sormak istiyor tabi, nedir bu "yer altı" diye?

C: Öncelikle kelimenin kullanımını merak etmiştim ben de. Şöyle ki "yer altı" kavramı, TDK'de somut anlamı ve soyut anlamı birbirine yaklaştırılmış ve sonra ayrılmış olarak karşımıza çıktı. Bu çok yeni bir bilgiydi. Türkçede hem "illegal" anlamında hem de yapı olarak "yer altı yapıları" anlamında kullanımı

Tarihi derinliği merak unsuru olan İstanbul, pek çok bilimsel ve sanatsal çalışmalara konu olan kadim bir şehir.

var. Hatta “yer altı yapısı” yazarken kelimeleri ayrı yazıyorsunuz ama “yeraltı faaliyeti” yazarken birleşik yazıyorsunuz. Bu dahi farklılaşıyor. Osmanlı’daki kavramlara bakınca öncelikle harf devrimiyle dilin başka anlamlara doğru değiştiğini görüyoruz. Osmanlı’da hem “illegal” hem de “mimari” anlamlarda “tahte arz”, “tahte turab” diye ifade edilmiş. Ancak edebi eserlerde yer altına atıf yapılan her şey önce hep İslam anlayışıyla ele alınmış. İslami literatürden bakıldığında yer altı ölüm inancı ve cehennem ile sembolize edilmiş. Karanlık ve yer altı ortak sembolize edilmiş cehennem için. Aslında bu karanlık ile bağdaştırma bir gerçek, çünkü hala yer altını biz aydınlatıyoruz. Tabii, ilginç olan insanların bu yer altı yapılarından korkması. İnsan yer altına sınır çizemiyor, tıpkı gökyüzü gibi... Ne kadar derin, ne kadar karanlık diye düşündüğümüzde gözümüzün görmediği şeyler doğal olarak bizi korkutuyor. Yer altında bir ufuk çizgisi yok, tıpkı ölüm hissi gibi yani. Ötesinde ne var? Bizi ne bekliyor? Kim bilir!

S: Hakikaten de öyle. Ötesinde ne var hiç bilmiyoruz. Arzu Hanım, peki tüm bu araştırma sürecinde karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

C: İstanbul’un yer altı yapıları oldukça girift ve kapsamlı bir manzumlardan müteşekkil. Yaşamın akıp geçtiği şehrin alt tabakasında bulunan mekânların, toplumsal hafıza ve tarihsel bağlamı içinde dönemin kaynakları ile düşünülmesi gerekiyor. Fiziksel çevre ile bu yapılar arasında iletişimsiz lakin canlı bir bağ var. Bazen kapağı kilitli bir kuyu bileziği ya da üst mekânla anlamından kopuk demir bir kapak, insanları onların varlığından haberdar edebiliyor. Bu işaretlerin ilgililerin dışında fark edilemiyor olmaları ve ulaşabilmenin zorlukları, konunun bakir kalmasının önemli

unsurlarından sayılabilir.

Yer altı yapılarına erişebilmenin zorlukları çoktu. Bu çalışmada profesyonel mağaracı ve dalgıç desteğiyle ilerleyebildim. Bu mekânlarda mahal incelemelerini birlikte gerçekleştirdiğim Galeri Mağara Grubu ve İTÜ Mağaracılık Kulübü üyeleri ile İSKİ Vakıf Sular İdaresi su yollarına emekleri için teşekkür ederim.

Çalışma esnasında karşılaşılan en büyük zorluk, sokak isimleri ve sınırlarının tespit edilememesiydi. Yapılacak hataları bir nebze olsun azaltabilmek adına Ayverdi haritaları, 1909-1913 yıllarında üretildiği bilinen ve sokak isimlerinin daha rahat tespit edildiği Alman Mavileri haritası ile karşılaştırıldı.

Bu bağlamda yer altı yapılarının yerinde belgelenmesinin zorlukları aşarak sarnıçlara ulaşıldı.

Erişemediğimiz yapılara erişmede konunun uzmanları ile deneyimli insanlarla çalıştım. Bu zorluklara rağmen araştırmayı bitirebildim. Hayret, gayreti tetikledi.

Su yollarından, dehlizlerden geçmek gerçekten zordu. Normal bir insanın geçemeyeceği kadar dar ve kısa yapılar bunlar. Ben biraz daha fiziksel niteliklerimden dolayı kolay geçebildim diyelim.

Fakat buna rağmen çalıştığım kurum ve ekiplerce emniyetim hep ön planda oldu. Macera değil bir araştırmaydı. Dolayısıyla prosedüre uygun izinler alınarak Osmanlı belgelerinin izleri sürüldü.

S: “İstanbul’un taşı toprağı altındır” derler, Arzu Hanım. Yerin altı da öyle midir, ne dersiniz?

C: Medeniyetler yerin altına çok kıymet vermiş. Yangına karşı, hayati ihtiyaçlara karşı en önemli ihtiyaç su olmuş çünkü. Tarihi Yarımada’yı şekillendiren su, yerin altını da şekillendirmiş aslında. Su silueti alttan da şehri besleyen bir siluet. İnsan eliyle yapılmış ve çok kıymetli yapılar bunlar. Katmanla-

rının her biri kıymetli. İstanbul'un kadimliği de zaten buradan gelmiyor mu?

Şehrin altına ilmek işler gibi mimariyi öyle işlemişler. Su yollarındaki örgüler ve kemerler yüzyılların sanatını yansıtıyor. Çok etkileyici, çok güzel.

Efsunlu ve kıymetli bir tarihin peşinde gibi hissediyorsunuz.

S: Çalışmalarınızda uzman ekiplerle yerin altında keşifler yaptınız. Bu süreçte çevrenizden ve ailenizden nasıl tepkiler aldınız?

C: Çalışmalarımı egzotik bulanlar oldu. Bu keşif işini heyecanlı bulanlar oldu. Korkuyla yaklaşanlar da var tabii. Ayak bastığınız dünyanın altında başka bir dünya var çünkü. Soruyorlar mesela "Değişik hayvanlar gördün mü?" diye, gülüyoruz. En fazla fare gördük.

Cesaretimi takdir eden ve destek olan çok fazla insan var. Mesela çocuklarım beni çok destekledi. Heyecanımı anladılar. Yer altından çektiğimiz fotoğrafları ve videoları gördükten sonra yani ürünleri gördükten sonra beni anladılar, destek oldular. "Anneciğim, dikkat et" diye beni gözetken küçük oğlum mesela bana çok duygusal motivasyon sağladı. Büyük oğullarım ise daha çok olgunlukla karşıladılar. Sahada da çok destek gördüm, çalışma arkadaşlarım bana çok destek oldular. Hassasiyetlerimi gözettiler. Bu hususta örneğin giyinmek ve hazırlanmak için daima özel bir alana sahip olabildim.

S: Son olarak, tarihe dair değerlendirmelerinize bakarak İstanbul'un su yollarının geleceği hakkında ne söylemek istersiniz?

C: Bu konuya cevap vermek için çok disiplinler arası bir çalışma yapmak gerekiyor. Çünkü biz yer altına girdiğimizde bu yapılar çok atıl kalmıştı. Osmanlı döneminde bu su yolları üzerinden çizilen hari-

talara şimdilerde bir tespit çalışmaları yapılabilir. Tespit edilip hangi noktalarda, ne kadar bir tahribat var ya da şehirde hangi noktalarda su akışı var, bu akış nerden geliyor nereye gidiyor diye İstanbul'un topografyasını çıkarmak üzerine bir çalışma yapılabilir. Ben kendi konum açısından bu çalışmalara çok rastlamadım ama tabii belki başka disiplinlerde yapılmıştır. Aslında disiplinler arası bir çalışma ortaya koyulabilir. Şehirde sürekli bir hafriyat ve kazı söz konusu, yani sürekli bir şeyler keşfediliyor, bir şeyler çıkıyor. Tarihi Yarımada artık UNESCO dünya miras listesinde olduğundan bizler daha bilinçli kazılar yapmalıyız. Bu yapıları iyi bilerek korumalı, yeniden imar etmeliyiz. Yapılara yeni kimlik kazandırmalıyız. Haliyle yerin altından çıkan şeyleri tesadüfen değil de bilerek ilerlemeliyiz. Kaçak çalışmalarla ve devlete bildirilmeden kapatılmış çalışmalarla bu yapılara zarar veriliyor çünkü. Bu anlamda çalışmaları tarihsel köklerine uygun olarak yapmalıyız. İlerleyen zamanda bu hususta yeni politikalar da üretilebilir. Bundan sonraki onarım ve restorasyon çalışmalarında bunları bilerek projelendirmeler ortaya konulabilir. Esasında tez çalışmamın amacı da bu ileri dönük çalışmalara temel olması için bir ürün ortaya koymaktı.

Yeniden çok teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Erişemediğimiz yapılara erişmede konunun uzmanları ile deneyimli insanlarla çalıştım. Bu zorluklara rağmen araştırmayı bitirebildim. Hayret, gayreti tetikledi.

O Hep 10 Yaşında; Naci El-Ali

Peren BİRSAYGILI

Naci el-Ali'nin yakın dostlarının onu tarif ederken sürekli söylediği bir şey var: *"Naci'nin çalışmalarının bu denli yüreklere dokunmasının en önemli sebebi samimiyetiydi"* diyor ve ekliyorlar: *"Çünkü hayatı boyunca yürekte inanmadığı hiçbir işin altına imzasını atmamıştı. 10 yaşında mülteci durumuna düştükten sonra oradan oraya sürüklenirken yanında taşımayı bir an olsun bırakmadığı şey samimiyetiydi."*

Naci el-Ali üzerine çalışırken defalarca karşıma çıkmıştı bu sözler. Kuzey Filistin'in Şecere köyünde dünyaya gelmesinin ardından başına gelenleri, en ufak bir rüzgarda dahi yerinden oynayan derme çatma çadırlarda geçen çocukluk günlerini, ailesine para göndermek için tarla işçiliği ve araba tamirciliği yaptığı o gençlik yıllarını, sonra Beyrut'ta mülteci kampında arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları ilk dergiyi, sabahlara değin çalışarak çizgisini nasıl güçlendirdiğini, 1969 senesinde Kuveyt'te Hanzala'yı tüm dünyaya takdim edişini, çizdiği Fatima ya da Zalama gibi tüm o diğer karakterleri, oluşturduğu 40.000 karikatürlük büyük hazineyi, Kuveyt, Beyrut ve Londra günlerini yani 49 senelik hayatı boyunca aşmak zorunda kaldığı bütün engelleri biliyorduk artık. Ancak hikayesine tanıklık ettikçe karşımıza çıkan ve bizi derinden etkileyen bir başka gerçek de, Naci el-Ali'nin sahip olduğu güçlü şahsiyeti.

O nedenle, 22 Temmuz 1987 günü çalıştığı gazete binasına giderken uğradığı silahlı saldırı sonucunda şehit edilen bu büyük yeteneği sadece çizimleriyle tanımak yeterli değildi. Eksik kalan birşeyler oluyordu böyle ol-

duğunda. Yeterince tanıyamıyor ve anlayamıyorduk sanki O'nu. Evet, Hanzala'nın gerçekte Naci el-Ali'nin kendisi olduğunu, Hanzala'yı çizerek bize 10 yaşındaki bir çocuğun gözlerini ödünç verdiğini ve dünyaya bu gözlerle bakmamızı istediğini hepimiz biliyorduk. Ancak onun hikayenin içerisinde, tanıyan herkesi kendisine hayran bırakan ve bizler için de çok ilham verici olabilecek bir kuvvet gizliydi.

Onu tanımaya başladıkça, bizi en çok etkileyen taraflarından birisi muazzam inatçılığı olmuştı. Henüz küçük bir çocukken de böyle inatçıydı, Naci el-Ali. Çocukken kaldıkları kampta çadırlarına bir kova su getirmek için çamurlara bata çıka dakikalarca yürürken, hiç öyle mağlup edilmiş bir milletin evladı gibi değil de, dimdikti omuzları. Onu gören herşeye sahip, müreffeh bir hayat yaşayan bir çocuk sanırdı. Başlarına gelenleri tevekkülle karşılama ve sıkıntısını göstermeme konusunda büyük bir inadı vardı. Gençliğinde arkadaşlarıyla kampta ilk kez dergi çıkarmaya başladıklarında, ki bu derginin adı Çıglık'tı,

ne kadar çalışırsa çalışsın yorulma gibi bir inadı vardı. Elbette bir baskı makinaları olmadığı için, elle çoğaltıyorlardı bu dergiyi ve çoğu kez sabaha kadar bununla uğraştığı oluyordu. Sabah olduğunda kendisini görenler ise yorgunluğunu hiç anlamaz, adeta bütün gece deliksiz bir uyku çektiğini düşünürlerdi. Çizimleri, artık dergilerde yayınlanmaya ve ismi duyulmaya başladıktan sonra da aynı çalışma temposunu sürdürmüş ve inatla yorgunluğunu gizlemişti.

Her zaman kendinden önce başkalarını düşünür, ne kadar zor durumda olursa olsun, kendinden daha muhtaç durumda olanlara yardım etmeye çalışırdı. Ailesiyle kampta kaldığı günlerden birinde, Filistinli bir adamın yarı çıplak halde, sokaklarda dolaştığını görmüştü. Herkes dehşet içerisinde bu adama bakıyordu. Hemen eşi Vidad hanıma koşarak, bir gömlek ve pantolon vermesini istedi. Adama giydirecekti. Zaten kendisinin de o an üstünde olan dışında sadece bir gömleği vardı ama bunun hiçbir önemi yoktu. Adam ondan iriydi,

Evet, Hanzala'nın gerçekte Naci el-Ali'nin kendisi olduğunu, Hanzala'yı çizerek bize 10 yaşındaki bir çocuğun gözlerini ödünç verdiğini ve dünyaya bu gözlerle bakmamızı istediğini hepimiz biliyorduk. Ancak onun hikayenin içerisinde, tanıyan herkesi kendisine hayran bırakan ve bizler için de çok ilham verici olabilecek bir kuvvet gizliydi.

Kendine has bir bakış açısına ve karar alma özgürlüğüne sahipti. İşte tam da bu duruşu, onun Filistin’de hatta bütün bir Arap dünyasında partiler ve siyasetler üstü bir konum kazanmasını sağlamıştı. Sadece belli bir grubun değil herkesin Naci’siydi.

gömlek ve pantolonun kollarıyla paçaları kısa gelmişti üzerine ancak artık yarı çıplak değildi en azından. Daha sonra bu misafirin, Sayda’dan geldiğini öğrendiler. Sayda’da da tıpkı Beyrut’ta olduğu gibi büyük bir mülteci kampı vardı. Ve zavalı adam, kaldıkları kampın bombalanmasından birkaç gün sonra, ailesine yiyecek bir şeyler bulmak için dışarı çıkmıştı. Bombalamadan kurtulmuşlardı kurtulmasına ama bir şeyler yemezlerse, bu kez hepsi de açlıktan öleceklerdi. Açık bir dükkân bulmak üzere, uzun süre Sayda’nın ara sokaklarında dolaşmış ve maalesef çabaları sonuçsuz kalmıştı. Her yer kapalıydı. Üzgün halde eve döndüğünde ise, yiyecek aramak için evden çıktıktan sonra, İsrail askerlerinin buraya tekrar baskın yaptığını öğrenmişti. Evi yıkılmıştı, eşi ve yedi çocuğu enkaz altında kalarak can vermişlerdi. Üstelik günlerdir açtılar, yiyecek bir şey yetiştirememişti onlara. Bir süre sessizce enkaza bakmış, sonra sinir krizi geçirerek üstünde başında ne varsa parçalayarak, amaçsızca yollara düşmüştü.

Başka bir tarafı da, ki bunu eşi Vidad Hanım da özellikle vurgulamıştı, asla tesir altına alınamayacak yapıya sahip oluşuydu. Herkesi sabırla dinler, ancak sonunda mutlaka kendi akli ve vicdanına yatanı yapardı. En yakınlarının dahi onun üzerinde baskı kurması, düşüncelerini etkilemesi imkansızdı. Sevdiklerinin görüşlerine değer verir, onlarla uzun uzun konuşurdu. Asla sabit fikirli değildi, düşüncelerini değiştirebilirdi de fakat konu her neyse buna önce kendisinin inanması ve içine sindirmesi gerekirdi. Başkaları öyle söyledi diye, sorgusuzca bunu kabul edecek en son in-

sanlardan birisiydi Naci el-Ali. Kendine has bir bakış açısına ve karar alma özgürlüğüne sahipti. İşte tam da bu duruşu, onun Filistin’de hatta bütün bir Arap dünyasında partiler ve siyasetler üstü bir konum kazanmasını sağlamıştı. Sadece belli bir grubun değil herkesin Naci’siydi. Onu herkes bu şekilde kabul etmiş ve sevmişti. Biliyorlardı ki, Naci’nin kendi doğruları ve ilkeleri vardı.

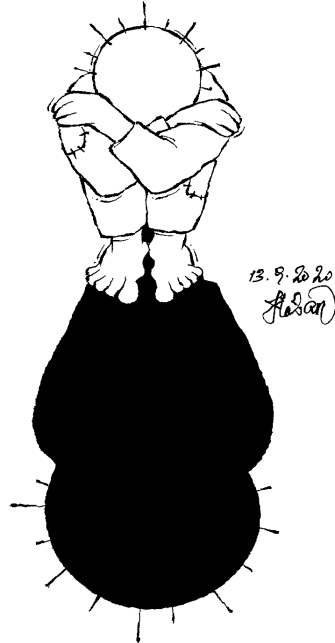
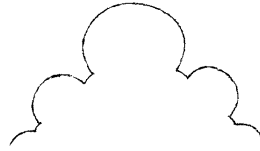
Üstelik artık belli bir üne kavuştuktan sonra dahi asla şımarmamış ve kendisini ayrıcalıklı görmemişti. Arap ulusal hareketinin en üst organı olan Filistin Milli Meclisi, zaman zaman Tunus ve Cezayir gibi ülkelerde toplantılar düzenlerdi. Kimi zaman ise Arap ülkelerinde çeşitli kitap fuarları olurdu. Buralara farklı yerlerden pek çok basın mensubu da gelirdi. Bizzat o günleri yaşamış bütün arkadaşlarının gülümseyerek anlattıkları bir şey vardı. O da tüm bu toplantılar ve fuarlar esnasında bütün gazetecilerin öncelikle Naci el-Ali’yi soruyor oluşuydu. Hepsi de, O’nun hakkında bilgi sahibi olmak istiyor, O’nunla nasıl tanışabileceklerini ve ne şekilde irtibata geçebileceklerini merak ediyorlardı. Sonradan bunu arkadaşları Naci’ye anlattıklarında ise, karşılarında yüzünde en ufak bir kibir ifadesi olmayan aksine bu ilgiden mahcup olmuş bir adam görüyorlardı.

Naci el-Ali, gerçek bir dava sahibi olmak, inançlarından ve değerlerinden vazgeçmemek, kalemin haysiyetine sahip çıkmak nedir göstermişti herkese. Ve sadece sahip olduğu muazzam yetenek ile değil, aynı zamanda şahsiyetiyle de öne çıkmış bu Filistinli kişiliğinden nefret ediyordu Siyonistler. Çünkü insanoğlunun o saf haliyle, aslin-

da ne kadar büyük bir güce sahip olduğunu kanıtlıyordu. 20'li, 30'lu ve 40'lı yaşlarına varmış olsa da, daima 10 yaşında kalmış bir çocuğun en gelişmiş silahlar karşısında koruduğu direnme gücünü ve asaletini temsil ediyordu. Hanzala'nın şimdiye kadar gelmiş geçmiş en güçlü sembollerden birisi olduğunu söylerler. Onu anlamak için Arapça bilmenize gerek yoktur. Nerede olursanız olun, ister Türkiye'de isterseniz Meksika'da ya da başka bir yerde. Sadece bakarak, adeta yüzlerce sayfa kitap okumuş gibi, Filistin'de olup biten herşeyi öğrenebilirsiniz. Dünyaca ünlü, Müslüman dostu Fransız bir karikatürist gözleri dolarak anlatmıştı bize Hanzala'nın üzerinde bıraktığı etkiyi. Naci el-Ali, giderken kendinden büyük bir parça emanet etmiş hepimize. Öylesine yüreklere dokunan bir hal ki bu. İnşallah, bir gün Hanzala bizlere yüzünü döndüğünde, yani Filistin özgür olduğunda, tutabileceğimiz 10 yaşındaki bu çocuğun ellerinden ancak.

Sevgili Naci el-Ali, temmuz ayında uğradığı bir silahlı saldırı sonucu ayrıldı aramızdan. Tesadüf olur ki, Hanzala da bir temmuz günü dünyaya takdim edilmişti. Naci'nin şehit edildiği, Hanzala'nın ise doğduğu ay diyebilir miyiz temmuz için? Emin olamadım zira ikisini ayrı ayrı düşünmek imkansız. Şimdiye kadar yüzden fazla ölüm tehdidi almıştı ancak yakın çevresine korktuğuna ya da korkmadığına dair hiçbir şey söylemezdi. Hislerinden bahsetmekten hoşlanmazdı. Sadece bir keresinde eşine "Eğer korksam çizmeyi bıraktırdım, bırakmadığıma göre demek ki korkmuyorum." demişti. Naci el-Ali onlardan korkmuyordu ancak onlar Na-

ci'den korkuyorlardı. Ve korktukları sadece kaleminden çıkan çizgiler değil şahsiyetiydi. Çizdiklerini yırtıp atabilir, kitaplarını toplatabilir ve imha edebilirlerdi ancak karşılarında duran çok başka birşeydi. Şahsiyeti asla yenemeyeceklerini ve teslim alamayacaklarını biliyorlardı.

Çizgi: Hasan Aycin

Hanzala'nın şimdiye kadar gelmiş geçmiş en güçlü sembollerden birisi olduğunu söylerler. Onu anlamak için Arapça bilmenize gerek yoktur. Nerede olursanız olun, ister Türkiye'de isterseniz Meksika'da ya da başka bir yerde. Sadece bakarak, adeta yüzlerce sayfa kitap okumuş gibi, Filistin'de olup biten herşeyi öğrenebilirsiniz.

İmam Şâmil'i Anlamak

Mustafa ÖZSARAY

Dr., FSMVÜ İslami İlimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminden itibaren İslâm âleminin yükselen yeni güçler karşısındaki pasif, edilgen ve ezik tavrı Türkiye'nin son yıllardaki çabası dışında hâlâ devam etmektedir. Ancak şurası sevindiricidir ki, Türkiye bugün küresel güçlere karşı dik bir duruş ortaya koyup bölgesinde ve dünya çapında lider ülke olma yönünde adım adım ilerlerken, İslâm âleminde halklar arasında kaybolan umudun da yeniden doğuşuna öncülük etmiş olmaktadır.

Türkiye'nin onurlu dik duruşu ve bunun neticesinde bölgesel ve küresel aktörlüğe güçlü bir şekilde geçiş siyasetinin kalıcı olabilmesi ve bu anlayış ve siyaset tarzının gelecek kuşaklara aktarılması ise 21. yüzyıl gençliğinin bu ruhu benimsemesiyle mümkün olacaktır. Burada her türlü zorluğa karşı, ne kadar imkânsızlık olsa da zulüm ve boyunduruğu kabul etmeme, zalimlere karşı hakkı savunup bu uğurda mücadele etme, her türlü vesayete karşı çıkma, siyasi ve kültürel özgürlüğe sahip çıkma ve "Ben de varım!" diyebilme önem arz etmektedir. Özgürlüğün değerini takdir etmek için ise bu uğurda mücadele eden liderleri iyi anlamak gerekir.

İslâm âleminde zor zamanlarda ortaya çıkan ve umutların tükendiği anda "Sonunu düşünen kahraman olamaz" diyerek mücadele eden liderlerden biri de İmam Şâmil'dir. Şâmil, Rusya tarafından zihinlerin ve toprakların işgal edilmesini asla kabul etmeyip milli ve manevi dinamikleri harekete geçirerek özgürlük mücadelesi veren Kafkas imamlarının son temsilcisidir. 19. yüzyılda onun liderliğinde verilen olağanüstü direniş sadece Kafkasya için değil, aynı zamanda Müslümanların hilafet merkezi konumundaki İstanbul içindir. Bundan dolayı zamanında onun direnişi İslam âleminde büyük bir heyecan oluşturmıştır.

Rus işgaline karşı Kuzey Kafkasya'da verilen savaş ortamında doğup büyüyen Şâmil, çocukluk ve gençlik yıllarında içinde yetiştiği dînî çevrede meşhur olan ilim ve irfan ehlinde hem şeriat ilimlerini, hem de tarikat ilimlerini öğrendi. İlim ve irfan eğitimini gazavât olarak meşhur olan Kuzey Kafkasya bağımsızlık hareketinin içinde mücadele ederek alan Şâmil'in doğuştan gelen liderlik karakteri zamanı gelince ortaya çıkmaya başladı. Nihayet askeri ve siyasi yetenekleri onun bu hareketin başına geçmesini sağladı. Şâmil şeriat ve tarikat ilimlerini bilen bir âlim ve şeyh, askeri yetenekleri olan bir kumandan ve siyaseti bilen bir liderdi. Bu sebeple İmam Mansur ile başladığı kabul edilen, İmam Gazi Muhammed ile ikinci dönemini yaşayan Kuzey Kafkasya gazavât hareketinde yer alan Şâmil, İmam Gazi Hamzat'tan sonra imamlığa seçildi.

İmam Şâmil'in gazavât hareketinin başına gelmesinin sebeplerine bakıldığında öncelikle onun iyi bir eğitim görmesinin yanı sıra gazavâtın lider kadrosunun yanında yer alması söylenilebilir. Şâmil gazavât lideri olunca bu hareketi Kuzey Kafkasya coğrafyası üzerinde devletleştirme evresine geçirmiştir. Tabii ki bunu yaparken çağın gereklerine adapte olmakta da gecikmemiştir. İmam Şâmil imamlığa seçildikten sonra törelere bağlı yönetim anlayışını ve bunun oluşturduğu sosyal ve siyasi düzeni ortadan kaldırmış, şeriat kurallarına dayanan ve bununla birlikte çağın modern devlet teşkilat sistemlerinden esinlenen tamamen Kuzey Kafkasya'ya özgün yeni bir devlet teşkilatı kurmuştur.

Şâmil'in kurmaya çalıştığı devlet teşkilatına dair bazı bilgileri Hasan el Kadarî'nin *Âsâr-ı Dağıstan* adlı eserinde buluyoruz. Onun verdiği bilgilere bakacak olursak, Şâmil'in kurduğu yeni devlet sisteminde en üst mercide kendisi **imam**, yani devlet başkanı olarak bulunmaktaydı. Kuzey Kafkasya'nın doğal bölgelerine atanan **naibler** sosyal düzeni tesis etmekle görevli idiler. Otuz iki naibin maiyetinde aylıklı memurlar vardı. Adalet sisteminin tesisi için ise **kadılar** atanmıştı. Naibler adaletin sağlanması hususunda davaları takip etmekle birlikte kadılar bu konuda karar mercii idi. Kadıların üzerinde **müftülük** bulunmakta, onlar da naibe karşı sorumlu idiler. Naibler ve müftüler, çözemedikleri bir problemle karşılaştıklarında Şâmil'e müracaat etmekteydiler. Bununla birlikte halk doğrudan Şâmil'e de müracaat etme hakkında sahipti. Pazartesi ve Salı günleri davalı ve davacıların şikâyetleri dinlenirdi. Devleti ilgilendiren girift meselelerin halli için **âlimler şurasını** toplardı. Böylece **hanların** hükümleri kalmamıştı. Getirdiği yeni teşrifat kaideleri ge-

reğince astlar üstlerinin karşısında ayakta durur ve papağını çıkarırdı. Naibler, âlimler ve askerlerin derecelerine göre işaretleri olan özel kıyafetleri vardı. Cesaret ve yiğitliğiyle öne çıkanlara madalyalar takılırdı. Gümüş madalyada "Sonunu düşünen kahraman olamaz", altın madalyada ise "Cesur olan aman dileylene kılıç kaldırmaz" yazıları vardı. Devletin hazinesi olan beytülmalin geliri zekâtтан, humustan, ganimetlerden ve halktan toplanan vergilerden oluşmaktaydı. Askeri teşkilat aylıklı kayıtlı askerlerden meydana gelmekteydi. Bunların onbaşı, yüzbaşı, binbaşı gibi rütbeleri ve resmi kıyafetleri vardı. Gerektiğinde oluşturulan gönüllü milis güçler de düşmana karşı savaşmak zorundaydı. Ülke savunması için top döktürüyor, barut imal ettiriyor ve maden tedarik ediyordu. Rus ordusundan kaçan ve Avarya'da toplanan askerlere iyi davranılıyor ve barut imalinde, inşaat işlerinde ve geometrik hesap işlemlerinde onlardan yararlanılıyordu.¹

Burada verilen bilgilerden şu sonucu çıkarabiliriz: Şâmil, bilinen aksine sadece dağlarda Ruslara saldırıp kaçan basit bir çete teşkilatı şeklinde hareket etmiyordu. O, Kuzey Kafkasya'da kendi iradesini kendi belirleyen bağımsız bir devlet kurmuştu. Verilen bilgilerde Resûlullah (s.a.v) ve dört halifesinin tesis ettiği İslâmî devlet anlayışında yer alan bazı ilkeleri gördüğümüz gibi dönemin modern devlet sistemlerinde bulunan teşkilat kurallarını da görmekteyiz. Şâmil'in burada İslâmî kurallara bağlı kalmakla birlikte ihtiyaca binaen yeni içtihatlarla başvurduğunu anlıyoruz. Bu da bize onun zamanı okumayı bilen, öngörülü, karar alabilen ve uygulayabilen iyi yetişmiş bir lider olduğunu göstermektedir.

Şâmil'in liderliği ve yönetim anlayışı **emirname** türündeki kısa mektuplarından da takip edilebil-

mektedir. Mektuplarından anlaşıldığına göre o, ülkesinde Rahman'ın şeriatını tesis etmek istiyordu. Allah ve Resulüne meydan okuyan herkesle galip gelinceye ve öldürülünceye kadar savaşaacağını söylüyordu.² Geleneksel olarak ülkede söz sahibi olan kimselerin kendisine tabi olmaları için emirler gönderiyordu. Bunu yaparken Peygamber Efendimizin "Kardeşine zalim de olsa mazlum da olsa yardım et" hadisini delil getiriyordu.³ Muhtaç durumda olanların gözetilmesine çok önem veriyor⁴ ve toplanan zekâtтан ihtiyacı olanlara verilmesini istiyordu.⁵ Allah yolunda her an hazırlıklı olunmasını ve gafletten uzak durulmasını emrediyordu.⁶ İşlerini yürütürken istişare yapmaya özen gösteriyordu.⁷ Bazı âlimlerin öğrencilere ders vermek üzere evde kalmasını istiyordu.⁸ Amir olarak atadığı kişilere mutlak itaat edilmesini emrediyordu. Çoh kalesinin yapımında amir olarak atadığı Gazi Muhammed'e itaat hususunda şöyle emretmişti: "Değerli kardeşimiz Gazi Muhammed'i Çoh kalesinin yapımında sizlere amir kıldım. Ona itaat ediniz; emirlerine ve yasaklarına boyun eğiniz. Sizi çağırdığında ona gidiniz ve sizden rica ettiğinde adamlarınızı ona gönderiniz. Bu (kale) işi bitinceye kadar böyle olsun. Emri, diken üze-

¹ Hasan al Kadarî, *Âsâr-ı Dağıstan*, çev. Musa Ramazan, Şâmil Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını, İstanbul 2003, s. 119-120.

² Dağıstan Araştırmaları Merkezi-Rusya Bilimler Akademisi (DAM-RBA), Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, çev. Fikret Efe, Şule Yayınları, İstanbul 2002, s. 84-85.

³ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 86-87.

⁴ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 89.

⁵ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 148.

⁶ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 95,97.

⁷ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 103.

⁸ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 105.

Naibler, âlimler ve askerlerin derecelerine göre işaretleri olan özel kıyafetleri vardı. Cesaret ve yiğitliğiyle öne çıkanlara madalyalar takılırdı. Gümüş madalyada “Sonunu düşünen kahraman olamaz”, altın madalyada ise “Cesur olan aman dileyene kılıç kaldırmaz” yazıları vardı.

rine oturmaktan daha zor olsa dahi ona isyandan sizleri sakındırırım.”⁹ Naib olarak seçtiği kişilerin ilim ve ehliyet sahibi olmalarına ve tanınır kişilerden olmasına önem veriyordu.¹⁰ Yine Hirak topluluğuna atadığı naibi İbrahim’i kendisine bağlı, güvenilir, adil, metin ve zengin ile fakir arasında ayrımcılık yapmayan biri olarak tanıtıyor ve ona tabi olmalarını istiyordu.¹¹ “Yöneticilere düşen halkın işlerini nizam gereğince çözmektir, yoksa zorla ve kaba güçle değil”¹² sözüyle yöneticilerin nizamla bağlı kalmalarını istiyordu. Bununla birlikte onları teftiş sistemi de kurmuştu. Naibleri müfettişler ile kontrol ettiriyordu. Bu konuya dair naiblere gönderdiği mektupta şöyle diyordu: “Mesele şu ki; geçen yıl size, durumunuza ve hareketlerinize bakması, teftiş etmesi için ve vilayetleriniz arasındaki çalışmaları araştırması için bazı zamanlar size güvenilir elçiler göndereceğimize dair söz vermiştik. Şimdi bu iş için güvenilir muttaki kardeşimiz Talha’yı gönderiyoruz. Onu dinleyiniz, ona boyun eğiniz ve vaaz ve nasihatini kabul ediniz. Dünya hayatı sizi gururlandırmasın! Gerçekten dünya hayatı çok hızlı tükenmekte ve bozulup gitmektedir.”¹³ Âlimlerin emri bi’l-maruf ve nehy-i ani’l-münker/iyiği emretme ve kötülükten sakındırma hususunda çalışmasını istiyordu.¹⁴ İstihbaratı büyük bir iş olarak tavsif ediyordu. Bir davete icabet edip etmeme hususunda kararsız kalması sebebiyle davet edenler hakkında istihbarat toplanmasını emrediyordu.¹⁵ Bu konudaki hassasiyeti, darülharpte olanların haberlerinin iyice dinlenmesi talimatından anlaşılmaktadır.¹⁶

Şâmil aynı zamanda ilim ve irfan sahibi idi. Ona şeyh denmesinin sebebi Nakşibendi tarikatından şeyhlik icazetine sahip olması idi. Bununla birlikte o pratikte ne müderrislik ne de şeyhlik yaptı. Çünkü

Şâmil daha çocukluk yıllarından itibaren savaş ortamında yetişti, gençliğinde cepheelerde yer aldı ve olgunluk yaşında ise imam, yani devlet başkanı oldu. Al-Kadarî’nin verdiği bilgilere bakacak olursak O, “Halk arasında şer’î akaidi yerleştirdikten sonra Nakşibendi Tarikatı’nın düzenli ve kurallara uygun olarak yürütülmesi için de çaba sarf etti. Dağıstan’daki çeşitli yönetim gruplarını şeriat ve tarikat yolunda yekvücut eyledi.”¹⁷

İmam Şâmil’in mücadelesi kökleri itibarıyla İmam Mansur’la başlayan gazavât hareketine dayanmakta idi. İmam Mansur’u ortaya çıkaran gaye ne ise, İmam Gazi Muhammed’i bayrak açmaya sevk eden amaç ne ise, İmam Hamzat’ı beyliği bırakıp gazaya sevk eden emel ne ise İmam Şâmil’i bağımsızlık için devletleşmeye götüren hedef de aynı idi. Şâmil, Hz. Ömer zamanındaki fetihlerle İslâmı tanıyan Kuzey Kafkasya’nın Dağıstan bölgesinden başlayarak Çerkesya’ya uzanan topraklarda bağımsız bir devlet kurmuştu. O, Allah’ın nusratıyla Rus işgalinin son bulacağını ve hürriyetine düşkün Kafkasların kendi iradelerine sahip olarak Hazar’dan Karadeniz’e uzanan kadim topraklarında bağımsız olarak yaşayacaklarına inanıyordu. Bu düşünce ile uzun yıllar gaza eden Şâmil, 1853’te çıkan Kırım Savaşı sebebiyle Rusların ülkele-

⁹ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 111.

¹⁰ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 116.

¹¹ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 182.

¹² DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 127.

¹³ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 162.

¹⁴ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 132-133.

¹⁵ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 134.

¹⁶ DAM-RBA, Şeyh Şâmil’in 100 Mektubu, s. 150.

¹⁷ Hasan al Kadarî, Âsâr-ı Dağıstan, s. 121.

rinden çıkarılması noktasında iyice umutlanmıştı. Şâmil, 13 Aralık 1853 tarihli mektubunda, Osmanlı Devleti'nin zor durumda kaldığı için barış isteğinde bulunan Rusya'ya inanamamasını istiyor ve o taraftan sizler, bu taraftan bizler kendilerini ortalığa alıp Kafkasya'dan kovarız, inancını ve iradesini ortaya koyuyordu.¹⁸

Şâmil, bu umutla 1853-1856 arasında mücadeleyi hızlandırdı ve önemli başarılar kazandı. Ancak Kafkasya'nın Rus işgalinden kurtarılması noktasındaki heyecanlı bekleyiş 1856 Paris Antlaşması'nın savaşa taraf devletler tarafından imzalanması ve bu antlaşmaya Şâmil liderliğindeki Kuzey Kafkasya'nın dâhil edilmemesi hayal kırıklığına sebep oldu. Şâmil'in vekili sıfatıyla kayınpederi Şeyh Cemaleddin Efendi tarafından Sultan Abdülmecid Han ve devrin sadrazamına gönderilen iki ayrı Arapça mektupta hem Şâmil'in gayesi hem bu gayenin gerçekleşmemesinin sebebi ve yaşanan hayal kırıklığı açıkça ifade edilmektedir. Seyyid Cemâleddin Efendi bu mektubunda, Osmanlı askerlerinin gelmesini bekleyip birlikte Allah'ın dinini yüceltmek için Rusya ile savaş ve cihad hazırlıkları yapmayı ve buna dair çıkacak fermanın gereğini yapmayı beklerken barış yapılmasına karar verildiğini; kendilerinin bu barışa dâhil edilmediğini ve unutulmuş olmalarına hayret ettiğini, bundan dolayı son derece üzüntü duyarak gayretlerinin kırıldığını ve buna rağmen *"İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn"* demekten başka tesellileri kalmadığını ve başka çareleri olmadığı için savaşa devam ederek Rus saldırılarını püskürttüklerini belirtmişti.¹⁹ Seyyid Cemaleddin en-Nakşibendi'nin padişah ve Osmanlı Hükümeti'ne gönderdiği iki arizada belirttiği isteklerine izin verilmesinin kabul edilemeyeceği ve adı geçen zatın İstanbul'a gelen oğlu Abdüllatif Efendi'ye güzel-

ce cevap verilerek hoş ve memnun olarak geldiği yere iadesine dair 27 Şaban 1274/ 12 Nisan 1858 tarihli Sadaret tezkiresi çıkmıştır.²⁰

Paris Antlaşması ile bozulan denge üzerine Şâmil, bağımsızlık amacına ulaşamadı. Hatta 1859'da esir düştü ve vatanından ayrı kaldı. Bu üzüntü verici duruma rağmen O, her halde Allah'a teslim olmuş bir zat olduğundan bu durumu da takdir-i ilahiye bağlıyor ve esarette iken Muhammed Emin'e gönderdiği mektupta şöyle diyordu: "Mesele şu ki Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdiriyle düşmanların ellerine esir düştüm. Mukadder olan değiştirilemez ve bundan sakınmak da kaderi etkilemez."²¹

Esarette iken Şâmil'in bir tek isteği kalmıştı artık, o da hac vazifesini yerine getirmekti. Esaretten kurtulduktan sonra bu niyetle önce İstanbul'a gelen Şâmil, bir süre sonra Hicaz'a gitmiş ve hac vazifesini eda ettikten sonra Medine'de son nefesini vermiştir. Mübarek naşı Medine'de Cennetü'l-Bakî'ye defnedilmiştir. İmam Şâmil'in esaretten kurtulduktan sonra önce İstanbul'a gelip oradan Hicaz'a gitmesi ve Medine'de yerleşip orada vefat etmesi Müslümanlara bir mesaj vermekteydi. O, bu yolculuğuyla Müslümanların Resûlullah'ın manevi mirası, yani İslâm kardeşliği şuuruyla hareket edilmesi gerektiğini göstermiş olmaktaydı. Ne kadar zor şartlar olsa da Allah'ın dinini yüceltmek için mücadele edilmeliydi. Nitekim dönemin Müslümanları onu her uğradığı yerde saygıyla karşılıyordu. Bunun sebebi Müslümanların toprak kayıpları ile birlikte kültürel olarak da Hristiyan dünyanın tahakkümü altına girmeye başlamasından doğan hoşnutsuzluktan diyebiliriz. Dünya Müslümanları zalimlere haddini bildirecek bir lider arıyordu ki Şâmil'de bu ruhu hissediyorlardı.

Şâmil'in mücadelesinin hepimize örnek olması niyazıyla kendisini rahmet ve mağfiretle anıyoruz.

¹⁸ BOA. İ. DH. 304/19277-1.

¹⁹ Şeyh Şâmil Efendi'nin vekili, Dağıstan ahalisinin müridi ve Nakşibendî tarikatından Seyyid Cemâleddin Efendi imzasıyla 1 Rebiülevvel 1274/20 Ekim 1857 tarihli Sultan Abdülmecid Han'a yazılan Arapça mektubun (BOA. HR. MKT. 234/64-7) tercümesini (BOA. HR. MKT. 234/64-2) daha önce yayınlamıştık. Bkz. Mustafa Özsaray, Kuzey Kafkasya İmamı Şeyh Şâmil, Kafkas Vakfı Yayınları, İstanbul 2021, s. 54.

²⁰ BOA. HR. MKT. 234/64-1.

²¹ DAM-RBA, Şeyh Şâmil'in 100 Mektubu, s. 291.

Semantik Asimilasyon

Şehnaz FINDIK

Müslüman, gerek kavramsal gerek ampirik açıdan çağdaş dünyaya ve onun semantik varlığına karşı çıkan bir makale yazmak istediğinde kendi düşünce geleneğini ortaya koymanın gerekliliğini okuyucuya açıklamak durumundadır. İşte bu noktada kuramsal itaatin değişmezliğini ve ayırıcı parçanın bütüne galebe çalmasını reddetmenin ilk adımı, altında durduğumuz gök kubbe ile yaptığımız sözleşmeyi okuyucuya hatırlatmaktır. Buna göre Müslüman, bilişsel becerilerini kazandığı andan itibaren eşyayı anlamak için “ne?” sorusunu sormakla mükellef olan ve semantik özerkliğін hayatlığını savunan çağlar üstü bir vazifeye taliptir.

Dünyayı anlamlandırmanın meşakkatli bir eylem olduğu ve bu eylemin aklın sınırlarında yüzmekle samimi bir ilişkisi olduğu hakikattir. Müslüman her neyi sorgularsa sorgulasın akliselimin hudutlarından ayrılmadan, varoluşun Tanrı’dan başlayan ve uhrevi-beşeri varlıklara uzanan hikâyesini kendi özünden anlar. Tasavvur etmek için tahayyül bakiyesini zorlar ve ortaya koyduğu deruni manayı hiçbir merceğin ulaşamadığı sonsuz bir sadelikle harmanlar. Sahi, Müslümandaki bu mana arayışı onu diğer insan teklerinden ayıran bir vasıf olarak telakki edilebilir mi? Cevabımız evetse, bu vasfın gerektirdiği mesuliyet ve temsil bilincinin, şeylerin hakikatini yeniden formüle etmede birer anahtar olacağını görmek gerekir. Öyle ki Müslüman, vardığı sonucun ne kadar cılız olduğuna aldırma- dan, içine doğduğu çağda insan ruhunun hangi mezbahada boğazlandığını ancak mesuliyet ve temsil yoluyla idrak edebilir.

Müslümanın kavramlarına sahip çıkma ve yeni kavramlar üretme mesuliyeti bir zaman sonra kendi kavramlarını temsil etme ödevi ile buluşmak zorundadır. Bu anlamda Müslüman, evvelce J. J. Rousseau’nun Avrupalıları ikaz ettiği iki temel hususu yeniden ve kendisi için gündeme getirir: ruhu ve Tanrı’yı salt araçsallaşmış malzemelerle bir tutmadan kavramak ve bu kavrayışı maddeden medet ummadan sadece sevgi ve hakikat için yapmak. Esasen vahyin, içinde bulunduğu konjonktürle ilişkisini kendi benliği üze-

rinden anlamlandırmaya çalışan bir kimse için bu iki husus maddenin ve madde ötesinin meselesi olmaktan uzaktır. Belirli şartlarda Nurettin Topçu'nun "determinizm bilgisizliği" olarak gördüğü bu iki meselenin göz ardı edilmesi, kavramsal yapılanmayı zorlaştıran bir tutumdur. Müslüman, bu meşakkat içerisinde yeni bir Fazlurrahman yetiştirmenin organik temellerini atamaz ve Batılı kavram ve etiketlere meydan okumanın getirdiği mesuliyet ve temsil ödevini hakkıyla ifa edemez.

Müslümanlığın insanlığı rayına oturtma mesuliyeti, içinde yaşadığı "pornografik simülasyon evrenine"¹ karşın semavi kavramları aktarmadaki temsil gücünden gelir. Bu haliyle, Muhammed İkbal'e göre Müslüman'ın icra ettiği fiil, görünen maddi dünyanın hiçbir yerinde ne bir boşluk ne de bir kopukluk olmadığı gerçeğine mütemadiyen temas eder. Dolayısıyla boşluk ve kopukluğun olmadığı yerde hakikatlerin çarpıtılması; sansür ve cilalama yoluyla manipüle edilmesi bir semantik asimi-

lasyon doğurur. Bunun sonucunda insanoğlu, sabah 9 akşam 5'ci özgürlüğü (!) doruklarına kadar yaşamak için dünyanın farklı coğrafyalarındaki ırkına karşı ihanet içerisine girmekten kaçınmaz. Bu uğurda aklını ve ruhunu katledenler için uyandırılmaktan başka çare yoktur. Kendinden mahrum bırakılan insanın çağa mahkûm olmadaki heves ve iştiyakını enfüsî addedenlere karşı ancak Müslüman'ın âfâkî olanı temsil etmedeki ısrarı kurtarıcı olabilir.

Öte yandan Batılı ve seküler zeytgeist için Müslüman aklı, hala ilk günkü gibi, üretilen yeni din dışı kutsalların birer fazilet olarak sunulmasına engeldir. Hayatı, yaşamak külfetine karşı değerli kılan Müslüman aklı, İslam'ı yalnızca bir din olarak değil; bir düşünce, yaşamsal bir zorunluluk ve bir dünya görüşü olarak temsil etmenin peşindedir. Bu temsili günlük dile çevirdiğimizde Müslüman, sanatta, sporda, bilim ve teknikte, psiko-sosyal işleyişte ve kolektif bilincin ortaya koyduğu gelenek ve yaşam tarzlarının tamamında

Müslüman, bilişsel becerilerini kazandığı andan itibaren eşyayı anlamak için "ne?" sorusunu sormakla mükellef olan ve semantik özerkliğin hayatiliğini savunan çağlar üstü bir vazifeye taliptir.

¹ Kavram için bkz: Tahsin Görgün, "İlahi Sözün Gücü".

Kendinden mahrum bırakılan insanın çağa mahkûm olmadaki heves ve iştihakını enfûsî addedenlere karşı ancak Müslümanın âfâkî olanı temsil etmedeki ısrarı kurtarıcı olabilir.

dini sadece bir tapınma ve dua olmaktan öteye taşır. Haliyle Batılı semantik tarafından fazilet olarak nitelendirilen reziletler karşısında kavramsal mücadeleyi bırakmayan Müslüman aklının daima tehlikeli görülmesi kaçınılmazdır. Nitekim nesiller boyu aktarılan İslamiyet, bir vahdet müessesesi olarak, prensip ve kökleri itibarıyla hangi şekillerle karşılaşır karşılaşırsa, semantik asimilasyon karşısında mevzilenmiş bir kurtarıcı olmayı sürdürmüş ve sürdürmektedir.

Fakat kavramlarına ipotek konmuş Müslüman aklının, insanlığın hezeyanlarına karşı sözde akliselim duruşunun niteliğine de itiraz etmek gerekir. Cemil Meriç, bu itirazı “insanlığın kendisini imhası yahut gerçek manada insanlaşması” ayırımına giderek yapar. Bu öz eleştiri ile Müslümanca bir hareketin Batılı medeniyet tasvirlerinin kisvesinden kurtulması ve sahip olunan ihya mesuliyetinin de başka maksatlara tebdil edilmemesi anlayışı yeniden hâkim olur. Bilhassa şahsi eksikliklerimizi cemiyyetin aslındaki hastalıklar olarak sunmazdan evvel, semantik özerkliğin kafamızın içindeki seslere

dahi sirayet etmesinin ehemmiyeti kavranır.

İranlı şair Örfî-i Şîrâzî, Müslümanın şiddetli bir iştihakla sarılmadığı mesuliyet ve temsil şuuru-nun sebep olacağı netice hakkında şöyle haber verir:

“Şayet yüreğin serab ile aldanmamışsa anlayışının keskinliğiyle övünme,

Zira senin hayal görmekten âzâde olman, senin arzunun eksikliğindendir.”

Arzunun eksikliği, Müslümanların taklid ve re-aksiyonel tavrındaki kolaycılıktan kaynaklıdır. Elindeki külçe altını eritmekten aciz birine, vereceğiniz birkaç dirhem günü kurtardığından caziptir. Zira altını eritmek için zaman, mekân, bilgi ve hareket gerekir. Ancak İslam’ın yerli Jakobenlerinin her memlekette farklı tezahürlerini gördüğümüz yerel Bonapartizm sevdası ve mülk asabiyetinden öte gitmeyen siyasası, günü kurtaran bilginin taklidine sığınarak kavramsal üretimi yüz yıldan fazladır defansif bir çizgiye hapsetmiştir.

Peki, sahibi olduğu son mülkü olan “kavramları”na el konulmuş Müslüman’ın müesseselerini de

tıpkı akıllı gibi “Batılı” ve “millî” olacak şekilde ikiye ayırması ne vakit son bulur? İçtimaiyat ve hayvanat arasında bocalayan Batılı vicdanın yek vücûd atfettiği eşyanın tümüne karşı Müslüman bir başkaldırının organize edilmesi çok vakit alır mı? Bu soruya cevap verirken vakit yerine metot tayin eden Nakib el Attas, “dil ve aklın Batılı unsurlardan kurtarılması” operasyonu ile “seküler din” oluşumlarının yerini yeniden “medeniyet” organizasyonlarının almasına mümkün gözüyle bakar. Nitekim yüksek bir teyakkuz ve şuurla disiplinler olarak inşa ettiğimiz “umran” ve “medeniyet” mefkûreleri kronolojik ve sistematik bir kavramsal üretimin sonucudur. Bu manada Müslüman aklının, insanlığın kriz anlarında Endülüs kartını devreye sokabilecek müktesebata sahip olduğu ortadadır.

Peki, ya Batılıların semantik krizleri insanoğlunun yeni bir Müslüman Rönesans’ı için aradığı ortamı oluşturmuşsa? Zira insanlığı cinsiyetlerinden, milletlerinden, fıtratından, hayallerinden, vicdanından ve köklerinden uzaklaştırmanın sonuçlarıyla baş edemeyen Batı düşüncesinin zamana verdiği tahribatı, Müslüman aklının ortaya koyacağı semantik özerklik onarabilir. İnsanlığa yeniden insanlaşmanın; âdemliğin vasıflarına sahip çıkmanın ve şartlar ne olursa olsun sevgi ve hakikat bağının gözetilmesinin hatırlatılması için bu devşirilmişliğin son bulması gerekir. İz-zetbegoviç’in Batılı olmaktan çok Batıcı olan Müslüman devletler için bilhassa özgün bir Müslüman akıl tarifinde bulunması da bundandır. Bilim ve teknikteki söylem üstünlüğü ile Batılı akıl; pragmatist, se-

küler ve pozitivist sirkülasyonda insanlık için yaşatıcı ve kuşatıcı bir sistem üretemez. Zaten böyle bir amacı, davası ve ülküsü de yoktur. Öte yandan kendi kavramlarıyla ilimleri tasnif eden, özlük şuuru-na sahip olmakla insanlık mirasını koruyan Müslüman akıl, Kurtuba, Bağdat, Semerkand ve Kudüsleri birer medeniyet merkezi olarak tarihin yalnızca belirli bir safhası için değil, zamanın bütünündeki krizler için meydana getirmiştir.

Elhasıl, nükleer tehdit silinip giderken, modern dünyanın özellikle yeni kaygıları ve farklı mitleri güdüleyen başka türden bir asimilasyonu tetiklemesi, Müslüman aklının aradığı “dönüştürme” fırsatını yeniden ayağına getirmiş olabilir. Bütün bir biyosferi tehdit eden tuhaf formlar, varoluşsal anlamsızlığa sürükleyen psikolojik hastalıklar ve ruhi bunalımların getirdiği dağınıklık hissi, beklenen “Uzay Çağı”na değil yeni bir Orta Çağ’a girildiğinin işareti olabilir. Öyleyse Batının travmatik hafızasının aksine, ahlaki ve kavramsal bir inşa sürecinden geçmiş olan Müslüman akıl için iktisadi, idari ve ilmi fabrikaların yeniden kurulmasının vakti gelmiş demektir.

Müslüman, vardığı sonucun ne kadar cılız olduğuna aldırmadan, içine doğduğu çağda insan ruhunun hangi mezbahada boğazlandığını ancak mesuliyet ve temsil yoluyla idrak edebilir.

Japonya’da İslamiyet’in Tarihi

I Girizgâh

Sevde ÖZTÜRK

Doktora Öğrencisi, İbn Haldun
Üniversitesi

Şair Mehmet Akif Ersoy’un dostu, seyyah ve İslam Bilgini Abdurreşid İbrahim Efendi, “Uzakdoğu Seyahatleri ve Âlem-i İslam” isimli eseri ile 19. yüzyılda, Orta Asya ve Uzakdoğu’da İslamiyet ve Müslüman toplulukların durumu hakkında malumatlar veren nadide şahsiyetlerdendir. Abdurreşid İbrahim, ilk Japonya Seyahati sonrası Süleymaniye kürsüsünde Japonya izlenimlerini Osmanlı halkı ile de paylaşmıştır. Bu noktada, Japon toplumu-na ilişkin aktardıkları abartılı olarak görülse de Uzakdoğu’daki Müslüman topluluklar hakkında önemli bilgiler vermiştir. Bu toplulukların başında da Japon Müslüman topluluğu gelir. Abdurreşid İbrahim, Türklerin Japonya imajının kaynak noktasında yer alan öncü bir şahsiyettir. Bugün, Japonya’da İslamiyet’in ve Japon Müslümanların tarihi tıpkı diğer Uzakdoğulu toplulukların tarihi gibi pek çok araştırmacının dikkatinden kaçan bir mevzudur. İnsan ve medeniyetin bir bütünlük istediği gibi uzak coğrafyalarda ortak değerleri paylaştığımız paydaşlarımız da bu bütünlükte bilinmek istemektedir. Abdurreşid İbrahim Efendi gibi bulunduğu zamanın ve mekanın şahitliğini yapan gözde bir şahsiyetin aktardıkları, Japonya gibi bilinmeyen bir coğrafyadan önemli bilgilere ulaşmamıza katkı sağlamıştır. Bu yazı serisi ile siz kıymetli okuyucularımıza İslamiyet’in Japonya’daki tarihini ve Abdurreşid İbrahim Efendi’nin hayatını ve Japonya’da İslamiyet’e olan katkısını anlatabilmeyi ümit ediyoruz.

İslamiyet’in Japonya’ya Gelişi

Japonlar, bir din olarak İslam dini ile 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde tanışmıştır. Bu tarihten önce seyahatler veya istisnai ilişkiler dışında tarihi belgelerde Müslümanların Japonya’ya yönelik faaliyetlerinin bulunduğu na dair bir bilgi elimizde bulunmamaktadır.¹ 19. yüzyılda Meiji döneminde Japonlar, İslam dini ile bir Batı dini düşüncesi çerçevesinde tanışmıştır. Özellikle 1877 yılında İslam peygamberinin hayatının Japonca’ya tercüme

¹ Yuzo Nagata, Japonya (Japonya-Osmanlı İlişkileri, Ülkede İslâm ve Şarkiyat Çalışmaları),DİA maddesi, yıl: 2001, cilt: 23, s. 574-576

edilmesi ile Japonların zihninde bir İslam imajının şekillenmeye başladığı bilinmektedir.²

Japonya'da İslamiyet ve Müslümanlar ile en yakın temasın ilk olarak Osmanlı-Japon münasebetlerinin bir sonucu gerçekleştiği belirtilmektedir. Özellikle Ertuğrul Firkateyni³ olayının Japon halkının zihinlerinde sevgi ve dostluk duygularını pekiştirdiği ve Müslüman algısına önemli derecede etki ettiği vurgulanmaktadır.⁴ Gemiden kurtulanlar ile birlikte İstanbul'a gelen Tojiro Yamada ve Şotara Noda adlı iki Japon'un İstanbul'da kaldığı ve burada Müslümanları tanıdıkları kaydedilmiştir. Daha sonra Müslüman olan bu iki isim, Japon tarihinde ilk Müslümanlar olarak kabul edilmektedir.⁵ Resmîyetle Osmanlı Devleti ile bir ilgisi bulunmasa da, Seyyah Abdurreşid İbrahim Efendi bu dönemde, Japonya'ya gitmiş ve Japonya'da İslam dininin tanınması adına pek çok faaliyet gerçekleştirmiştir. Abdurreşid İbrahim Efendi, ilk olarak 1908-09 yıllarında, daha sonra ise 1933-44 yılları arasında Japonya'ya seyahatler gerçekleştirmiştir. Yürüttüğü faaliyetler ve kurduğu temaslar dikkate alındığında

Abdurreşid İbrahim Efendi, Japonya'da İslamiyet'i yaymayı kendisine vazife edinmiş görülmektedir.⁶

Japonya'da bir İslam toplumunun oluşması, I. Dünya Savaşı ve 1917 Bolşevik İhtilali sırasında Rusya'dan kaçan Orta Asya ve Kafkas Türklerinin Japonya'ya yerleşmesiyle birlikte gerçekleşmiştir.⁷ Bolşevik devriminden kaçan Kazan ve Tatar Müslüman Türkler, Japonya'nın Tokyo, Kobe, Nagoya gibi şehirlerinde kümelenmişler ve küçük topluluklar oluşturmuşlardır. Japon halkı, bu topluluklar ile Müslümanları yakinen tanımışlardır. Bölgedeki Müslümanlar ile tanışan halktan bazılarının Müslüman olmasıyla Japon Müslümanların sayısı giderek artmıştır.⁸ Böylelikle, Japon Müslüman topluluğu oluşmaya başlamıştır.

1928 yılında Japonya'da Müslüman Vekilleri Kongresi düzenlenmesi, 1930 yılında Türk ve Müslüman Japon zenginlerinin katkılarıyla "Matbaa-i İslamiyye" isimli basımevinin kurulması ve "İslami Hakikat" adlı İslami bir gazetenin neşredilmesi de İslamiyet'in Japonlar arasında giderek yayılmasında etkili olmuştur.⁹ 1935 yılında Ja-

Abdurreşid İbrahim Efendi gibi bulunduğu zamanın ve mekanın şahitliğini yapan gözde bir şahsiyetin aktardıkları, Japonya gibi bilinmeyen bir coğrafyadan önemli bilgilere ulaşmamıza katkı sağlamıştır.

² Lee- İlhan, s.76

³ Ertuğrul Firkateyni olayı, 1887 yılında Japon Prensi Komatsu'nun Osmanlı Hükümeti ile gerçekleştirdiği diplomatik ziyaret sonrası, II.Abdülhamid Han tarafından, 1890 yılında, iade-i ziyaret için Japonya'ya gönderilen Osmanlı gemisi ve mürettebatının Japonya dönüşü sırasında batması vakasıdır. Ertuğrul Gemisi mürettebatına yardımda bulunan Japon halkı ile Türk halkı ilk kez bu olayla dostluk bağlarını kuvvetlendirmiştir.

⁴ Lee- İlhan, s.76 İstanbul 1989, Cild: 2, Sayfa: 371-372. Daha fazla bilgi için bakınız: Ethem Ruhi Fiğlalı, İmam Ali, Ankara, 1996.

⁵ Nagata, s.575

⁶ Lee- İlhan, s.30-31

⁷ Dia maddesi Japonya s. 575

⁸ Lee- İlhan, s.77

⁹ Dia maddesi Japonya s.575: Lee- İlhan, s.85

Resmiyette Osmanlı Devleti ile bir ilgisi bulunmasa da, Seyyah Abdurreşid İbrahim Efendi bu dönemde, Japonya'ya gitmiş ve Japonya'da İslam dininin tanınması adına pek çok faaliyet gerçekleştirmiştir.

ponya tarihinde ilk defa Kobe Mes-cidi'nin açıldığı daha sonra Tokyo'da başta Abdurreşid İbrahim ve Kazan Türklerinin öncülüğünde çeşitli Müslüman grupların katkısıyla 1938 yılında Tokyo Camii'nin inşa edildiği bilinmektedir.¹⁰ Bu gelişmelerle birlikte Japon Müslüman topluluğu genişlemeye devam etmiştir. Japon Müslümanlar, 1953'te Sadık İmaizumi önderliğinde, ilk resmi Japon Müslüman topluluğu olarak kabul edilen ve altmış beş üyeden oluşan "Japon Müslüman Birliği"ni kurmuştur. Dünya genelinde ve Japonya'da değişen şartlar nedeniyle Japon ilim adamlarının dikkatini İslam âlemine de yönelttiği bilinmektedir.¹¹ Bu ilgi, dünya tarihi ve dinler araştırmaları sırasında yapılan ilk Kur'an-ı Kerim tercümesinden anlaşılmaktadır. İlk kez Müslüman olmayan biri tarafından Japoncaya tercüme edilen Kur'an'ın daha sonra pek çok kez Japon diline tercüme edildiği ifade edilmektedir. İngilizceden yapılan bu tercümenin çeşitli Budist terimler ve Hristiyan kavramlara dayanarak gerçekleştirildiği bilinmektedir.¹² İkinci bir tercümenin aralarında bir Müslümanın da bulunduğu üç kişilik bir heyet tarafından gerçekleştirildiği, üçüncü tercümenin ise Skumei

Okawa isimli bir ilim adamı tarafından yapıldığı belirtilmektedir. İzutsu Toshihiko tarafında yapılan dördüncü tercüme ise en tanınmış mealler arasındadır. Daha sonra 1970' te bir başka tercüme Yasunari Ban ve Osamu İkedâ tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak 1972'de Hacı Ömer Mita'nın yaptığı tercüme tek başına bir Müslüman Japon'un gerçekleştirdiği ilk tercüme olma özelliğini taşımaktadır.¹³

Japonya'nın İslam dünyası ile bir başka etkileşimi ise II. Dünya Savaşı sırasında gerçekleşmiştir. Japonların Doğu Asya'daki yayılma politikası nedeniyle Güneydoğu Asyalı Müslümanlar ile karşılaşmaları onların Müslümanlar ile olan münasebetlerini arttırmıştır.¹⁴ Japon hükümetinin yayılma politikasının bir parçası olarak gittiği Müslüman bölgelere iyi niyet heyetleri gönderdiği, Müslümanların gelenekleri ve İslamiyet hakkında çeşitli araştırma programları düzenlediği bilinmektedir. Bu vesile ile İslamiyet'i

¹⁰ Lee- İlhan, s.86

¹¹ Nagata, sf.575

¹² Lee- İlhan, s.100-05

¹³ Nagata, s.575

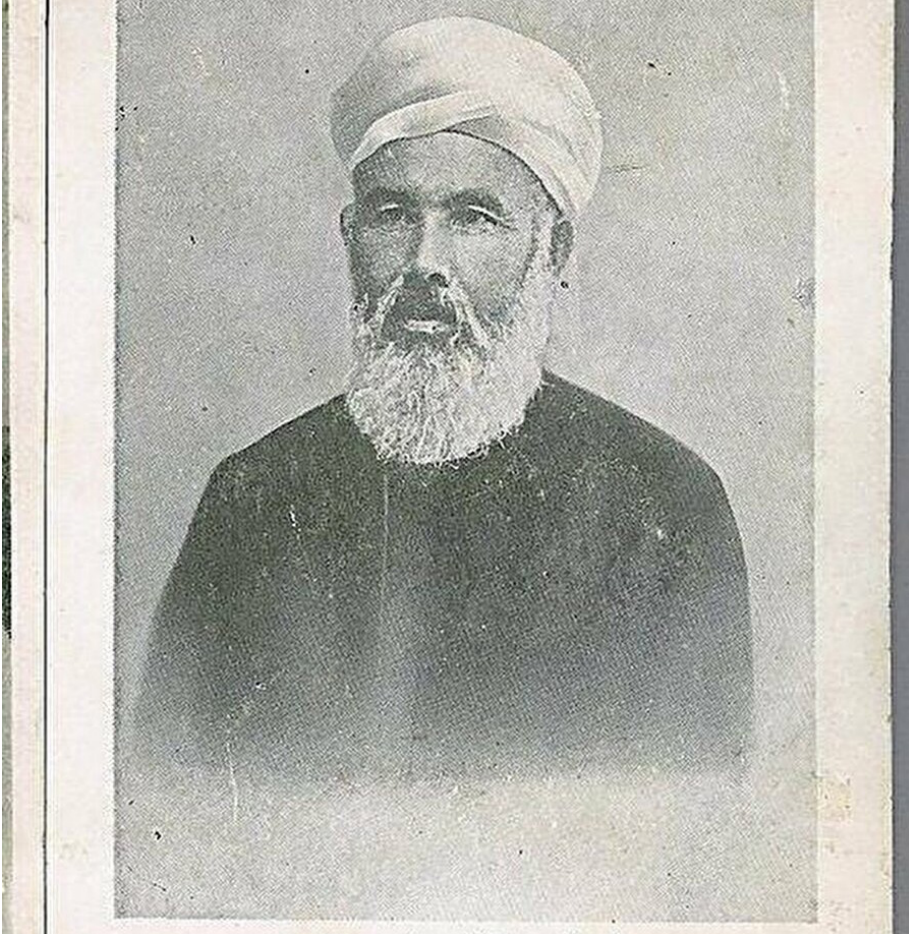
¹⁴ Nagata, s.575

benimseyen Japonlar olmuştur.¹⁵ Ancak Japon hükümetinin Müslüman topluluklara yaklaşımının tam olarak İslamiyet'e ve Müslümanlara duyulan merak nedeniyle değil stratejik sebeplere dayanması sebebiyle bu araştırmaların canlılığını yitirmiştir.¹⁶

Japonların dikkatini İslam'a yeniden yönelten bir diğer olay ise 1973'lerde yaşanan petrol krizidir. O dönem yayınlanan gazeteler, Radyo ve TV haberleri, Ortadoğu ve İslam'a dair merakı arttırmıştır.¹⁷ Bilhassa Arap ülkeleriyle sıkılaşan irtibatların akademik ve kültürel gelişmeleri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu nedenle halkın İslam hakkında daha çok bilgi sahibi olmuş ve pek çok kişi bu vesileyle Müslüman olmuştur.¹⁸ Günümüzde Japonya'da yaklaşık 100.000 Müslüman yaşamaktadır.

Bunların 10.000 kadarının Japon, kalanının farklı milletlerden oluştuğu düşünülmektedir.¹⁹ Japon Müslümanların sayısının yavaş yavaş da olsa artmaktadır. Japon halkının İslamiyet'e merak duyması ve benimsemesinde özellikle bazı öncü şahsiyetler son derece etkili olmuştur. Nitekim Uzakdoğu seyyahı Abdürreşid İbrahim Efendi de bunlardan biridir. Abdürreşid İbrahim Efendi gibi bir asra yakın ömrünü Japonya'nın İslamlaşmasına adanmış bir ismi tanımak ve onun çalışmalarını bilmek Japonya'da İslamiyet'in tarihini keşfetmek adına son derece büyük önem arz etmektedir. İki bölümlük bu yazı serisinin ikincisinde Abdurreşid İbrahim'in Hayatı ve Japonya Seyahati ile bu kıymetli şahsın Japonya'da bıraktığı izleri siz değerli okuyucularımızla buluşturacağız.

Japon Müslümanlar, 1953'te Sadık İmaizumi önderliğinde, ilk resmi Japon Müslüman topluluğu olarak kabul edilen ve altmış beş üyeden oluşan "Japon Müslüman Birliği"ni kurmuştur.

¹⁵ Lee- İlhan , s.78

¹⁶ Nagata, s.575

¹⁷ Lee- İlhan, s.79-80

¹⁸ Nagata, s. 575 ¹⁹ <http://www.pewforum.org/2011/01/27/table-muslim-population-by-country/>

Son Balkanlı: İşkodra

Rıdvan CANIM

Prof. Dr., Trakya Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

*Kaleden kaleye şahin uçurdum
Âh ile vâh ile ömrü geçirdim*

İşkodra, bir zamanlar Osmanlı'nın Rumeli toprağındaki önemli şehirleri arasında idi. O kadar çok ismi var ki İşkodra'nın... Şehri ele geçiren herkes kendince bir isim vermiş olmalı bu kente. Skutari, Skadar, Shkoder, Scadar, İskenderiye ve nihayet İşkodra... Bölgenin en eski kentlerinden biri. Bir tarih şehri yani... Aynı zamanda bir göl şehri... Osmanlı'nın Balkanlar'daki sayılı kale şehirlerinden ve sancak merkezlerinden birisiymiş zamanında.

İşkodra'nın İslâm öncesi uzun tarihine girmeye niyetim yok. Ama İşkodra'nın Osmanlı ile buluşması oldukça ilginçtir. Şöyle ki; tarihler 1393'ü gösterdiğinde şehir, Osmanlı ordularının komutanı Kavala Şahin Paşa tarafından fethedilir. Ne var ki bu beraberlik uzun sürmez. Üç yıl gibi kısa bir süre sonra İşkodra, George Stratsimirovic tarafından Venediklilere satılır. Evet, yanlış okumadınız, şehir satılır. Böylece şehri yeniden ele geçiren Venedikliler 1479 yılına kadar burada otururlar. Ta ki zor fetihlerin büyük kumandanı Fatih Sultan Mehmed, İşkodra'yı bir daha terk etmemek üzere alınca-ya kadar.

İkinci Bayezid'in İşkodra Kalesi'nde inşa ettirdiği camiden bugün geriye bir enkaz kalmış da olsa, tarihe tanıklığını sürdürüyor. İşte bu caminin inşasıyla başlayan Osmanlı asırları, İşkodra'nın her bakımdan en mamur yılları olmuş. Osmanlı kronikleri bu şehrin tarihine dair bilgileri naklederken "Ulama Bey" diye birinden söz ederler. Aslen Tekelü Türkmenlerinden olup bir zamanlar Safeviler'in de Azerbaycan valiliğini yapmış. Sonradan ne olmuşsa olmuş, Osmanlı'ya sığınmış ve İrakeyn Seferi'nden sonra Kanuni tarafından İşkodra'ya vali olarak gönderilmiş. Ulama Bey'in İşkodra'ya kazandırdığı İslam eserleri şehrin çehresini önemli ölçüde değiştirmiş.

Üstad Evliya Çelebi, 17.asırda uğradığı İşkodra'dan "on beş mahallesi ile 1800 haneden ibaret orta halli bir şehir" olarak söz eder. Şehirde on bir caminin bulunduğunu söyleyerek bunlardan sadece II. Bayezid, Hüseyin Bey ve Kara Hasan Camilerinin adını zikreder. İşkodra'nın özellikle 18.asırdan itibaren hızla geliştiği görülür. Bunun en görünür sebebi Buşatlı ailesidir. Buşatlı sülâlesi, Osmanlı ismiyle bir araya geldiğinde İşkodra için çok şeyler söylüyor. Yaklaşık 80 yıl boyunca, Osmanlı adına bu ailenin fertleri idare etmiş İşkodra'yı. Hatta bu vesayeti o kadar benimsemişler ki burada bir saltanatlarını ilan etmedikleri kalmış! Devrin Osmanlı yönetimi durumdan rahatsız olunca da bir sürü sorun çıkarmışlar. Tıpkı Tepedelenli Ali Paşa gibi... Ama yine de İşkodra'ya yönetimleri süresince önemli hizmetler yapmışlar. Meselâ şu anda İşkodra'nın en büyük camii, eski İşkodra'nın kurulduğu Drin nehri kenarında, Buşatlı Mehmed Paşa tarafından 18. asırda yaptırılmış.

Bu güzel esere halk arasında Kurşunlu veya Plumb Camii deniliyor. Şimdi ise taşkınlarıyla zaman zaman bölgeyi sular altında bırakan Drin nehrinin insafına terk edilmiş. Bir zaman kapalı kalmış, sonra lokanta olarak hizmet vermiş (!), hatta kapalı spor salonu olarak kullanılmış. Balkanların en muhteşem eserlerinden biri olan Buşatlı Mehmed Paşa Camii, bugün yıkılmış minaresiyle, kapısına vurulan kilitle, ne zaman açılacağı bilinmeyen vakitlerde ziyaretçilerini bekliyor. Melül ve mahzun olarak... Enver Hoca, devrim adına devirdiği bu çamların hesabını nasıl verir bilinmez! Yok edilen yüzlerce cami ve medrese, han, hamam, imaret ve mescidlerle bütün bir tarih mirasının canına okumuş ve gitmiş.

Yolu 18.asırlarda İşkodra'ya düşen seyyahlar, şehirde Tophane, Terzihan ve Tabaki adını taşıyan üç semtin bulunduğunu söylüyor. Bu bilgilerden İşkodra Kalesi'nde aynı dönemde iki cami ile 150 hane kadar Müslüman halkın yaşadığını da öğreniyoruz. Şimdi yeller eser ol saltanatın yerinde. O muhteşem İşkodra Kalesi'nin dört bir tarafını döne döne geziyoruz. Ancak şimdi bir şeye hayıflanmıyor değilim. Keşke o kalede tıpkı üstad Evliya Çelebi'nin yaptığı gibi ben de şöyle ellerimi arkaya bağlayıp ama illâki "germe adımla" kaleyi kuzeyden güneye, doğudan batıya niye arşınlamadım ki sanki! Evet, neyse. Şimdi İşkodra Kalesi'nde ezanlar

İşkodra'nın İslâm öncesi uzun tarihine girmeye niyetim yok. Ama İşkodra'nın Osmanlı ile buluşması oldukça ilginçtir. Şöyle ki; tarihler 1393'ü gösterdiğinde şehir, Osmanlı ordularının komutanı Kavala Şahin Paşa tarafından fethedilir.

Üstad Evliya Çelebi, 17.asırda uğradığı İskodra'dan "on beş mahallesi ile 1800 haneden ibaret orta halli bir şehir" olarak söz eder. Şehirde on bir caminin bulunduğunu söyleyerek bunlardan sadece II. Bayezid, Hüseyin Bey ve Kara Hasan Camilerinin adını zikreder.

susmuş ama çanlar çalmaya devam ediyor!

İşkodra, Osmanlı asırları boyunca kültürümüze kazandırdığı alim, şair ve sanatkarları ile önemli bir şehir olmuş. Klâsik şiirimizin o devirlerdeki ustalarından İşkodralı Bâlî Çelebi ve Ahmedî, Sa'diyye tarikâtının Âciziyye kolunun kurucusu olarak bilinen Süleyman Efendi, yine Buşatlı ailesine mensup vezirlerden İbrahim Sıdkı Bey, Mahmud Hamdi Efendi ve İsmail Zihni Bey bu isimler arasında yer alır.

İşkodra'da çok sayıda medrese, cami ve kütüphane yapılmasına vesile olan yine aynı aileden Rumeli Valisi İbrahim Halili Paşa da unutulmayanlardan. Yine Osmanlı'nın unutulmaz valilerinden, âlim, şâir, beş dil bilen bir Mevlevî dervîşi olan Hasan Hakkı Paşa, İşkodralı'dır. Ali Emirî Efendi'yi hepiniz bilirsiniz! Bir kitap tutkunu idi O. Bir kütüphane sahibi meşhur Ali Emirî Efendi, 1896 yılında Erzurum Defterdarı iken Yanya ve İşkodra vilayetleri mâlî işler müfettişliğine tayin olunur. İşkodra'ya dair anılarını anlatırken der ki: "Bu havâlinin ahâlisini pek zeki, muktedir, devlet-i âliyyeye sâdık ve mert adamlar gördüm. Babalarının ve dedelerinin içinde belîğ, hatta divan sâhibi şâirler bulunduğunu söylediler ve bazılarının şiirlerinden, tercüme-i ahvâlinde bahsettiler. Beyan ettikleri şâirlerin isimlerini yazdım, tercüme-i hallerini ve şiirlerini kendilerinden istedim. Bana bir hayli Osmanlı şâirlerinin ismini zabt ettirdikleri gibi, divanlarını ve mecmualarını getirmeye başladılar. Benim böyle bir kitap yazmakta olduğum İşkodra'da yayılınca gariptir ki, bazı okuma yazma bilmeyenler bile müracaat ederek; 'Efendim, benim dedem şâir imiş, işte kitabı, alıp okuyunuz, benim dedemi de rahmete vesile olması için kaydediniz.' dediler. Odam bir kütüphane şeklini aldı. Bir aydan fazla durama-

yacağım için gece gündüz çalışmaya başladım. Bazen aramızda tuhaf bir ihtilaf zuhûr ederdi. Şöyle ki; onlar getirdikleri kitapları, 'Efendim, alınız sizin olsun, iade etmeyiniz, bizde suretleri vardır.' derlerdi. Ben ise, 'Teşekkür ederim, bir kıymet takdir ediniz de, öyle alayım.' derdim. Lâkin âlicenap adamlar oldukları için, satmaya tenezzül etmiyorlardı. Ben ise parasız bir şey almamak gibi, edindiğim mesleğimi bozmak istemiyordum. Elhâsıl para kabul ettirmek hiçbir şekilde mümkün olmadı."

Zamanla bir ilim, kültür ve sanat şehri olan İşkodra, bugün yeniden eski kimliğini kazanma çabaları içinde görülüyor. Hristiyan Batı

dünyası, İşkodra'yı yeni bir "Vatikan" yapma peşinde. Para ise para, yatırımsa yatırım, din adamı ise din adamı... Yeter ki Arnavutlar istesin! Tabii Türkiye'den de özel müteşebbislerin gayretleri var. Özel okullar açılmış. Meselâ Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı tarafından İşkodra'da açılan kız ve erkek liselerinde yüzlerce öğrenci eğitim görüyor bugün. Velhasıl İşkodra, dinler mücadelesinin sıcaklığını yaşayan bir şehir. Ebubekir Camii, Kiraz Camii, Şeyh Şamiye Medresesi ve etnografya müzesi gezilmesi, görülmesi gereken yerler İşkodra'da. Geçen asrın sonlarında inşa edilmiş ve baştanbaşa taştan evlerden ibaret İşkodra'nın eski sokaklarında kaybolun hatta. Korkmayın! Bu eski evler arasında kendi tarihinizden izler bulacaksınız.

Bu şehrin Osmanlı'dan kopuş sürecinde burada yaşanmış hazin

bir olay ve unutulmaz bir isim var ki, onu anmadan geçemem. Bugün İşkodra ile bütünleşmiş bir isimdir O... Nasıl Şükrü Paşa Edirne’de, Gazi Osman Paşa Plevne’de, Fahrettin Paşa Medine’de ve Esat Bülkat Paşa Yanya’da tarihin en muhteşem savunmaları ile birlikte anılırsa işte öylece “Hasan Rıza Paşa” ismi de İşkodra’da anıtlanmış. Peki, kimdir bu meçhul kahraman?

Efendim, Hasan Rıza Paşa, Balkan Harbi’nde İşkodra’yı Sırp ve Karadağ ordularına karşı aylar süren kuşatma sırasında kahramanca savunan ve dünya tarihinde şehir savunmalarının en muhteşem destanını yazan kumandanımızdır. Bir Osmanlı Paşasıdır. Aslen Kastamonu’nun Tosya ilçesindendir. 1871 doğumludur. Babası da kendi gibi bir paşadır. Bağdat ve Kastamonu valilikleri yapmıştır.

Hasan Rıza Paşa, 1911 yılında 24. İşkodra Nizamiye Fırka kumandanlığına atanmış ve 1912 yılında İşkodra valisi olmuştur. Ne yazık ki aynı yıl başlayan Balkan savaşı bütün Rumeli’ni Osmanlı’nın elinden alıp götürürken, İşkodra Hasan Rıza Paşa ile son anına kadar dişile tırnağıyla direnmiştir. Hatta mirlivalığa terfi ettirildiğini bile kuşatma altındaki İşkodra’da öğrenememiştir.

Ve bu büyük asker, 1913 yılının 30 Ocak gecesi bir suikastla, kallesçe şehid edilmiştir. Olayın altından Esat Toptani adında biri çıkar. Cenazesine binlerce İşkodralı katılır. O artık İşkodra’nın unutulmaz sembollerindendir. Aradan yıllar geçer ve 1996 yılında dönemin Arnavutluk Cumhurbaşkanı Sali Berişha, büyük bir vefa örneği göstererek bu büyük askere birinci derece kahramanlık madalyası verir. Türkiye Cumhuriyeti Tiran Büyükelçiliği Askerî Ataşeliğimiz tarafından da İşkodra kahramanı Hasan Rıza Paşa’nın hatırasını ölümsüzleştirmek üzere restore ettirilir. Hasan Rıza

Paşa’nın naaşı 2006 yılında şehir merkezindeki anıtlar parkına nakledilir. Anıt mezar, Türkiye Genel Kurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı tarafından gönderilen heyetlerin de katılımları ve İşkodra Belediyesi’nin de büyük yardımlarıyla, Türk ve Arnavut halklarının kardeşliğini simgelemek üzere 2007 yılında açılır.

Şimdi Hasan Rıza Paşa adına İşkodra’da Türk-Arnavut dernekleri kurulmuş, ismi caddelere verilmiş, adına okullar açılmış. Biz de diyoruz ki, Osmanlı’nın Rumeli uğruna verdiği bu son şehidin rûhu şâd olsun...

Son Balkanlı “İşkodra”dan ayrılma zamanı geldi. Ama ayrılmadan önce bölgenin ilginç yapılarından Mes Köprüsü’nü de görmelisiniz dediler. Ve gerçekten görülmeye değer bu köprüyü de gördük İşkodra’da. Size de hararetle tavsiye ederim. İşkodra görülmeli, hatta mümkünse yaşanmalıdır.

Balkan savaşı bütün Rumeli’ni Osmanlı’nın elinden alıp götürürken, İşkodra Hasan Rıza Paşa ile son anına kadar dişile tırnağıyla direnmiştir.

Gerçek Bir Sanatçı Tanıdık

Sabahattin KAYIŞ

Uzun boylu pardösülü yakışıklı bir adam geldi bugün ajansımıza. Güler yüzü hoş sohbetiyle, “sanki kırk yıldır tanışıyorduk gibiydik” demek için henüz gencim yaşı 26 daha. Ömer Gökalp tanıştırdı bizi bu arkadaşımız illüstratör, karikatür sanatçısı diye. Asır Ajansı kurduğumuz yıldır ve akabinde Asır Kitap Kulübü kuruldu. Yurdumuzun tüm illerine abonelik ve sipariş üzere kitap ve dergi yollanıyordu. Bu yolda “Pencere Dergisi”ni çıkardık. Kapak illüstrasyonunu her zaman Şafak yapardı. Dergi mizanpaj, pikaj, filme vs. baskıya hazırlık kısmı ile bizler ilgilenirdik. Asır Ajans çok kısıtlı maddi imkânlarıyla kitap, kaset (ki o zaman bant tiyatroları ve marşlar) dergi çıkararak bir boşluğu doldurmaya gayret ediyordu. Şafak bütün bu çalışmaları yaparken daha önce çeşitli yayın kurumlarındaki bilgi ve tecrübelerini bize aktarırdı. Gördüm ki Şafak’ı çok eksik tanımışız zaman içinde. Ben onun şair, bestekâr ve hatta arkeolog denilebilecek kadar arkeoloji bilgisine sahip olduğunu da gördüm. Sohbetlerimizde hep bizi şaşırtacak bir konu bulur, nerede ne zaman bu bilgileri edindiğini hiç bilemezdim. Zira sürekli çizerken görürdüm, zannımca geç saatlere kadar kitap okuyor bu adam diye fikir yürütürdüm. Oldukça sakın yapısına rağmen anlatmayı ve öğretmeyi çok severdi. Görsel hafızasına hayran olmamak mümkün değildi. Kendim de bir grafiker olarak çizim yeteneğine sahibim ancak ben gördüklerimi çizebilirim, oysa O’nda herhangi bir objeye bakmadan kağıda, tuale aktardıklarını sadece hayranlık ve şaşkınlıkla izlerdim.

Hepimizin idealleri vardır elbet. Şafak kardeşim çok iyi paralar kazandığı dünyaca ünlü büyük bir dergide çalışmaktayken (derginin adını zikretmeyeceğim) o dergiyi ideallerine ve inancına ters düştüğü için bıraktı ve bize geldi. Hakikaten neredeyse karın tokluğuna bizimle olmayı tercih etmesi tamamen ideallerinin hayatına yön verilmiş hikâyesinin başlangıcıydı sanki. Çok kısa bir zamanda hepimizin sevgisini, saygısını kazandı.

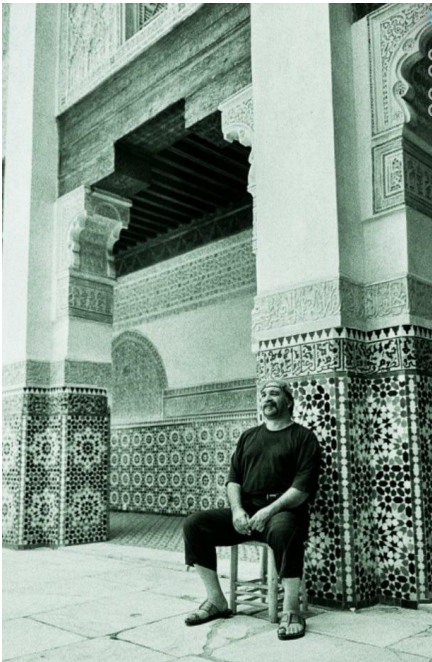
Çizgi film alanında bir atılım yapan ve kendi değerlerimizi anlatan ve sevdiren Elif Video ile tanıştı ve daha iyi imkânlarla çalışacak olması tek teslim olmuştu. İstemeyerek de olsa mesai arkadaşlığımız sona erdi. Sık sık Elif Video’da ziyaretine gider çalışmalarını izlerdim.

Şafak çok başarılı çizgi film çalışmalarına imza attı. Herkesin resim yapabileceğine tüm kalbiyle inanıyordu. Bunun için TRT de “Herkes Resim Yapabilir” adıyla eğitici kısa filmler yaptı. Son zamanlarda üzerinde çalıştığı, sayıların ebcet hesabına göre diziliş sırası ile bir tabloya yerleştirdiği desenlerin yan yana hızlı oynatılmasıyla animasyona dönüşen sırlı çalışmalar yaptı, atlar ve semazenler; bu çalışmaları “Bir Ressamın Sırları” adıyla TRT’de yayınlandı.

Öğretmeyi o kadar çok seviyordu ki, son zamanlarını geçirdiği hastane ortamında bile eşinin desteği ile canlı performanslar ile eğitici yayınlar yaptı. İyi bir eşin insanın yaşamında ne kadar önemli olduğunu da bu hastane ortamında bir kez daha öğrendik. Kendisini hastane ortamında dahi aylarca bir an yalnız bırakmayan eşine ve de ona dua ve zikirler ile destek olan kardeşlerimize selam olsun...

Ve bir tablo gibi, huzurla dinlenen bir şarkı gibi, bir haziran gecesi zikir ve dualar ile veda etti bize...

Mekânı cennet olsun.

Derviş Gönüllü Bir Şafak Tavkul Geçti Bu Dünyadan

Besim ELHAN

Bir Cuma günü yine Şafak dostumla bir aradaydık. Ama bu diğerlerinden farklı olarak, onun cenaze namazının kılındığı gündü. Hayatı gibi ölümü de namazı da güzel oldu Şafak dostumun. Hatta onun vesilesiyle o mescidin tarihinde ilk kez Cuma namazı kılındı. Yakınları ve dostlarından oluşan çok güzel, samimi bir cemaati vardı.

Hocamız hutbede “Ya eyyetühennefsül mutmainne...” diye başlayan âyeti okuduktan sonra:

“Kalbi kullukla mutmain olmuşlara Allah hitap ederek; ‘Hadi, dön, gel. Sen Rabbinden razısın değil mi? Ben de senden razıyım diyerek kullarının arasına dâhil edecek’ diyordu. Âdeta Şafak’ın yaşantısını ve ölümünü tarif ediyor, Şafak’a hitap ediyordu.”

İmanına şahidiz, hiç kimseden bir şey istememesine, hep vermesine de. Kırılma bile belli etmemesine, hatta kendisine kötülük yapanlara dahi güler yüzle ve iyilikle karşılık vermesine de şahidiz.

Bütün hayatı böyle geçti. Hiç dünya için biriktirmedi, hep dağıttı. İstisnasız herkese yardımcı olmaya çalıştı, lâkin hiç kimseden bir şey istemedi. Hatta hakkının bile peşine düşmedi. Tabii bu onun büyük fedakârlıklar yapması sonucunu doğuruyordu. Buna rağmen onun herhangi bir kimseye kırıldığını hatırlamıyorum.

Bu hasleti ona o kadar büyük bir kazanç sağlamış olmalıydı ki, 35 senelik dostluğumuzda onu bir kez bile şikâyet ederken duymadım. Çehresini hiç asık, yüzünü hiç ekşitmiş görmedim.

Son Cuma namazındaki cenazesinde de, hayatındaki gibi yüzü yine ter-temiz, güzel ve nurlu idi. Uğurlar olsun aziz dostum. Rabbim mekânını Firdevs-i Âlâ eylesin.

Çocukları Anlama Kılavuzu

Derviş ÇELEBİ

Zor bir işe daha kalkıştığımın farkındayım. Yazılarımı takip edenler bilir, daha önce Genç Düşünce dergisinde “Hanımları Anlama Kılavuzu” ve “Erkekleri Anlama Kılavuzu” adı altında iki denemem neşredilmiş idi. Adı üstünde bunlar deneme sevgili dostlar, yoksa bu başlıklarda kitap yazılsa yeridir. Ha, yazılınca mesele çözülmüş mü olur? Elbette hayır, makine mi ki bu “kılavuzu” olsun. Kaldı ki her insan ayrı bir dünyadır ve ayrıca her zamanın kendi ruhuna uygun farklı bir insan profili olsa gerektir. Peki, bizim derdimiz ne o zaman, bu çabamız dostlar alışverişte görsün, laf olsun beri gelsin, muhabbeti midir? Elbette bu da değil. İnsan olmanın getirdiği, kadın olmanın ya da erkek olmanın genetik, biyolojik özellikler, doğuştan getirdiğimiz ve toplumdan, dinden, kültürden edindiğimiz, devraldığımız davranış modelleri var. Modern tabirle, toplumsal cinsiyet rolleri var. Şimdi bazı feminist ablalar yine “Toplumsal dayattığı cinsiyetçi rollere karşıyız, hangi çağda yaşıyoruz?” şeklinde atarlanabilir, lütfen onları paragrafın dışına alalım, yazının sükûnetine halel gelmesin.

Yaptığımız ya da yapmaya niyet ettiğimiz iş, yukarıda zikrettiğim verileri dikkate alarak tecrübelerimizin ışığında bir anlama, anlamlandırma çabası. Anlama kılavuzu yazıları, bu amaçla yolun başında olan gençlerin önüne bir fener tutma gayretidir. Bu manada bir kılavuz olabilirse, yazılar amacına ulaşmış olacak.

Şimdi gelelim başlıkta zikrettiğimiz, yeni anne ve babalar için kaleme aldığımız Çocukları Anlama Kılavuzu’na.

Birinci ve en temel öncülümüz: Her çocuk tertemiz bir fitrat üzere doğar. Yalan, dolan bilmez; günahattan bihaberdir.

Onu önce ailesi, sonra içinde yaşadığı toplum etkiler, şekillendirir. O yüzden ona nasıl davranacağımız, onu nasıl yetiştireceğimiz hayati önem arz ediyor.

Öncelikle, kabul edelim ki her anne/baba için çocuğu biriciktir ve eşi benzeri yoktur, özeldir ve dahi çok ama çok güzeldir. Bu cümleye bekârlar dudak bükebilirler, normaldir çünkü onlar böyle bir deneyime, tecrübeye sahip değiller. Zaten bu yazının muhatabı, başlıktan da anlaşılacağı üzere onlar değil ebeveynler.

Çocuğun ilk bir yılını es geçiyorum, zira gazı, tuzu neredeyse üç aşağı beş yukarı standarttır. Altını temiz, karnını tok, sırtını pek tutun tamamdır.

Asıl mesele ilk heceler, ilk adımlar ile başlar ve olaylar gelişir...

Misal bizim çocuk, büyümüş de küçülmüş amcası, bir yaşına gelmeden yürüdü, iki yaşına gelmeden bülbul gibi şakıdı, üç yaşına gelmeden okumayı söktü... Böyle uzar gider. Değişik versiyonları vardır, eksikler, kusurlar görmezden gelinir, yok sayılır. Küçük başarılar, davul zurna ile yedi mahal-leye ilan edilir, öyledir.

Küfür etse ne güzel sövdü diye gülünür, yalan söylese vay kerata bu yaşta bu zekâ diye övülür. İlla bu şekil olması gerekmez tabii. Demek istediğim, ailenin meşrebine göre yanlışları karikatürize edilerek sempatik hale getirilir, sevimli bir hale sokulur. En yaygın yapılan hatalardan biridir bu davranış şekli. Lütfen hatalarına, yanlış davranışlarına gülmeyin, çünkü bu tasdik olarak anlaşılır, olumsuz karakter oluşumuna katkı vermiş olursunuz.

En sık yapılan hatalardan bir diğeri de, içeriğinden haberdar olmadığınız çizgi filmlere çocuğunuzu emanet etmenizdir. Bu davranış size çocuğunuzu meşgul ettiği için zaman kazandırabilir evet, ama onların nasıl bir mürebbi olduğunun farkında mısınız? Şiddet, cinsel yönlendirme, küfür, daha bir sürü olumsuz yönlendirmeye maruz kalıyor çocuklarımız. Lütfen sizin izlediğiniz, onay vermediğiniz bir filme çocuğunuzu emanet etmeyin.

Ebeveyn olarak bir diğer büyük yanılığımız da, çocuğumuza asla kötü bir davranışı yakıştırmamamız, tabiri caiz ise inkâr etmemizdir. Oysa ertelemek, üstünü örtmek bir işe yaramaz, problemler büyüyerek tekrar eder ve zamanla kronik hale gelir

Diyelim okulda iki çocuk kavga etti, öğretmen sizi okula davet etti, ilk refleksiniz kesinlikle kavgayı karşıdaki ailenin çocuğu başlatmıştır, sizin oğlan sütten çıkmış ak kaşıktır. Olaylar zinciri devam ettiğinde, oğlunuzun sabıkasını acı bir şekilde kabul etmek zorunda kaldığınızda kurulan cümle şu şekilde evrim geçirmeye başlar: Bizim çocuk böyle değildi, ah o arkadaşları yok mu!? Zaten atalarımız ne demiş, üzüm üzüme baka baka kararıyor hocam. Sakın diğer çocukları karartan, sizin üzüm olmasın?

Çocuğunuzun siyah üzüm olduğunu kabullendiğinizde, bu aynı zamanda çoğunlukla çocuğunuz üze-

rinde kontrolü kaybettiğinizin de zamanı ve itirafıdır.

Çocuk yetiştirmek üzerine en sık yapılan yanlışlardan biri de, “Çocuğunuzla arkadaş olun!” mottosu üzerinde çocuğunuzla kanka olma çabasıdır. Bu modern safsatalara asla prim vermeyin. Baba babadır, anne de annedir.

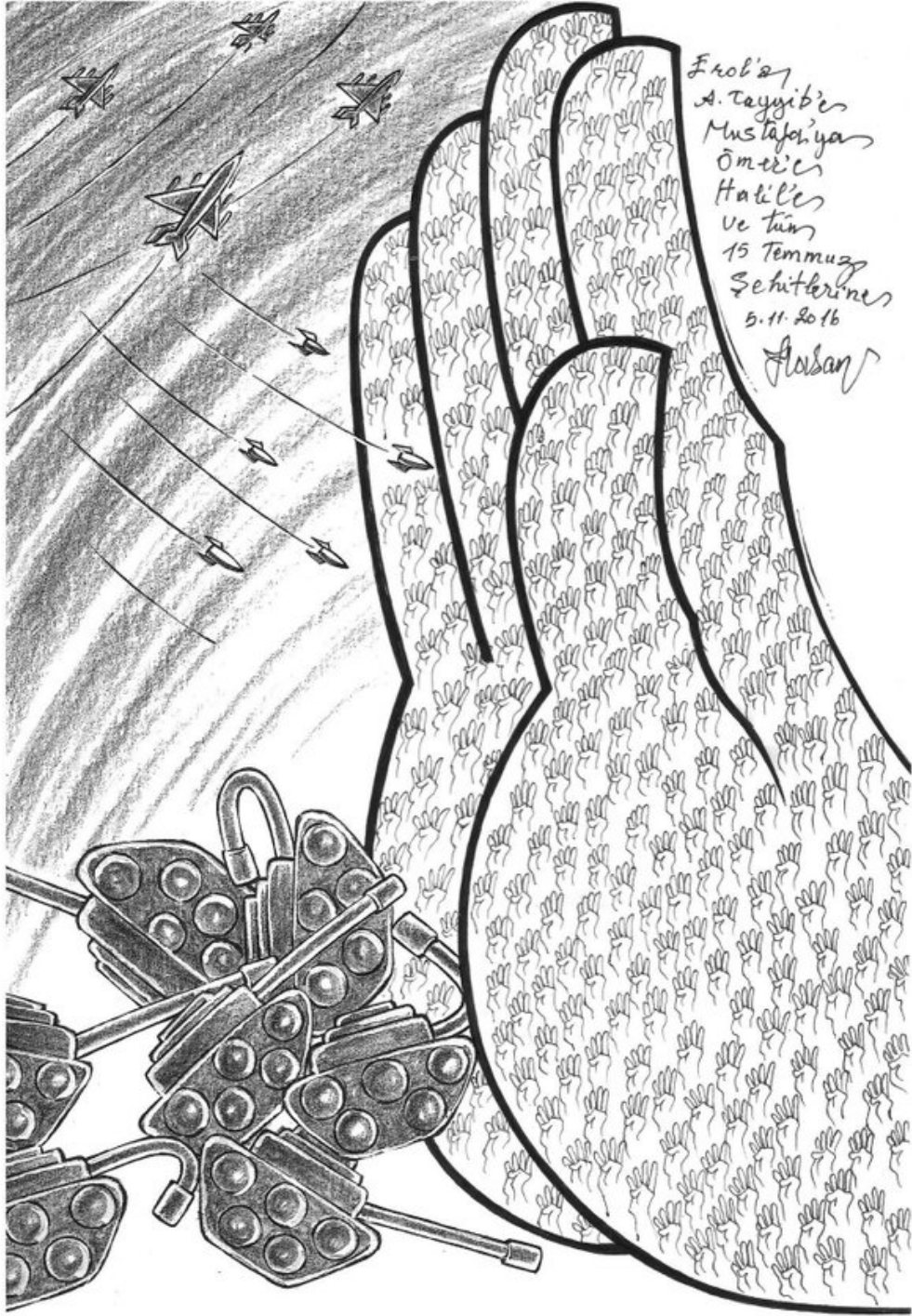
Yaşadığımız çağda, bir önceki nesilde çocuğuna sevgi göstermeyi zayıflık addeden babaların çocuklarının, kendi çocuklarına kul köle olduklarına şahitlik ettik. Bugün geldiğimiz noktada ikisinin ortasının doğru olduğunu tecrübe ederek öğrenmiş bulunuyoruz. Ama ne pa-hasına?

Aile önemlidir, çocuklarınızı mümkün olduğu kadar büyük aileye yakın tutun. Onları dedelerinin, amcalarının, teyzelerinin ... sevgisinden, tecrübelerinden mahrum etmeyin. Çekirdek aile, çocuğu kuşatmaya yetmez. Çoğunlukla ya aşırı korumacı olur ya da aşırı sevgi odağı.

Ve son olarak, çocuğunuzu kendi hayallerinize zorlamayın. Elbette onun yeteneklerini göz önünde bulundurarak, seçimlerinde ona yardımcı olun. Ama bırakın helal daire içinde, kendi seçimini, kendi yapsın. Neticede inşallah daha başarılı ve daha önemlisi, mutlu olduğunu göreceksiniz. Vesselam.

İnsan olmanın getirdiği, kadın olmanın ya da erkek olmanın genetik, biyolojik özellikler, doğuştan getirdiğimiz ve toplumdan, dinden, kültürden edindiğimiz, devraldığımız davranış modelleri var.

Çizgi: Hasan Aycın